

Шихэ Хэлий Мухэмэд и кьуэ

ХЪАЗИН

(КьурГэным и тафсир)

Янэ жуз

АдыгэбзэкIэ зэзыдзэкIар

ПицыхьэщIэ ЛатIифиц

КьБР-м и мусылъымэнхэм я IуэхуцIанIэм

адыгэбзэкIэ зэдзэкIа зэрыхьуар

кьабыл ицIац

КъурІэным и мыхъэнэр къызэрыгъэлъэгъуам хэлъэжащ КъБР-м и муслъымэнхэм я ІуэхуицІапІэм и тхъэмадэ, муфтий ПцыхъэщІэ Іэнэс; КъБР-м щыІэ муслъымэн институтым и егъэджакІуэ ПцыхъэщІэ Ахъмэд; тхыбзэ щапхъэм изыгъэува тхакІуэ, диным и лэжъакІуэ Тхэмокъуэ Барэсбий сымэ.

Тхылъыр компьютеркІэ игъэхъэзыращ Джыназ Заретэ.

ПЭУБЛЭ ПСАЛБЭ

КъурIэныр – Алыхьу Тэхьэлам и псалбэ льяпIэр – Мухьэмэд бегьымбару мамырыгьэрэ Тхьэм и нэфIымрэ зылгысыным кьыхуригьэхащ. КъурIэным и Iэйтхэм я мыхьэнэр ину зэрыщытым кьыхэкIыу хьэрып еджагьэшхуэхэм КъурIэным и тафсир (ухэзыгьэгьуазэ) тхыльхэр ятхащ, кьэрал куэдым шыпсэухэм я бзэхэмкIи зэрадзэкIащ.

Апхуэдэ лэжыгьэ шхьэпэхэм ящыщ диным и лэжыакIуэ ПщыхьэщIэ ЛатIифрэ тхакIуэ Тхьэмокьуэ Барэсбийрэ адыгэбзэкIэ зэрадзэкIа мы тхыль тафсирыр, «Хьазин» зи фIэщыгьэр, хьэрып хьэлимышхуэ Шихьэ Хьэлий Мухьэмэд и кьуэм итхар.

А лIы шэджащэр Багьдад кьыщальхуащ хьиджрэмкIэ 678 гьэм. Дунейм ехыжащ хьиджрэмкIэ 741 гьэм. Абы и IэдакьэщIэкIщ КъурIэным и тафсирхэр, дин хабзэхэр щызэхуэхьэса тхыгьэ пIащэхэр, Мухьэмэд бегьымбару мамырыгьэрэ Тхьэм и нэфIымрэ зылгысыным и гьащIэр кьызэрэкIуэкIар зыубгьуауэ кьызыщиIуэтэжа тхылышхуэр.

Шихьэ Хьэлийр зи нэгур бжыфIэ, зи макьыр дахэ, цIыху Iэдэбу щыта узэщIакIуэшхуэт. КъурIэным и тафсиру абы итха «Хьазин» тхылыр муслымэн кьэрал псоми щызэлящIысащ, цIыхухэми гунэс ящыхьуащ. Ар гьэкIэщIауэ, нэхь гурыIуэгьуафIэу тхыжауэ 1994 гьэм Дамаск кьыщыдагьэкIыжащ. А тхылым и жузхэр (КъурIэныр жуз щэщI мэхьу) фи пашхьэм ныдолхьэри, гу зылгытапхьэу кьыдолгытэ ар адыгэбзэкIэ зэрызэрадзэкIам муслымэнхэм я IуэхущIапIэр зэрыхэплар икIи арэзы зэрытехьуар.

КъурIэн Iэйтхэм я мыхьэнэр, бжыгьэкIэ зэрызэкIэльыкIуэр кьэгьэальэгьуауэ, адыгэбзэкIэ тхыжащ. Iэйт псалбэхэр нэхь фIыщIэу кьыхэгьэщхьэхукIащ.

КъурІэныр фЫцІагъэ лъапІэщ. КъурІэныр Алыхъ Иным къыбгъэдэкІыу Мухъэмэд бегъымбарым деж къызэрысар ЖэбрэИил мелыІычырщ. ЖэбрэИил къыжриІэ псалъэхэр бегъымбарым и гум ириубыдэрти, ахэр занщІэу цІыхухэм ябгъэдилъхъэжырт, къалэн зыщациахэми ятхыжырт.

КъурІэныр Алыхъ лъапІэм кыхъумащ, абы зыри хагъэкІакъым, щымыши хагъэхъакъым. Іэят зыбжанэурэ къыхуехыурэ, КъурІэн лъапІэр бегъымбарым къыльтэІэсащ илъэс 23-кІэ.

Бегъымбарыр дунейм ехыжа нэужь, муслъымэнхэм хъалиф яхуэхъуа Іэбу-Бэкры и унафэкІэ тхыгъэхэр зыри къэмынэу зэхуахъэсыжауэ шытащ. Псалъэ лъапІэу къеха псори зэрызэкІэлъыкІуэм тету зы тхыль иригъэщІащ ешанэу хъалиф хъуа Гъусмэн. А тхыльращ иджы диІэ КъурІэныр.

Мы зыри щІызгъужынщ. ХъэрыпыбзэкІэ тхауэ шыІэ КъурІэным ещхъыркъабзэу, мы тхыльми пщІэ хуэщІын, ар къабзэлъабзэу, хуэсакъыу зехъэн хуейщ.

АдыгэбзэкІэ дунейм къытехъа мы лэжыгъэр, КъурІэным и мыхъэнэ псори къызэщІимыубыдэфами, дяпэкІэ ятхыну тафсирхэм я лъабжэу къэплъытэ хъунуш.

ІЭЛ-ФАТИХЬЭ (ПЭУБЛЭ) СУРЭР

Бисмиллахьир-рэхьманир-рэхьим

Мэчэ кьалэм кьыщехащ. Ар Іэяту 7-рэ, псалъэу 27-рэ, хьэрфу І40-рэ мэхьу.

1. ГуащІэдрэ гущІэгьумрэ зиІэ (дунейгьэкІэ псэ зыІут псоми я ерыскьыр езыт, ахьрэтымкІи Иман зиІа псомкІи гьэгьуакІуэу щытыну) **Алыхьым и цІэкІэ щІызодзэ.**

2. Щытхьур зыхуэфашэр Алыхьыращ – дунейхэм тет псоми я Тхьэу (Алыхьым фІыщІэ зэрыхуашІ псалъэ зэхэтщ. Алыхь льяпІэу льягэм кьыджелэ: щытхьур зыхуэфашэр Езы Алыхь Иныр арауэ. Алыхьым и деж кьикІ фІыгьуэ псори кьызэщІиубыдэу «щытхьур» «шыкур» и мыхьэнэуи мэхьу. «Тхьэ» псалъэм «Тепщэ» мыхьэнэи иІэщ, «ЗыхуэпщылІ» жиІэуи кьокІ. Алыхь Иныр дунейхэм тет псоми я Тепщэщ).

3. ГуащІэдрэ гущІэгьумрэ зиІэу еплъ: сурэм ипэ Іэятым.

4. Къемэт махуэ Хьыкумэм (Судым) и тепщэращ (Суд махуэшхуэр – ар Ахьрэтым цІыхухэр кьыщигьэхьужу, Алыхь Иным абыхэм Хьыкумэ (Суд) щатрищІыхьыну земанырщ. А Махуэшхуэм Іуэху псори зезыгьэкІуэнур Алыхь Иныращ. КьурІэным итщ мыр: «Хэт мы Махуэм тепщэр?» - жиІэу Тхьэ Иныр кьыщыщІэупщІэкІэ, Абы жэуапу иретыж «Алыхь Закьуэу Лъэщращ» псалъэхэр).

5. Уэращ дызыхуэпщылІыр, Уэращ дэІэпыкьуэгьуу диІэри (Уэ Зым фІэкІа, сэ нэгьуэщІ зыми сыхуэпщылІыркьым. Алыхь Иныращ узыхуэпщылІыну зыхуэфашэр. НэгьуэщІ зыми зыхуэбгьэщхьыну муслымэныгьэм кьезэгьыркьым. Сыту жыпІэмэ, Аращ ухыгьэ, ІуэхущІафэ псоми я Тепщэр! Уэращ ди Іуэху псоми щхьэкІэ дэІэпыкьуныгьэкІэ дызэльэІур!)

6. Дытешэ (дыузэщІ) гьуэгу захуэу (зэрельэІур кьыхуищІэнымкІэ мыр Иман зиІэ псоми я гум кьыбгьэдэкІын хуей лъэІуэкІэщ. «Гьуэгу захуэ»

жыхуиІэр муслъымэныгъэрщ, КъурІэн пэжырщ, Имамьшхуэхэм яубзыхуа лъагъуэхэрщ).

7. Уи нэфІ зыщыхуахэр зытетым (Уэ бузэщІахэмрэ кыпфІэлІыкІхэмрэ, ахэр бегъымбархэу, Иман зиІэ цІыхухэу Алыхъым зи гугъу ищІахэращ: «Ахэр Алыхъым и нэфІыр зыщыхуа цІыхухэращ: бегъымбархэр, цІыху пэжхэр, шэхьид хъуахэр, цІыхуфІу щытахэр»). **Пэжыжьэ дыщІ уи ней зыщыхуахэмрэ инату гъуэщахэмрэ я гъуэгум, Іэмин!** (джауру Алыхъым и узэщІыныгъэм текІахэмрэ, ерыщу Алыхъым и унафэр зымыдахэмрэ).

«Іэл-Фатихъэ» сурэм (Іэльхъэмым) иужькІэ жыпІэн хуейщ «Іэмин» псалъэр. Абы кыкІыр мыращ: «Си Тхъэ, зэхэх (си лъэІур), сызыщІэльэІури кысхуэщІэ».

ІЭЛ-БЭКЪЭРЭ (ЖЭМЫР) СУРЭР

ГуащІэмрэ гущІэгъумрэ зиІэ

Алыхъым и цІэкІэ

Мы сурэр япэу Мадинэ къалэм кыщехащ. Сурэр Іэяту 286-рэ, псалъэу 6121-рэ, хъэрфу 25500-рэ мэхъу.

1. «І, Л, М» - Іэлиф, лаам, миим.

(Мы сурэм ипэ Іэятым кыкІыр Алыхъым иуцэхуа щІэныгъэхэм щыщщ. Ауэ Езы Алыхъ Иным и дежкІэ абы и мыхъэнэр зэрыщыинойр ди фІэщ мэхъу, мы хъэрфхэмкІэ тхъэрыІуэ ищІу зэрыжиІамкІэ, мы КъурІэн тхылъыр Тхъэ лъапІэу лъагэм и ухыгъэхэмрэ Іэмыр ищІахэмрэ щызыхуэхъэса «Лэухъ-Мэхъфужь» дэфтэр Хъэршым щыІэм кыыхэхауэ!

Алыхъым и псалъэхэр зэрыт КъурІэнойр цІыхухэм гурыІуэгъуэ тщищІащ и Псалъэр кызэрытхуригъэха хъэрып тхыбзэмкІэ, апхуэдэ тхыгъэ цІыху цІыкІум зэхильхъэну зэрыхуээфІэмыкІынымкІи езы Тхылъыр щыхъэт наІуэу).

2. **А Тхылгыр** (КъурІэныр) **шэч зыхэмыльщ** (пэжщ, Алыхьым деж къызэрикІамкІэ), **Я гъуазэщ Алыхьым фІэлЫкІхэм** (гуэныхьхэм зыщызыхьумэхэм).

3. **МынаІуэр зи фІэщ хьухэр** (ущэхуахэр зи фІэщ хьухэр: дунейм ехыжахэр къыщагъэпсэужыну Къемэт махуэр къыщыхьунур, жэнэтыр, жыхьэнэмэр...), **нэмэз зыщІхэр** (диным къызэригъэувым тету, махуэ къэс нэмэз уахьтитхур зыгъэзашІэхэр), **мыльку яттари тэмэму зезыхьэхэр** (зи мылькум сэджитхэмрэ сэдэкъэхэмрэ хэзыгъэкІхэр. Абы хохьэ муслъымэнхэм ядэІэпыкъунри, и щхьэм щхьэкІэ итынухэри, адэ-анэр пЫжынри, къыдалгъуахэм, Іыхьлыхэм защІэгъэкьуэнри).

4. **Зи фІэщ хьухэр уэ** (Мухьэмэд) **ныпхуехари** (КъурІэныр), **уи япэкІэ нахуехари** (Торэт, Инджыл, Зэбур, адрей бегьымбар щыІахэм къахуеха тхыгъэхэр), **Ахьрэтри** (дунейр къутэжа нэужькІэ, Къемэт махуэ къэхьунур) **хьэкьыу зыпхыкІахэр.**

5. **Ахэр я Тхьэм и узэщІыныгъэм тетщ икІи ахэр ехьулІащ** (жэнэтыр къалэжьащ, жыхьэнэмэм хыхьэнукъым!)

6. **Джаурхэм** (Алыхьым и щыІэныгъэр, и закъуэныгъэр зымыдахэм, и Псалгъэр, и лыкІуэхэр, Мухьэмэдым и бегьымбарыгъэр зи фІэщ мыхьухэм) **уеушиими, уемыушиими – тІури зыщ – абыхэм Іиман къахьынукъым** (апхуэдэхэм Іиман къамыхьу лІамэ, Алыхьым деж гъэгъуныгъэ щаІэнукъым, я ахьрэтыр жыхьэнэмэм зэпымыуэ щахьынущ).

7. **Алыхьым абыхэм ягухэр зэхуищІащ** (фІыр, хьэкьыр зыхамыщІэну), **я тхьэкІумэхэр ІуипІащ** (хьэкьыр зэхамыхьыжыну), **я нэхэр щипхьуащ** (хьэкьыр ямыльагъуну), **абыхэм хьэзаб гуащІэр къапэщыльщ** (Къемэт махуэм).

8. **Цыхухэм яхэтщ: «Тхьэри Къемэт махуэри ди фІэщ хьуащ», - жаІэу»** (... мы псалгъэхэр диныр фэрыщІу зезыхьэхэм, а зэманым псэуахэу Іубей и къуэ Абдуллахь, Къушейр и къуэ Мугьтэб, Къейс и къуэ Жэд сымэ, абыхэм ядэщІ цыхухэм яхуэгъэзауэ къехащ. Абыхэм нахуэу жаІэрт ислъам диныр гурэ псэкІэ къащтауэ, Мухьэмэдрэ абы и гъусэ щэхьабэ цыхухэмрэ

яфІэкІыным щхьэкІэ, ауэ щэхуу джаур диныр зэрахьэрт икІи джаурхэм я тельхьэт), **ауэ абыхэм Иман къамыхьауэ** (сыт и лъэныкъуэкІи абыхэм фІэшхуныгъэ гуэри яхэмылзу).

9. **Абыхэм я гугъэщ Алыхьыри, Имиан зиІэхэри къагъапцІэу** (Алыхь Инымрэ муслымэнхэмрэ къамыщІэу, **ауэ къагурымыІуэу езыхэм зыкъагъэпцІэжу аращ** (езыхэм я щхьэр къагъэпцІэж, сыту жыпІэмэ, Алыхь Иным абыхэм я фэрыщІыгъэр и бегъымбарым къригъэщІаш, дунейкІэ ахэр ирипудауэ, ахьрэтымкІи хьэзаб гуащІэр къалэжьауэ).

10. **Абыхэм я гур сымаджэщ** (пэжыгъэм теткъым, я фэрыщІыгъэмрэ шэчымрэ кьыхэкІыу я диныр быдэкъым, узым Іэпкълъэпкъыр махэ зэрищІым хуэдэу), **Алыхьми абыхэм я сымаджагъэм хигъэхьуащ** (зэкІэлъхьэужьу абыхэм папцІэ Іэят къригъэхыхукІэ, нэхьри джаур зэрыхьухэмкІэ), **«икІи хьэзаб гуащІэр къальэІэсынущ, пцІы зэраупсам кьыхэкІыу»**. (Алыхьымрэ и лыкІуэмрэ я фІэщ зэрымыхьуар зэрабзыщІам кьыхэкІыу).

11. **Абыхэм:** (диныр фэрыщІу зезыхьэхэм) **«ГъащІэр фымыгъэутхьуэ»**, - **щыжраІэкІэ:** **«Дэ фІы дощІэ»**, - **жаІэ** (пцІы яупсурэ цІыхухэр ислъам диным пыІуаш, ущиякІуэ джаур динымкІэ мэхьу).

12. **Ахэр фымыщІыхурэ? Ахэр гъэпцІакІуэщ** (динкъутэщ), **защІэжыркъым армыхьумэ** (ахэр зытекІухь дин нэпцІымрэ цІыхухэр джаур диным зэрыхашэмрэ ямыщІэу ІуэхуфІ зэрахьэу я гугъэу. Апхуэдэхэр нэрылбагъу динкъутэщ).

13. **«Пэжым фытет, Иман зиІэ цІыхухэм хуэдэу»**, - **щыжраІэкІэ**, (мухьэжырхэмрэ Іэнщархэмрэ хуэдэу), **абыхэм:** **«Дэ а акъылыншэхэм я хьэл-щэнхэм датовгъэтыну ара?»** - **къыжраІэж. ЗащІэжыркъым армыхьумэ, акъылыншэхэр** (щІэныгъэншэхэр) **езыхэращ.**

14. **Ахэр** (мунафикъхэр) **Тхьэр зи фІэщ хьуахэм** (мухьэжырхэмрэ Іэнщархэмрэ) **щаІущІэкІэ:** **«Дэри Тхьэр ди фІэщ мэхьу»** - **жаІэ**, (абыхэм я фІэщ зэрыхьуам хуэдэу), **ауэ я шейтІанхэм** (я дин нэпцІ пашэхэм) **шахыхьэжкІэ:** **«Дэ дызигъусэр фэращ**, (фи диным дитщ), **мобыхэм**

дащІэнакІэ кьудейш», - жаІэж» (Мухьэмэдрэ и гьусэ щэхьабэ цыхухэмрэ я щэхур кьэтщІэну, я мылькумрэ я сэдэкьэмрэ (тыгьэмрэ) кьапытхыну).

15. **Апхуэдэхэм Алыхьыр ящІонэкІэж** (Иман кьэзыхьахэм зэращІэнэкІахэм хуэфашэн кьапригьэкІуэкІыжу), **икІи ахэр ирешалІэ я джаурыгьэмкІэ кьахь тезырым** (инату зэрыгьуэщахэмкІэ кьахь бэлыхьым), **езыхэр ириІэнкунхэми** (абыхэм зэращІэнэкІам щхьэкІэ кьатрилхьэнэу бэлыхьым).

16. **Абыхэм** (мунафикьхэм) **Тхьэм едаІуэныгьэр ящэри, мыдаІуэныгьэр кьащэхуаш:** (Иманыр джаурыгьэмкІэ яхьуэжащ) **я сатум фейдэ кьыпэкІуакьым – мыузэщІауэ кьэнахэщ** (гьуэгу пхэнжым техьаш).

17. **Ахэр зэщхьыр: мафІэ зыщІу, ихьуреягьыр кьигьэнэху щыхьум, Алыхьым зи мафІэр игьэункІыфІу кІыфІ зэфэзэщым зыри ямылгагьужу кьыхэнахэращ** (мунафикьхэм я хьэлыр, щытыкІэр Алыхь Иным кьихьа мы шапхьэм ещхьщ: Иманыр абыхэм щыхуагьэнахуэм и деж, Иман кьызэрахь псалъэмкІэ абыхэм Иман кьахь я щхьэмкІи, я мылькухэмкІи, я бынхэмкІи. ИкІи муслъымэнхэм нэчыхь хуаІэщ, я мылькукІэ ядогуашэ, апхуэдэр – абыхэм я нурщ. АрщхьэкІэ абыхэм я нурыр мэкІуэдыж фІэщхьуныгьэ нэсыр зищІысыр Мухьэмэд бегьымбарым Иман зиІэхэм яхуиІуатэу щызэхахым деж!)

18. **Дэгүхэщ** (хьэкьыр зэхахынымкІэ), **бзагүэхэщ** (пэж кьэпсэлынымкІэ), **нэфІхэщ** (Тхьэм и ІуэхущІафэр ялгагьунукьым), **ахэм кьагьээзжынукьым** (я гьуэщэныгьэмрэ я фэрыщІыгьэмрэ кьаІэщІэкІыжу).

19. **Е, ахэр зэщхьыр: уэшх зыщІэт пшэ фІыцІэр уафэмкІэ кьащхьэщыхьэу** (хиубыдахэращ), **щыблэр кьауэу, уафэри щыхьуэпскІым деж, ажалым щышынэу, зи тхьэкІумэхэр ІэпхьуамбэхэмкІэ ІузыпІэхэращ. Джаурхэр Алыхь Иным ІэщІэлыщ** (абыхэм я щытыкІэр ищІэу, зришэлІэжа нэужь, яхуэфашэ бэлыхьыр кьапигьаплъэу!)

20. **Уафэр я гьунэгьуу кьыщыхьуэпскІкІэ – я нэхэр тедиеу, уафэр хьуэпскІыхункІи – хэбакьуэу** (еубыд и нурым), **кьащыхуэункІыфІыжкІэ – зэтеувьІэжу** (я гур кьохьэж).

Мыр мунафикьхэм ятеухуауэ Алыхь Иным кьихьа иужьрей шапхьэщ.

(Егъэпщэныгъэм кьызэригъэлягъуэмкIэ, Алыхь лъапIэу лъагэм джаурхэмрэ фэрыщIхэмрэ яригъэщхьащ жэщ кIыфIым бгъуэнщIагъым щIэтхэм, уэшх зыщIэт пшэ фIыщIэм хиубыдахэм, япэкIэ кIуэныр зыхузэфIэмыкIыж гъуэгурыкIуэхэм, борэным зи нэхэр кьыщипхъуахэм, зи тхьэкIумэхэр икудахэм). **Алыхьыр хуеямэ, ахэр дэгуй нэфи ищIыфынут** (щыблэ макъымкIэ, уафэ хъуэпскIымкIэ) – **Алыхь Иным сытри хузэфIокI!** (Езым зыхуейр ищIэфу).

21. **Уей, цIыхухэ** (... Ибн-Хьэббасым кьызэрилъытэмкIэ «Уей, цIыхухэ» - жиIэу КъурIэным кьыщыкIуамэ, Тхьэ лъапIэм а зэманым Мэчэм щыпсэухэм закъыхуигъазэу арат. Ауэ, «Уей, Иман зиIэхэ!» - щыжиIэм деж а псалъэхэр нэхъ зыхуэгъэзар Мадинэ кьалэм щыпсэухэрт. Ауэ, дэ мыбы и мыхьэнэр худохь акъыл зиIэ балигъ псоми захуигъазэу Тхьэм кьипсэляуэ), **фэри, фи япэкIэ псэуахэри кьэзыгъэщIа** (фи япэкIэ фэ фэщхьу кьэгъэщIыныгъэ гуэр щылауэ шапхьэ тримыхауэ*), **Тхьэм фыхуэлажьы** (фи Тхьэр вгъэзакъуэу), Алыхьым и уафэу КъурIэным кьыщыкIуа дэтхэнэ псапэ лэжьыгъэми и мыхьэнэр Алыхьыр гъээзкъуэнращ), **гугъапIэ фиIэ хьунщ – фиузэщIынкIэ** («ГугъапIэ» жиIэу Алыхьым КъурIэным кьыщипсэляуэ кьакIуэмэ, Абы кьикIыр зэфIэкIыну Iуэхуш).

22. **ЩIыр псэупIэ фхуэзыщIам** (цIыхум и псэуныгъэмкIэ сыт и лъэныкьуэкIи хуэщIауэ), **уафэри кьыщхьэщыту «Уафэм кьригъэшх уэшхым кьэкIыгъэхэр кьыхигъэкIрэ, ар фи ерыскъы фхуэзыщIам. Гъусэ хуэвмыщIхэ нэгъуэщI тхьэ Алыхьым, Абы хуэвгъадэу, кьевгъэщхьу»** (псапэ лэжьыгъэкIэ фыхуэлажьэу), **Абы зэризакъуэр фэ шыфщIэкIэ** (Ар закъуэщ, щыIэныгъэ псори кьэзыгъэщIщ, Ар зэщхьы, Абы кьырагъэщхьы щыIэкъым!)

23. **Шэч кьытефхьэмэ ди пщылI** (Мухьэмэдым) **ныхуедгъэхьа** (КъурIэным) **итхэм ещхьу зы сурэ зэхэфлъхьэ**, (ипэжыпIэкIэ Ар Алыхьым и

* Мыбдежым: цIыхум япэ щыкIэ номин теплъэ иIауэ, иужькIэ абы цIыхур кьытехьукIыжауэ зэрыжалэм хуэмыдэу.

деж кыкIащ, цIыхум зэхимылъхьауэ – фэ зэрыжыфIэм хуэдэу), хэти **фи гьусэу – Алыхьым нэмыщI**, (Алыхьым нэмыщI тхэ фызыхуэпщылIхэм ящыщу фызыхуей дыдэр гьусэ (дэIэпыкьуэгьу) кьэфщIи), **а фэ жыфIэр пэжмэ** (Мухьэмэдым ар (КьурIэныр) зэхилъхьа псалъэу зэрыжыфIэр).

24. **Ар флъэмыкIынымэ** (зи гугьу тцIар) **икIи флъэкIынкьым**, (ЯужькIи: Мы Iэатыр щапхэ яхуещI зэи ар зэрахузэфIэмыкIыным. ИкIи Мухьэмэдыр зэрыбегьымбарымкIэ Ар и нэцэнэхэм щыщу кьажреIэр. Апхуэдэуи хьэкь ящещI Мухьэмэдым и лъыкIуагьэр зэрыпэжыр. Тхэ Иным и унафэр апхуэдэу щыхьуакIэ, кьалэн мэхьу кьыпэщIэувэныгьэр щагьэтыныр. ИкIи Алыхь Иным мыр кьажреIэ) **ФыфIэлIыкIхэ** (фыщышынэ) **мафIэу мывэри цIыхури гьэсыныпхэ зыхуэхьунум!** (Иибн-Хьэббасым жиIащ мы Iэатым зи гугьу ищI мывэр тхьуэбзащхьуэу зэхэлъу, абы и мафIэр ямылейуэ гуащIэщ).

ЦIыхухэм я гьащIэри мывэм пыщIауэ, абы кьыхащIыкIа тхэнапэхэм хуэпщылIхэу, ахэр кьащхьэщыжыну, сэбэп кьахуэхьуну я фIэщ хьууэрэ зэрыщытам папщIэ Алыхь Иным кьажреIэ хьэзаб гуащIэр абыхэм жыхьэнэмэм щахьыну, **ар** (жыхьэнэмэр) **зыхуагьэлягьуэр** (зыхуагьэплъыр) **джаурхэращ**.

25. **Псы уэрхэр щежэх жэнэтымкIэ гьэгуфIэ** **Иман зиIэу фIы зыщIэхэр:** (дин щIэныгьэ зыджахэр, псэ кьабзэ зиIэхэр, шыIэныгьэ зиIэхэр, Тхэм и хьэкь кьалэнхэр гурэ псэкIэ зыгьэзащIэхэр);

- **ахэм жэнэтым щыIэ шхынхэм щыщ яшыхункIэ, жаIэнуш:** «**Мыр нэхьапэм** (дунейм) **щытшха ерыскьыращ**», - **арщхьэкIэ а шхыныгьуэхэр зэщхь кьудейщ** (я IэфIагьымкIэ зэхуэмыдэу). **Абыхэм жэнэтым шаIэнуш щхьэгьусэ кьабзэхэр** (хур хьыджэбзхэм щыщу: псыунэ Iуэхухэр, лъхуэныр, мы дуней гьащIэм цIыхубзхэм щатель нэгьуэщI гугьуехьхэр зимыIэхэр), **жэнэтым кIуа цIыхухэр абы щыIэнуш кIэхыншэу** (абы зэи кьыкIыжынкьым икIи лIэжынкьым).

26. **Алыхьым фIэемыкIукьым щапхэ пхуищIынкIэ аргьуейри абы нэхьрэ нэхь инри** (щапхэ пхуищIынкIэ зыхуэIуа щыIэкьым. Ар

тельыджашцэу Алыхьым кыигьэщIахэм ящыщц, езыр цыкIунитIэми, абы иIэщ пылыпэ гъуанэм ещхь шэрэз, ар хеукIэф пылми, хывми, махьшэми я фэ Iувхэм. Аргъуейм нэхърэ нэхь инхэри гьэщIэгъуэныщэ защIэщ). **Иман зиIэхэм** (зи фIэщ хьуахэм: Алыхьыр – я Тхьэу, Мухьэмэдыр – я бегьымбару, КьурIэныр – я гъуазэу, унафэу) **кьагуроIуэ а шапхьэ кьихьым хэль** (Iэмыр иныр) **хьэкьыу – я Тхьэм и деж кьызэрыбгьэдэклар!** Ауэ джаурхэм **жаIэнуш:** «**Сыт Алыхьым кыигьэлягъуэр а шапхьэмкIэ?**» (Жэуапыр Тхьэ лъапIэм яретыж) **Хэти абыкIэ мэгуашцэ,** (джаурхэм ящыщхэр – ар Тхьэ Iэмыру зэрамылгытэмкIэ, хэти абыкIэ узэщIа мэхьу (Алыхь Iэмыру (аргъуейм хуэдэ шапхьэр) зи фIэщ хьуахэр). **Ауэ гъуашцэнкьым абыкIэ, фасикьхэм фIэкIа!** (Алыхьымрэ и лыкIуэмрэ хуэмыжыIэщIэхэм нэмыщIа).

27. **Тхьэм псалъэ быдэ кьащыIрихам Абы кьариухылIа унафэм епцIыжахэр** («Фи Тхьэр сэракьэ?» - жиIэу Алыхьыр дунейм цыхуу кьытехьэну псомия псэ кыигьэщIахэм щайупщIам, «Уэращ ди Тхьэр» кьыжраIэгьат), **зэпыщIапхьэу Тхьэм кьажриIа унафэр зэпызыудхэр** (Мухьэмэдрэ лыкIуэу кыигьэщIахэмрэ уи фIэщ хьуныр. Абыхэм я фIэщ мэхьу лыкIуэхэм языныкьуэр, лыкIуэ псори кьабыл ящыхьуркьым. Мы псалъэхэм нэгъуэщI мыхьэнэ яIэу кьэзылгытэхэри щыIэщ: Тхьэм Iэмыр ищIа благьагьэр, Iыхьлыгьэр кьызэпызыудхэр), **дунейм щыжыIэмыдаIуэхэр** (Тхьэ унафэр зыкьутэхэр, КьурIэнымрэ МухьэмэдрэкIэ цыхухэм Иманыр зэлящIысыныр зыгьэгувэхэр), **ахэр псори унэхьуаш** (Тхьэм и деж Iыхьэншэ щыхьуаш).

28. **Тхьэр фи фIэщ щIэмыхьур сыт? ФыщымыIауэ фыкыигьэщIащ** (фи адэм и тхыныхум псы ткIуэпсу фыхэльауэ, фи анэм и ныбэм фыкыыщигьэщIри, дунейм фыкыитехьаш), **фегьэлIэж** (фызэрыпсэуну пIалъэр икIа нэужь), **итIанэ фыкыигьэхьужынуэр** (Къемэт махуэ Судым щхьэкIэ) **и пащхьэ фихьэжынуш** (фи лэжыгьэм и пщIэр кьыватыжыну).

29. **Тхьэращ щIым тет псори кьыфхуэзыгьэщIар** (щIым щIэльхэри кьыщыкIхэри, псэущхьэ тетхэри, бгыхэри, тенджызхэри, нэгъуэщI Iэджэхэри), **иужькIэ уафэмкIэ щыувыIащ** (и кьэгьэщIыныгьэхэм Тхьэм и

унафэ илэтыжари къащыхыхьэу), **уафэри блыуэ зэтету нухуаш** (зэхуэдизыбзэу къыгъэщIащ), **Ар сытми щыгъуазэщ** (псэуцхьэхэми, къэкIыгъэхэми, къэхьугъэхэми, а псоми я зэхэлъыкIэхэми, я пкъыгъуэ цIыкIу дыдэхэми).

30. **«Сэ щIым тепщэу тетын къээзгъэщIынуш»** - апхуэдэу уи Тхьэм **мелыIычхэм шажриIэм** (мыбдежым «тепщэ» жыхуиIэр Iэдэм бегъымбар лъапIэращ, абы Алыхьым къалэн щичIат и унафэхэр щIым щыгъээзэщIэну), **абыхэм жаIащ: «ЩIым лей щызезыхьэнухэмрэ зэрыукIыжынухэмрэ къыщыбгъэщIыну?»** (хьэкъыншэу зэрыукIыжа жынхэм хуэдэу), **Дэ удогъэляпIэ, фIыщIэ пхуэтщIурэ». Езым къажриIащ: «Фэ фымыщIэр Сэ сощIэ»** (фIыуэ кърикIуэнури Iушыгъэу хэльри).

31. **ЩыIэцIэ псори Iэдэм иригъэщIащ** (Алыхьым Iэдэмыр къыгъэщIа, иузэщIа нэужь, абы бгъэдилъхьащ щыIэгъэу хьуам я цIэхэр, абыхэми нахуэ яхуищIащ Iэдэм зыхуэдэр, и лъапIагъыр, ирита щIэныгъэр, Iуцагъыр). **ИтIанэ Iэдэм зыщыгъэгъуэзахэр мелыIычхэм яригъэлягъури, яжриIащ: «Мыбыхэм я цIэхэр къызжефIэт, фэ жыфIэхэр пэжмэ».**

32. **МелыIычхэм жэуап къатащ: «УлъапIэщ! Дэ щIэныгъэ диIэкъым, Уэ къыдэбгъэщIам фIэкIа! Уэращ щIэныгъэри Iушыгъэри зыбгъэдэлыр!»**

33. **Тхьэм жиIащ: «КъахуэгъэнаIуэт, Iэдэм, мыбыхэм зэреджэр».** **ЩыIэцIэхэр Iэдэм къыщрибжэкIым, Тхьэм и псалъэхэм къыпищаш: «ВжесIатэкъэ (мелыIычхэ) уафэми щыльэми сымыщIэ зэрыщымыIэр** (къэхьуакIи, къэхьунукIи. Алыхьыр щыгъуазэт Iэдэм къыгъэщIыным и пэкIэ абы хузэфIэкIыну псоми. Арат «фэ фымыщIэр Сэ сощIэ» щIыжиIари), **фи щэхури фи нахуэри си дежкIэ нэрылъагъуш».** (ЗэрыжаIамкIэ, дэ нэхьрэ нэхь лъапIэ Абы зыри къыгъэщIынукъым)».

34. **Iэдэм сэждэ (щхьэщэ) хуащIыну мелыIычхэм шажетIэм, псоми щхьэщэ хуащIащ, Иблис нэмыщI: абы идакъым, епэгэкIри, джаури хьуащ** (Iэдэм щхьэщэ хуащIын хуейуэ Тхьэм унафэ щичIар Iэдэм и къэгъэщIыныгъэм, шэч хэмылзу, пщIэ ин хуэфашэу къызэрилъытарщ. Абы

сэждэ щыхуашдым я щхьэр щдым тральхьауэ щытакьым. Щхьэщэ зэрыхуашлар загьэщхь кьудейуэт. Мелылычхэм щхьэщэ яшлар щытащ Тхьэм и Гуэхушларфэр зэрагьэина зыгьэщхьыныгьэу, муслымэнхэм я хьибадэт-сэждэм емьщхьу. Мелылычхэм Иэдэм щхьэщэ хуашдыныр щыхуихьыр Тхьэм хуэжыИэщдынырэ и унафэм едэлуэнырэ гьэбелджыла хьуныраш).

35. Дэ жытлаш: «Уа, Иэдэм, уэрэ уи фызымрэ жэнэтым фис (мыбдежым гу зылытапхьэщ: «жэнэтым фыщыпсэу» кьажрилакьым, сыту жыпдэмэ, ар кьызыхуигьэшлар палъэкдэ щдым щыпсэунырт. Иэдэм бегьымбарым, Тхьэм жэнэтым щигьэкдуам, и закьуэ дьдэт, гьуси псалъэгьуи щимыду. Итланэ абы жей гуашдэ Алыхьым кьыхуигьакдуэри, и дзажэбгьу сэмэгум щыщ зы дзажэнальэ кьыхихаш – я нэхь кдэщдэ дьдэр. Абы Алыхьым кьыхигьэщдыкдаш Иэдэм щхьэгьусэ хуэхьуа Хьэуар). **Абы (жэнэтым) итым щыщу фызыхуейр фыщыхуейм щыфшх, ауэ мы зы жыгым фыбгьэдэмыхьэ,** (пытым щыщ фымышх, жыхуидэщ. Жыгым и цдэр белджылы ишлакьым, апхуэдэу щыщыткдэ, ар зыхуэдэр гьэбелджылыныр кьалэни хьуркьым) **лей зылысахэм ящыщ фыхьунш»** (жыгым пытым щыщ фшхымэ, и зэран кьывэкдынш, жыхуидэщ. Мы псалъэхэр нэхь зыхуэкдуэр Иэдэм бегьымбарыгьэр кьыщрамыта льэхьэнэрш, сыту жыпдэмэ, бегьымбарым езэгьыркьым гуэныхьлы хьуныр).

36. Шейтланым а тдур (Иэдэмрэ Хьэуарэ) щигьауэри, жэнэтым тдур кьидгьэкдаш. **Яжетлаш: «Фикдэ («Щдым фех Иэдэми, Хьэуаи, Иблиси, блэри» - жыхуидэщ), зыр адрейм фрибийуэ, щдыр псэупдэ-шхадэу палъэкдэ фызот»** (Абдежым кьыщежьаш Иэдэм кьытехьукда цдыхухэм, абыхэмрэ Иблисрэ, цдыхухэмрэ блэмрэ я зэхуакум дэль зэщыдеиныгьэр).

37. Иэдэм Алыхьым ельэдуаш Тхьэм кьыдурильхьа «тобэ» псалъэхэмкдэ, и льэдури Ихаш (Алыхьым абы уэхьий кьыхуигьакдуэри кьыжригьэлаш и гуэныхьыр кьызэрыхуигьэгьуар. Ибн-Хьэббасым зэрыжидэмкдэ, Иэдэмрэ Хьэуарэ ильэс щиткдэ гьуэгаш, махуэ пдыщкдэ шхакьым, псыи ефакьым, жэнэтым щыдэ фдыгьуэ иным зэрыхэкдыжам

иринэщхъейхэу). **Къэзыгъээжыр иштэу, Ар гушIэгъушIш) кыигъэщIахэмкIэ).**

38. **Дэ жытIащ: «Жэнэтым фикIи (щIым фехи) псоми (Iэдэми, Хъэуаи, Иблиси, блэми) ныфльэдгъэIэсынщ фызэрыпсэуну гъуазэр (Тхыль е лIыкIуэ – Ахърэт жэнэтым, кIэухыншэу фыздыщыIэnum фезышэлIэн) икIи хэт а гъуазэм тетми (фIэщхъуныгъэ хэлъу), абы шынагъэ иIэнкыым (и къэкIуэнумкIэ), щIэгүзэвэн щыIэккыым» (кыызэринэкIахэмкIи).** (Мы Iэятым и мыхъэнэр мыпхуэдэу зыIуати щыIэщ: шынагъуэрэ нэщхъеягъуэрэ щыIэнкыым Ахърэтым).

39. **Ди Iэятхэр (КъурIэныр) зымыдэхэмрэ пцIы зыщIыну хэтхэмрэ жыхъэнэмэ Iыхьлыхэщ (Къемэт махуэм деж), ахэр мафIэм кIэухыншэу хэтынуш (хэмыкIуэдэжу икIи кыыхэмыкIыжу).**

40. **Уа, ИсраIил и бынхэ!** (Тафсир зытха псоми мы псалъэхэм я мыхъэнэр зэтехуэу къаIуатэ. Тхъэм зызыхуигъазэ ИсраIилхэр Ибрэхьим бегъымбарым и къуэ Исхъэккыым и къуэж Екъуб и щIэблэхэраш – Алыхьым фIы къахуишIэ а бегъымбар псоми! «ИсраIил» псалъэм «Алыхьым и пщылI»; «Алыхьым адреихэм яхигъэлъэпIыкIа» жиIэу къокI. Апхуэдэу щыщыткIэ, Алыхь Иным и псалъэхэр «Уа, Екъуб и бынхэ» - жиIэу кыбгурыIуэн хуейуэ араш)! **Зыщывмыгъэгъупщэ фхуэсщIа фIыгъуэр** («Шыкур фщIы. Си фIыгъуэхэр къэзымылгытэхэр джаур мэхъу» - жыхуиIэщ. А фIыгъуэхэм ящыщц Алыхь Иным ахэр Фирхъэун зэрыIэщIигъэкIар, тенджызыр яхузэгуйгъэкIыу, псым Фирхъэуныр зэрыригъэтхъэлар, пшахъуэщI щIыналъэм щыпсэу ИсраIилхэм уафэм ерыскыы Iэнэ къазэрыхуригъэхар, пшахъуэщI губгъуэм щигъуэщыхьам абы изышыжа мээ джэдым ещхь къуалэбзу къахуигъэкIуар, Торэт къазэрыхуригъэхар, нэгъуэщI Iэджэхэри), **кыыфхуэзгъэлъэгъуахэр вгъэзащIи** (фIэщхъуныгъэкIи жыIэщIэу щытынымкIи), **фыкыызэрызгъэгугъахэр кыыфлысынщ.** **ФыкысфIэлIыкI** («ныкъусаныгъэншэу си унафэхэр вгъэзащIэ, фыкысщышынэ» - жыхуиIэщ).

41. **Фи фIэш фщIы незгъэхьа** (КъурIэныр), **фIэшIэль Тхыльыр** (Торэтыр) **къэзыгъэпэжыр** (Торэтымрэ КъурIэнымрэ итхэр зэтохуэ: Тхьэр гъэзакъуэныгъэр, бегъымбар къэкIуэнур, къаIуатэ хьыбархэр, Мухьэмэд бегъымбар лъапIэм теухуа тхыгъэхэр, ар къэкIуэну бегъымбару зэрыщытыр. Хэт а псомкIи фIэшхьуныгъэ иIэми, ТорэтымкIэ Иман иIэш. Ауэ хэт Ар пщIы ищIми, Торэтыр пщIы зэрищIымкIэ джаур мэхьу). **ФыкъыщIимыдзхэ абыкIэ япэу джаур фыхьуахэу** (Уей, ИсраIилхэ, джаур япэу хьуахэм ящыщ фымыхьухэ. Фи къалэнщ АбыкIэ (КъурIэнымкIэ) япэу Иман зэзыгъэгъуэтахэм фахыхьэну, сыту жыпIэмэ, фыщыгъуазэщ адреихэм фахуэмыдэу абы (Мухьэмэд) теухуауэ ит тхыгъэми абы и теплъэми), **ЗэвмыхьуэкIхэ си Iэятыр** (Торэтым наIуэу ит Мухьэмэдым и бегъымбарыгъэр) **дунейм щывгъуэтыну пщIэ мащIэмкIэ!** **ФыкъысфIэлIыкI!** (фыкъысщышынэ).

42. **ПщIымкIэ пэжыр щIэвмыуфэ** (Торэтым хэвмытхэ абы иту къемыхар, хьэкъыу къехам щымыщ щIывмыгъу), **пэжыр щыфщIэкIэ, фымыбзыщI** (акъылэгъу фытемыхьуэ пэжыр – Мухьэмэдым и бегъымбарыгъэмрэ и лыкIуагъэмрэ – щIэхьумэнымрэ ущэхунымрэ).

43. **Нэмэз фщIы** (нэмэзитхур вгъэзащIэ я уахътым къитIасэу, диным и хабзэхэм тету), **сэджытыр хэфтыкI** (фи мылькум хэвгъэкIи зыхуэфашцэхэм ялъывгъэс фарз къыфщищIам хуэдиз), **щхьэщэ зыщIхэм ядэфщI** (нэмэз зыщIхэм: Мухьэмэдрэ абы и гъусэ щэхьабэ цIыхухэмрэ гупу нэмэз щашIкIэ, жыхуиIэш).

44. **ЦIыхухэр фIым щыхуэвузэщIкIэ** (Тхьэм хуэжыIэшIэну, лэжыгъэфIхэр ягъээщIэну щажефIэкIэ), **фи щхьэр зыщывгъэгъупщэжу пIэрэ** (фи щхьэр къыфщымыгъупщэжу пIэрэ, Тхьэм хуэжыIэшIэныр фIэшIэхуу), **фэ Тхылым фрилажьэми** (Торэтым фэджэу икIи евгъэджу, лэжыгъэфIым абы фыкъыхуигъэушу, гуэныхьымрэ хьэзабымрэ фыщыхьумэу), **фызыщIэгупсысыж хьунукъэ?** (Ар – Торэтыр – пэжщ, фрилажьэ итым).

45. **ШыІэныгъэмрэ нэмэзымрэ щІэгъэкъуэн фщІы** (мы псалъэхэмкІэ зызыхуигъазэр Іиман зиІэхэращ, «бэшэчу, нэмэзыр фи гъусэу фыщыт» яжриІэу). **Ар** (нэмэзыр) **къызытехьэлъэр** (къызэхьэлъэкІыр) **Тхьэм хуэмыжыІэщІэхэращ** (абы и мыхьэнэр, и псапэр къызыгурымыІуэм, а къалэным фІэмылІыкІым, пщІы хэмылбу, ар къытохьэлъэ. Ауэ Тхьэм фІэлІыкІ цІыхум, нэмэзым и псапэм щыгугъым икІи нэмэзымщІым и хьэзабым щышынэм нэмэзыр къепсынщІэкІынущ).

46. **Тхьэм зэрыІущІэжынумрэ** (Ахьрэт махуэм деж) **Тхьэм и пащхьэ зэригъээжынумрэ** (лІэжа нэужькІэ, дунейм фІыуэ щилэжьбахэм я псапэхэр къратыжу жэнэтым ягъэкІуэну щІэхьуэпсхэмкІэ) **быдэу зи фІэщ хьухэм я дежкІэ нэмэзыр тынщ.**

47. **Уэ, ІисраІил и бынхэ, фигу къэвгъэкІыж Си фІыгъэу ныфлэзгъэІсар** (блэкІа Іэятым щыжиІа мы псалъэм къыщІытригъээжыр быдагъэ хэлым щхьэкІэщ, къахуищІа фІыгъуэм и инагъыр зыхащІапхьэу зэрыщытырщ). **Дунейм тет псоми факхэсІэтыкІат** (лэпкъышхуэу фыщыщыта лъэхьэнэм фи адэ (шхуэ) хэр згъэлъэпІат, жыхуиІэщ).

48. **ФыфІэлІыкІ** (фыщышынэ) **зым ищІар адреим щытрамылхьэ** (и хьэкъыр щыбгъэдалхьэжыну), **зыр адреим къыщхьэщыж щымыхьуну** (джауру щытамэ цІыхур, жыхуиІэщ. Тхьэ лъапІэм мы псалъэмкІэ захуегъазэ, дэ къытщхьэщыжынущ ди адэ-анэхэр, жызыІахэм), **и гуэныхьыр къищэхуж щымыхьуну** (гъээзэкІуэжыныгъэ щыщымыІэжыну) **Махуэм** (и хьэзабышхуэм): **абы щыгъуэ зыми дэІэпыкъуэгъу игъуэтыжынукъым** (зыри хьэзабым пэльэщынукъым).

49. **Фигу къэвгъэкІыж: Дэ фыкъедгъэлащ фи щІалэхэр яукІрэ фи бзылхугъэхэр къагъанэу Фирхьэун и цІыхухэм фагъэшэча хьэзабым** (апхуэдэ бэлыхьыр къызыхэкІар мырат. Фирхьэун жэщым пщІыхьэпІэу илгъэуащ Іерусалим къалэм мафІэ къыщІэнауэ, а мафІэм Египет къэралыгъуэр зэщІищтэри зэтрисхьауэ. Къэхьуну-къэщІэнухэр къэзыІуатэф тхьэгурымагъуэхэм и пщІыхьэпІэм теухуауэ шахэупщІыхьым, къыжраІаш: уэри уи мылкъури фызыІэщІэкІуэдэну щІалэр къальхунущ. Ар щызэхихым,

Фирхьэун унафэ ищIащ Исраил кьэралыгъуэм щIалэу кыщальху псори яукIыну. А унафэр ягъэзашIэу щыхуежъэм, лъэпкъым и лIыкIуэхэр Фирхьэун деж кIуэри жраIащ: лъэпкъ кIуэдыр кытхуокIуэ – ди щIэблэр доукIыж, ди нэхъыжьхэр мэлIэж. Фирхьэун, дауи ирехъуи, и унафэр икьутэжакъым, кыигъэтIэсхъа мыхъумэ. Абы кыигъэуващ зы илъэсым щIалэ цIыкIуу кьальхухэр яукIыну, кыкIэлъыкIуэ илъэсым дунейм кыитехьэхэр псэууэ кыигъэнэну. Зэманыр екIуэкIыурэ, Хьэрун кьальхуащ сабийхэм гущIэгъу шахуэщIыпхъэ илъэсым, Мусар хиубыдащ лъыр шагъажэ лъэхъэнэм). **Ар Тхьэм кыфтрильхъа гъэунэхуныгъэ гуащIэт** (Фирхьэун и Iэужьхэр).

50. **Фигу кьэвгъэкIыж: хыр зэгъуэдгъэуш** (фи сэбэпкIэ ахэр зэрыкIуэну лъагъуэр яхуэдгъэлъэгъуащ), **фэ фыкъедгъэлри, Фирхьэунрэ абы и цIыхухэмрэ флъагъуу псым щIедгъэIубащ** (Ар кыщыхъуар IэшрыI махуэраш. А махуэм Муса бегъымбар лъапIэр, Алыхь Иным шыкур хуищIу, нэщIащ).

51. **Фигу кьэвгъэкIыж: Муса дыкъепсэльэну жэщ-махуэ плыщIкIэ щеджам шыгъуэ** (Фирхьэунрэ и цIыхухэмрэ псым итхъэла нэужькIэ, Исраил и бынхэм Тхылыи шэрихъэт хабзи яIэтэкъыми, Алыхьым Муса бегъымбарыр кыигъэгугъат Торэтыр кыхуригъэхыну. Муса и цIыхухэм ар ажриIэри, «ТIур» бгыщхъэм кIуэну ежьащ, и пIэкIэ и кьуэш Хьэрун кыигъанэри), **танэр фи тхьэу фыхуэпщылIри** (Муса кьэтыхукIэ) **фи щхъэм лей ефхыжащ** (ЖыIэмыдэIуагъэ зэрыфхэльамкIэ, фи псапэ лэжьыгъэхэр зыхуэмыфащэм зэрыхуэфщIамкIэ).

52. **Ар** (танэм фызэрыхуэпщылIар) **щыфхуэдгъэгъуакIэ, Тхьэм фIыщIэ хуэфщIыну кыфлъос** (щэхууи, нахуэуи, фи псэкли, фи Iэпкълъэпкъкли Тхьэм фыхуэжыIэщIэну).

53. **Фигу кьэвгъэкIыж: Муса ныхуедгъэхаш Тхылымырэ** (Торэтымырэ) **Фуркъанымырэ** (хьэлэлымырэ хьэрэмымырэ зэхэзыгъэкI хабзэ – тхыгъэу), **гъуазэ фхуэхъун щхъэкIэ.**

54. **Фигу кьэвгъэкIыж Муса кывжиIэгъахэр: «Уэ, цIыхухэ, фи щхъэм лей ефхыжащ, танэм фыхуэпщылIри** («СыткIэ дгъээзкIуэжын?») -

щыжаІэм, мыпхуэдэ чэнджэщ яритащ) **Тобэ кыщыфхыж фыкъэзыгъэщІам и деж** («Дауэ ар зэрытщІынур?» - кыщыуощІым, мыпхуэдэ жэуап яритащ). **ФызэрыукІыж** (фэ фщыщу къуаншэр фыкъэзыгъэщІам фхреукІыкІ – Алыхьыр зи фІэщ хьуам ІэщІрекІуадэ Іиманыншэмрэ танэм хуэпщылІамрэ). **Ар фыкъэзыгъэщІам и деж фэркІэ щынэхьыфІщ** (Тхьэм гьусэ зэрыхуэфщІамкІэ фи щыуагьэр вгъээзекІуэжын папщІэ, апхуэдэ къэгъээжыныгьэр фи тобэуэ). **Абы фи гуэныхьыр кыфхуигъэгьунщ** (кыызэрывжаІам хуэдэу влэжьмэ), **къэзыгъээжыр ещтэ, гущІэгьунщІи**» (кыигъэщІамкІэ).

55. **Уа, Муса, ди фІэщ ухьунукьым, Алыхьыр наІуэу дымылъагьумэ, - жыфІэу Муса щыхуэвгъэувым** (ар кыызжезыІар Муса бегьымбарым и цІыхухэу, нэхъ жыІэдаІуэхэм ящыщхэт, цІыху блыщІ хуэдиз хьурт. Бегьымбарыр Тхьэм и унафэкІэ «ТІур» бгым кІуэну щежьэм, Тхьэм и къалэнхэр тэмэму ягъээщІэну кыхуриджэурэ щахэпсэльыхьым, къэлъэІуахэщ: «Ди Тхьэм и псалъэр дэри зэхэтхыну дызыхуейр тхужеІэ». Муса ахэр кыигъэгугъащ я лъэІур яхуищІэну. Бегьымбарыр бгым гьунэгьу щыхуэхьум, пшэ Іув кыщхьэщыхьэри, ихьурегьыр щІиуфащ. Муса пшэм хыхьэри, къэджащ, зигъусахэм зэхахьу: «Гьунэгьуу фыкъэкІуатэ, пшэм фыкъыхыхьэ, зывгъэщхь, фи щхьэхэр щІым тефлхьэ», - жиІэри. Апхуэдэуи ящІащ. ИкІи псоми кыызэхахаш Мусам Тхьэр кыызэрепсалъэр – унафэ кыхуищІу, пщІэ хьунухэри мыхьунухэри кыжриІэу. Муса Тхьэм зыдепсалъэм, и нэгур нур гуащІэу, нэр щыункІыфІыкІыу, блэрт. Тхьэ Иным и макьыр телъыджащэу къэІурт, мыхэр жиІэурэ: «Сэращ ипэжыпІэкІэ дунейхэм я тепщэр. Сэр нэмышІ Тхьэ щыІэкьым. Си ІэмыркІэ фэри Египет щІыналъэм фыкъыщызгъэщІащи, Сэр нэмышІ нэгьуэщІ зыми фыхуэмыпщылІ».

Муса Тхьэр къепсалъэу пшэм зиІэтыжа нэужь, дауи ирехьуи, цІыхухэм яукъуэдиящ: «Ди фІэщ ухьунукьым, Алыхьыр наІуэу дымылъэгьуауэ» - жаІэри). **Абдежым уафэхьуэпскІыр кыфхэуэри, флъагьуу фызэтрисыхьащ** (зым адрейр зэрысыр илъагьуу, уафэмкІэ къеуха мафІэ бзий

гуашцэм цыхухэр зэтрисхьаш, макъ шынагъуэм шцэту. Апхуэдэу щыхъум, Муса бегъымбарым, гыгурэ, Тхьэм зыхуигъэзащ: «Си Тхьэ, сызыхыхъэжыну Исраил и бынхэм сыт яжесцэжыну, абыхэм я нэхьыфцу къахэсхыу Уи деж къэсшахэм я кцудыклар дауэ сцудэтэну?» Муса зэрыгуцэр щилъагъум, и псалъэхэр щызэхихым, Алыхъым къыгъэхъужу шцидзащ яжъэм хуигъэкцухэр, зы жэщ – махуэм къриубыдэуи псори къызэфцигъэувэжаш).

56. Ицанэ фыкъэдгъэхъужаш (фи уахътыр къэсыху фыпсэужын папццэ. Ахэр, я дуней гъашцэр яухауэ, лцауэ шытамэ, къыгъэпсэужынутэкъым Къемэт махуэр къэсыху). **Тхьэм фцыщцэ хуэфцц хьунщ!**

57. Пшэр жьауэу къыфщхъэщыдгъэхъаш (къумым фыкъыщинам шыгъуэ, дыгъэ гуашцэм фыщыхъумэну. Муса и лъэцукцэ, нуру блэ къурагъы тыгъэ фхуэтццат, мазэншэ жэщыр фхуигъэнэхуну). **Уафэм ныфхуедгъэхаш жэнэт шхыныгъуэхэр. Фшхы а ерыскъы цэфцхэр!** («Пщэдей хуэвмыгъэццылу», жыхуицэщ. Арщхъэкцэ, зэгурымыцуэу, ерыскъыгъуэфцхэр гъэццылыгъэ ящцаш. Ар щилъагъум, Алыхъым и нейр къащыхуэри, гъэццылыгъэ ящцэхэр Исраф зэтэхъуаш, хъэцццэ хищцэри. Жэнэт ерыскъы цэфцхэр афцкцэ къахуригъэхъажакъым). **Дэракъым я зэран зэклар** (ди хъэкъыр ахэм ягъэлъэхъшакъым, жыхуицэщ). **Езыхэм я къуэншагъэм и зэран къайкцыжаш** (жыццам къемыдацуэу, яшхыфынум щцигъу гъэццылыгъэ зэращцамкцэ, адрей махуэхэми къахуедгъэхыну шыта ерыскъыр зэпытчыжаш).

58. Мис, абыхэм яжетцат: «Мо къуажэм фыдыхъэ (ильэс 40-кцэ къумым шыпсэуауэ, ахэр Мысырым – Египетым – икцыу Тхьэм къахуигъэлъэгъуа хэкум щыкцудэжым, зыдыхъэну къыхуагъэувар, нэхъыбэу зэрыхуагъэфашэмкцэ, Иерусалимрат), **ерыскъыр пэрыхъэту щывгъуэтынущи, зывгъэнщцу фшхы; и куэбжэмкцэ зывгъэщхъауэ фыдыхъэ** (дыхъэццэ нэхъ къызэрыгуэкцымкцэ – нэмыс фхэлъу, зывгъэщхъауэ), «ди гуэныхъхэр, шыуагъэхэр къытхуэгъэгъу» - жыфцэурэ. **Фи шыуагъэр фхуэдгъэгъунщ, фцы зыщцэхэми я фцыщцэр** («я псапэр» - жыхуицэщ) **яхуэдгъэбгъуэнщ».**

59. **Къуаншахэм зэрахъуэкIащ яжетIар** (куэбжэм дыхъахэщ, я щхъэхэр Iэтауэ, закъыфIэщIыжауэ) **Дэри а къуаншахэм хъэзаб къахуедгъэхашц** (ЗэрыжаIэмкIэ, емынэ уз Тхъэм къахильхъэри, зы сыхъэт закъуэм къриубыдэу цIыху мин блыщI икIуэдыкIащ), **я щхъэзыфIэфIагъым** (Тхъэм и унафэм зэребэкъуам) **къыхэкIыу**.

60. **Фигу къэвгъэкIыж: «Муса псы щхъэкIэ и цIыхухэм шахуэляIуэм** (псыр яухауэ къумым къыщинам, псы щхъэкIэ Тхъэм ельэIуну Мусам зыкыхуагъэзат), **жетIащ: «Уи башымкIэ къырым еуэ!»** Абдеж псынэ пщыкIутI мывэпкъхэм къащIэуаш, дэтхэнэ гупми и псыефапIэр белджылыуэ (Муса щIыгъуахэр лъэпкъ пщыкIутI хъурт). **ЯжетIащ: «Алыхьым къывита ерыскъыр фшхы, псым фэфэ** («жэнэт шхыныгъуэу ныфхуезгъэхэхэмрэ псынэпсу къыфхушIэзгъэжахэмрэ» - жыхуиIэщ), **къуаншагъэ зефхъэурэ, дунейр фымыуцIэпI»**.

61. **Фигу къэвгъэкIыж: «Уа, Муса! Зы шхыныгъуэр къытIэщIэужэгъуаш** (ар жыхуаIэр жэнэт шхыныгъуэхэмрэ псынэпсымрэт), **Уи Тхъэм тхуэльэIу щIым къытекIэхэм щыщ къыдитыну – хадэхэкI, нащэ, бжыныху, джэщ, бжын» - шыжефIэм,** «**НэхьыфIыр нэхьыкIэкIэ фхъуэжынуи?»** - къывитащ жэуап. – **Дэнэ жылагъуи фыдыхьы, щывгъуэтынуш а фызыщIэупщIэхэр»** (щIым къытекIэхэр). **Абыхэм пудыныгъэмрэ тхъэмышцIагъэмрэ къатепсыхаш** (ахэр къулейуэ, зыхузэфIэкIыу щытхэми, тхъэмышцIафэ къатеуэу Тхъэм и ней къашыхуат). **Ахэм ягъэзэжащ я хэкум Алыхьым и бэлыхьыр къатехуауэ. А бэлыхьыр къалэжьаш Алыхьым и нэщэнэхэр кърамыдзэу** (тенджызыр зэрахузэгъуэкIар, пшэ жъауэр къазэрыщхъэщыхьар, псынэпсхэр къазэрыхушIигъэжар, Инджылыр, КъурIэныр), **бегъымбархэр хейуэ** (хъэкъыншэу) **зэраукIам щхъэкIэ. А бэлыхьыр къалэжьаш зэрымыдэIуахэм** (укIыгъэ яIэщIэщIамрэ тхъэншэ зэрыхъуамрэ къыхэкIыу) **икIи къемызэгъ зэралэжьам щхъэкIэ** («Си унафэм текIыу, хуит яхуэзмышIар зэралэжьам щхъэкIэ» - жыхуиIэщ).

62. **Ислам диныр къэунэхуным и пэкIэ фIэщхьуныгъэ зиIахэм, иудейм** (танэм хуэпщылIауэ къэзыгъэзэжахэм), **чыристаным** (Хьиса бегъымбарыр зыхуигъэкIахэм), **сабхэм ящыщхэу** (зэрыжаIэмкIэ, Алыхьыр ахэм я фIэщ мэхьу, Зэбурым йоджэ, мелыIычхэм хуопщылIхэр, къаблэмкIэ загъазээрэ, Тхьэм хуолажъэ, дин зыбжанэм кыхаха гуэрхэмкIэ. Абыхэм я диныр нэхь тохуэр вагъуэхэм хуэпщылIхэм яйм. Абы кыхIэкIыуи, я фIэщ мэхьу Алыхь Иным дунейр къызэригъэщIар, вагъуэхэр ихьуреягъым къейкIэрэхьуэкIыу), **Алыхьымрэ Къемэт махуэмрэ я фIэщ хьууэ фIы зыщIэхэм я псапэр Тхьэм и деж шагъуэтыжынущ, ахэм шынагъуи нэщхьеягъуи** (Ахьрэтым) **щаIэнукъым.**

63. **Фигу къэвгъэкIыж: псалъэ былэ кыфIытхат** (иудей цIыхухэм быдэу кыжаIат Торэтым кыщыкIауа унафэр ягъэзэщIэну, Муса бегъымбарым и гъуэгум ирикIуэнхэу), **бгыр кыфщхьэщыдгъэуваг** (Ибн-Хьэббасым зэрыжиIэмкIэ, Тхьэм и IэмыркIэ Палестинэм щыIэ бгышхуэхэм я нэхь иныр и пIэм икIри, абыхэм къашхьэщыуваг, пшэм и жьауэ къатрищIэм хуэдэу. Торэтым итыр къабыл ямышIамэ, а бгыр къатеуэнути, ар щызэхашIэм, Тхьэм и унафэр къаштащ, щхьэщэ ящIурэ, къапэщылыа хьэзабыр зыщхьэщрагъэхьжащ). **НыфлъэдгъэIэса фIыцIагъэр быдэу фIыгъ, итри зыщывмыгъэгъупщэ, диным хуэпэж фыхьунщ** (дунейм и бэлыхьхэми Ахьрэтым и хьэзабми щыхьума фыхьун щхьэкIэ, жыхуиIэщ).

64. **ИужькIэ фи псалъэхэр вгъэпцIыжащ** (Торэтым итыр къабыл фщIа нэужь). **Тхьэм фигъэлъапIэу гущIэгъу кыфхуимыщIатэмэ** (пIальэ кывиту), **унэхьуахэм ящыщ фыхьуат** (дунейм текIуэдыкIыжауэ Ахьрэт хьэзабыр зышэчхэм ящыщ фыхьуат, жыхуиIэщ).

65. **Фэ фошIэж щэбэт махуэм фэ фшыщу къемызэгъ зылэжъауэ щытахэм** («унафэм ебэкъуахэм», - жыхуиIэщ. ЗэрыжаIэжымкIэ, иудейхэм, Тхьэм и унафэкIэ, щэбэтыр я махуэшхуэу, Iуэху зыри ящIэни хуэмейуэ щытащ. «Щэбэт» псалъэми «зэпыугъуэ, зыгъэпсэхугъуэ» мыхьэнэ иIэщ) **номин гъуамэ фыхьу зэражетIар.** (Абы теухуауэ еджагъэшхуэхэм къаIуэтэжащ: Дауд бегъымбарым и зэманым щыгъуэ Iилэт щIыналъэм

хиубыдэ къяажэ гуэрым ахэр (иудейхэр) шыпсэурт. (Ар тенджыз Гуфэм Гуэ жылагъуэшхуэрт^{*}). Щэбэт махуэм бдзэжьей ещэныр Алыхьым абыхэм хьэрэм ящицIат. А махуэр кыщыскIэ, Тхьэм и IэмыркIэ, бдзэжьей куэд дыдэ а щIыпIэм кызырэыхьырт, тенджызыр уамыгъэлыагъужу. Щэбэтыр зэрыблэкIыу, бдзэжьейхэр зэбгрысыкIыжырти, тенджыз лъащIэм ехыжырт.

Апхуэдэурэ екIуэкIыурэ, шейтIаным иудейхэм ягу кыигъэкIаш: «Сыт щэбэтым бдзэжьей дешэ щIэмыхьунур, адрей махуэхэм бдзэжьей дешэну хуит дыщицIкIэ? Бзаджагъэ декIуэнщ...». Зэрытегъэгушхуэри, тенджызым и гьунэм гуэл инхэр кыщатIаш, псыжапIэхэри ирашэлIаш. Мэрэм пщыхьэщхьэр кыщыскIэ, псыжапIэхэр зэIуахырти, бдзэжьей Iэджэхэр зыхэль тенджызыпсыр гуэлхэм хаутIыпщхьэрт. Тхьэмахуэр кыщыскIэ, ежэрти, гьэр ящIа бдзэжьейхэр къяубыдырт хьыхэмрэ кIапсэхэмрэкIэ.

Гуэхур хьарзынэу ежъауэ кьалытэжу, бдзэжьейр къяубыдырт, яшуурт, яшхырт, ящэрт е яхьуэжырт.

Дауи ирехьуи, къяажэдэсхэр – а зэманым ахэр цIыху мин блыщI хуэдиз хьурт – акьылэгъу зэхуэхьуакьым кьагупсыса хылагъэмкIэ: гупищ зэрыгъэхьуаш: зыр бдзэжьей ещэртэкьым, нэгъуэщIхэр ещэнуи идэртэкьым, адрейм бдзэжьей къяубыдыртэкьым, ауэ кьэзубыдхэм пэувыртэкьым, ещанэ гупыр гуэныхьым дишэхат, хьэрэм хуащIам хуэпабгъэт, нэпсеигъэм я нэхэр кыщипхьуат.

Бдзэжьей ещэныр зымыдэхэр цIыху мин пщIыкIутI хьурт. Гуэныхьым дишэхахэр я чэнджэщым кыщемыдаIуэм, Iиман зиIэхэм жаIаш: «Дыхуейкьым фи гьусэу зы жылагъуэ дыщыпсэуну», блын лъагэкIэ езыхэр шыпсэу хьэблэр кыпахукIри, зэхуагуэшащ жылагъуэр. (Блын лъагэм Iиман зиIэхэр ирищызекIуэну куэбжэ халъхьаш, гуэныхьым дишэха гупми езыхэр зэрыщызекIуэну я куэбжэ щхьэхуи халъхьэжаш^{*}).

* Ибн-Кэсир тафсир.

* Ибн-Кэсир тафсир.

Ерыщу, нэмуКытагъэ хэлъу я жыІэмыдэІуагъэр джаурхэм шаукъуэдийм, Дауд бегъымбарыр абыхэм яхэбгэри, Алыхъым и бэлыхъыр къатепсыхаш.

Махуэ гуэрым бдзэжьей ещэныр зымыдэхэм, гуэныхъым дишэхахэм ящыщу зыри я нэгү кыщыщІэмыхуэм, мурад ящІащ блын лъагэм дэпщейуэ Іуэхур зытетыр зрагъэщІэну. Апхуэдэу щашІым, къальэгъуащ ину къэзыгъэуІэбжъа гузэвэгъуэшхуэ: хъэблэм дэса джаурхэр, бдзэжьей ещэным Іэмал мыхъумыщІэ хэзылхъахэр къанэ щымыІэу номин зэтэхъуахэт. Я кІэхэр адэ-мыдэкІэ ягъэпІийуэ, ахэр зэрызехъэрт, гущыкІыгъуэу зэпщэфыІэрт, зэрыгъэпудырт. Апхуэдэу ахэр махуищкІэ псэури, зэтелІахэщ, зыри къемылу. А зэманым щІэблэ зыми ахэм ягъуэтакъым.

66. **Дэ ар ятщІащ** (номин гъуамэ зэрыдгъэхъуар) **ар шапхъэ яхуэхъуну а зэманым** псэуахэми яужькІэ дунейм къытехъэнхэми, уази ар яхуэхъуну Тхъэм фІэлЫкІхэми** («Мухъэмэд бегъымбарым и Іумэтым щыщхэм мыхъумыщІагъэ яІэщІэмыкІын щхъэкІэ», - жыхуиІэщ).

67. **Муса и лъэпкъым яжриІащ: «Тхъэм къыфхуегъэуэв жэм фІэвгъэжыну».** (Еджагъэшхуэхэм къаІуэтэжащ: Исраил и бынхэм я зэманым псэугъащ лЫ къулей гуэр, и адэ къуэшым и къуэ закъуэм фІэкІа къыбгъэдэмысу*, дунейм ехыжмэ, и щІэиныр щІалэ къулейсызым къыхуэнэну. ЛЫм и гъащІэр кІыхъ щыхъум, нэхъ пасэу абы и мылькур къызыхуигъэнэн щхъэкІэ, щІалэм ар иукІщ, нэгъуэщІ къуажэ гуэрым хъэдэр ихъри, абы и дыхъэпІэм деж щигъэтІыльащ.

Нэху къызэрекІыу, щІалэм хъушІэу щІидзащ, и адэ къуэшыр зыукІам хуимыгъэгъуну жиІэурэ. Тридзэри, Муса бегъымбарым и деж кІуащ, цІыху зыбжанэ щІыгъуу, къэхъуамкІэ ахэр игъэкъуаншэу. ЦІыхухэр пІы къытральхъэну хуэмейуэ кыщыувым, Муса бегъымбарми Іуэхум шэч къыщытрихъэм, абыхэм я чэнджэщкІэ ар Тхъэм елъэІуащ зыукІар наІуэ къащищІыну. Тхъэм унафэ бегъымбарым къыхуищІащ жэм фІэгъэжын

** ЩІыпІэ мыхъэнэ иІэу: «А къуажэмрэ абы къегъэщІылахэмрэ щыпсэухэмрэ», - жыхуиІэщ. Іибн-Кэсир тафсир.

* И къуэшым и къуэи жаІэ. Іибн-Кэсир тафсир.

хуейуэ икИи абы и Іепкълъэпкълъым щыщ гуэркІэ лІам етІыркълъыну). «**Ауан дыкълъэпщІу ара?**» - **ягълъэщІэгълъуащ цІыхухэм** («Кълъэхъуа ІуэхумкІэ дыноупщІащи, жэм фІэгълъэжын хуейщ жыбоІэ?» - ауан дыкълъэпщІу, жыхуаІэу. ГурыІуэгълъуэт ахэр Іуэхум и пэжыпІэм, Тхьэм и унафэм и Іуцагълъым зэрыпэлэщІэр). **Мусаи яжреІэж: «Алыхьым сыщихълъумэ щІэныгълъэншэхэм ящыщ сыхълъуным!»** («Іиман зиІэхэр ауан зыщІхэм» - жыхуаІэщ. Жэм укІыныр Алыхь Іным зэриунафэр щызэхашІэм, щІэупщІахэщ фІагълъэжыпхьэр зыхуэдэмкІэ, сыт хуэдэ жэм фІагълъэжми абыхэм яхуигълъэдурысауэ щытамы. Апхуэдэу щыхълъум, я Іуэхур Тхьэм нэхь куу кълъащищІащ, Іущыгълъэ ин хэлъу. Зи гугълъу тщІыр нэхь гурыІуэгълъуэ хълъун папщІэ ныфхуэтІуэтэнщ мы хьыбарыр.

Кълъуажэ гуэрым дэст ІисраІил и бынхэм ящыщы зы унагълъуэ: зэщхьэгълъусэхэм яІэт щІалэ цІыкІурэ зы жэмьщІэрэ. Ллым жэмьщІэр мэзым ишэщ, щІиутІыпщхьэри, Тхьэм ельэлъуащ: «Я ди Тхьэ! Мы жэмьщІэр си кълъуэм хуэхълъумэ, ар ин хълъухункІэ».

Лпыр дунейм ехыжащ. Зэман зыбжанэ дэкІри, щІалэ цІыкІур балигълъ хълъуащ. Ар цІыхуфІт, и анэм хуэгумащІэт. И жэщыр Іыхьыщы гуэшат: япэ Іыхьэм Тхьэм псапэ нэмэз хуищІырт, етІуанэм – жейрт, ещанэм – и анэм и пІэщхьагълъым бгълъэдэст. Нэху зэрыщы, мэзым кІуэрти, пхьэ гълъэсын кълъиугълъуейрт, бэзэрым ишэрти, кълърат и уасэу ищэрт. Ахьшэу кълъыІэрыхьэри щыгуэ игуэшырт: зыр псапэу тхьэмьщкІэхэм яритырт, зыр езым кълъызыхуигълъанэрт, кълъэнар и анэм ІэщІилъхьэрт.

Зэгуэрым и анэм кълъыжриІащ: «Си щІалэ, уи адэм жэмьщІэ мэзым кълъыпхущІинэгълъащ. Абы кІуэи, Ібрэхьым, Ісмэхьыл, Ісхьэкълъ сымэ я Тхьэ Алыхьым ельэлъу жэмьщІэр кълъуитыжыну».)

68. (Алыхьым игълъэбелджылат ІисраІил и бынхэм фІагълъэжын хуей жэмьыр зыхуэдэр, абыхэм я упщІэр щаукълъуэдийм, зи анэм пщІэ хуэзыщІ щІалэм гущІэгълъу хуищІу, абы хуахълъумэ жэмьыр кълъыхихащ). **КълъыжраІэж: «Уи Тхьэм тхуеупщІ жэмьыр зыхуэдэмкІэ»** («И ныбжьыр сыт хуэдизми» - жыхуаІэщ). **Муса яжреІэ: Тхьэм кълъелъытэ ар мыжълъу, мыщІэу, курыту**

щытын хуейуэ, а унафэр вгъэзашIэ!» («Псалъэмакбыр вгъэмащIи, Iуэхур зэфIэвгъэкI» - жыхуиIэщ).

69. Аргуэру жаIэ: «Уи Тхьэм тхуеупщI жэмым и плъыфэхэмкIэ».
ЯжреIэж: «Жэмыгъуэу, гъуатIафэу, нэр пIэпихыу щытын хуейщ». («И фэм удихъэхыу, и цыр цIууэ, къабзэу» - жыхуиIэщ).

70. Аргуэру жаIэ: «Уи Тхьэм тхуеупщI жэмыр зыхуэдэн хуеймкIэ».
(«Iэбгъэу, ягъэлажьэу пIэрэ» - жыхуиIэщ), **пэжыр жыпIэмэ, дэ кьыдгурыIуакъым зи гугъу ищI жэмым и щытыкIэр. Тхьэм жиIэмэ, кьэдгъуэтынщ».** («Абы кьытхуигъэлыагъуэр» - жыхуаIэщ).

71. ЯжреIэж: «Жэмыр («бжьым) хуамыгъэсауэ, щIы ирамывауэ, псыщIэгъэлыадэми щымылэжьауэ, дагъуэншэу, щымыщ IэпапIи и фэм кьыхэмыщу щытыпхъэу жеIэ». (Апхуэдэ кьалыхъуэу щIадзэри, куэдрэ щIэупщIэурэ къакIухъри, нэгъуэщI къахуэгъуэтакъым, а щIалэм Тхьэм хуихъума жэмыщIэм фIэкIа. Ар щIалэм и деж кьыщачэхуащ и жэмыщIэм траха фэм изыбзэ дыщэкIэ!) **«Иджы кьыдгурыIуащ», - жаIэри, фIагъэжаш, я гум кьыщIитхъ пэтми** («Мы IуэхумкIэ унафэр зэриухар абы хуэкIуэну пэмыплъауэ!» - жыхуиIэщ).

72. Зы цIыху фыукIри (фыубзыхуу щIэвдзащ укIыгъэр зи IэужьынкIэ хъунур), **фызэныкьуэкъужаш абыкIэ** (фызэрыхэгъэзыхъыжаш, зым адреим тефлхъэжурэ), **ауэ фи щэхур Тхьэм наIуэ кьыщIащ** («УкIыгъэр зи Iэужьыр щIэмынэу Алыхъым наIуэ ищIащ» - жыхуиIэщ).

73. ВжетIат: «Жэмым и Iэпкьльэпкь гуэркIэ хьэдэм фетIыркь!»
(Сыт хуэдэ Iэпкьльэпкьри хъунут. ЗэретIыркьыуи, хьэдэр Тхьэм кьыгъэхъужаш. Ар къэуври, «Мы щIалэращ сызыукIар» - жиIэри, и адэ къуэшым и къуэр къаригъэлыэгъуащ, укIуриижри, лIэжаш. Iуэхум и пэжыпIэр сэтей къэхъури, адэ къуэшым и къуэр зыщыгугъа щIэиным хэкIыжаш. ЗэрыжаIэжымкIэ, абы лъандэрэ цIыху зыукIам щIэин лъагъэсыжыркьым). Апхуэдэу («жэмыщIэ» хъыбарым хэта лы яукIар Алыхъым кьызэригъэхъужам хуэдэу) **Алыхъым кьыгъэхъужынущ лIауэ щытахэр** (Къемэт махуэм деж), **и шапхъэхэр фегъэлыагъури, дерсыфI**

кыхэфхыпхэщ («жыІэмыдІуагъэм зыщыфхьумэным щхьэкІэ! – жыхуиІэщ).

74. **ИтІани фи гур нэхь быдэ хьуащ** («ГушІэгъуншэ фыхьуащ» - жыхуиІэщ), **абы яужькІэ** (Муса бегъымбарым кьигъэлъэгъуа шапхьэм, яукІам и кьэхъужыныгъэм яужькІэ) **мывэм хуэдэу, уеблэмэ, нэхь быдэжу** (жызыІэни щыІэщ: Тхьэм зи гугъу ищІхэм я гухэр зэщхьыр мы мывэу, атІэ гьушІу – ар нэхь быдэжкьэ? ЗэвгъащІэ: гьушІыр мафІэм ІэтІэльтатІэ ещІ, ар ІэтІэльтатІэ хьуауэ щытащ Дауд бегъымбарымкІэ, мывэр ІэтІэльтатІэ хьуауэ щытатэкъым, икІи зэи хьунукъым. Мывэр Тхьэм нэхь егъэлапІэ цІыху гушІэгъуншэм и гум нэхьрэ. Абы и щыхьэтщ мыпхуэдэу зэрыжиІар: **пцІы хэмылгу, мывэхэми яхэтщ псыежэххэр кьызыщІэу** («мывалъэ кьырхэм» - жыхуиІэщ), **яхэтщ зэгуэчрэ псы кьыщІэкІыу** («псынэ цІыкІухэр» - жыхуиІэщ), **яхэтщ Тхьэм кьригъэх бэлыхьхэм зэрыщышынэмкІэ кьэкьутэхэри** («бгыщхьэм кьыщыкьутэрэ кьелъэльэхыу» - жыхуиІэщ. Алыхьым хузэфІокІ мывэхэри игъэІурыщІэныр, игъэшынэныр, Езым и Инагъыр – лъэцагъыр захригъэщІэныр, абы кьыхэкІыу абыхэми Тхьэм зыхуагъэщхь, зэчыр хужалэ, Тхьэм и псалъэ Іэятхэр щыхьэт зэрытехьуэщи), **сыт фщІэми, Тхьэр теплъэкьукІыркъым** (Мыбдежым зи гугъу ищІыр: цІыху гушІэгъуншэхэм ящІэ псоми кІэльоплъ Алыхьыр, Къемэт махуэм деж, ахэр щымыгъупщауэ, дэтхэнэ зым «кьилэжьари» бэлыхьрэ хьэзабкІэ иригъэпшыныжыну).

75. **ФыщІэхьуэпсрэ** (Мухьэмэдрэ и щэхьабэ цІыхухэмрэ Тхьэм зэрызахуигъазэ псалъэщ мыр, ахэм ехудхэм Іиман кьрагъэхьыну яужь итти. «ФыщІэхьуэпсрэ» жыхуиІэм «фи гугъэ» мыхьэнэр кьокІ) **ахэр фи диным кьивгъэхьэну?** («Ныфхуедгъэхауэ нывжетІэр ехудхэм я фІэщ фщІыну», - жыхуиІэщ) **Абыхэм яхэтащ Алыхьым и псалъэхэм щІэдэІуу, кьагурыІуа пэтми, иужькІэ зэхьуэкІауэ зыІуэтэжахэр** (ЗэрыжалэмкІэ, мы псалъэхэр зыхуэгъэзар Мухьэмэд бегъымбарым и зэманым псэуахэрщ. Ехудхэм фэрыщІи пцІыупси зэрахэтыр кьэзыгъэлагъуэщ).

76. **Ахэр мылуминхэм шалушлэкIэ: «Фи динимкIэ Иман кьэтхьаш», - кьыжраIэ** (Мы Iэятыр кьехаш Мухьэмэд бегьымбарым и зэманым псэуа ехухэм папщIэ. Алыхьыр арэзы зыхуэхьун Ибн-Хьэббасым зэрыжиIэжымкIэ, ехуд мунафикьхэм жаIэрт, Мухьэмэд бегьымбарым и щэхьабэхэм шахуээзкIэ: «Дэри Иман кьэтхьаш фи фIэщхьуныгьэмкIэ, фи ныбжьэгьури (Мухьэмэдыр) цIыху пэжщ, абы жиIэхэр хьэкьщ, и шыфэлIыфэхэри ди чытапым (Торэтым) щыдолъагьу»), **ауэ езыхэр я закьуэу кьышынэкIэ** (Iэшрэф и кьуэ Кэхьб, Iэсэд и кьуэ Кэхьб, Ехьуда и кьуэ Уэхбы, ехуд лIыщхьэхэр мунафикьхэм ешхьдэрт, апхуэдэу зэрыжаIам щхьэкIэ), **абыхэм жаIэ: «Ди Тхьэм кьыфхуигьэнэхуа псалъэхэр абыхэм шIахуэфIуэтэжыр сыт?** («Мухьэмэд и шыфэлIыфэу, ар бегьымбару, цIыху пэжу фи чытапым (Торэтым) иту Тхьэм кьыфхуиIуэтар» - жыхуиIэщ). **АбыкIэ Тхьэм и пащхьэм фыкьыщаумысыжынуц** («Ар зэрыбегьымбарыр фи Торэтым иту жыфIэу зыкьыщывумысыжакIэ, щхьэ и лъэужь фримыкIуарэ? – кьрагьэкIыгу), **ар щхьэ кьывгурымыIуэрэ?»**

77. **Ахэм** (ехухэм) **ящIэркьэ яушэхури** («ябзыщIэхэри» - жыхуиIэщ) **ягьэнахуэри** («ягьэнаIуэри» - жыхуиIэщ) **Алыхьым зэрищIэр?**

78. **Абыхэм** (ехухэм) **яхэтц щIэныгьэм пэIэщIэхэр, Тхыль кьахуехам щымыгьуазэхэр,** (я гьуазэу кьалытэхэм) **кьыжраIэмрэ езыхэм зэрагугьэмрэ фIэкIа зымышIэхэр** (Тхьэм кьахуригьэха Тхыльым езыхэм я щIэныгьэлI нэпцIхэм хатхэжахэр зрагьэщIауэ, абыхэм шэч кьытрамышьэу).

79. **Хьэзабышхуэр кьапэщыльщ тхыль зытхьу «Мыр Алыхьым и псалъэщ» - жызыIэхэм, абы** («ятхам») **уасэ пудыр кьыщIахьыну** («дунегьэкIэ я шхыныгьуэхэмрэ езыхэм ящыщ цIыху икIэхэм кьыпахьыну Iульхьэхэмрэ» - жыхуиIэщ). Мыри зыхужаIари ехухэращ. Мухьэмэд бегьымабр льяпIэр Мадинэ кьалэм щыIэпхьуэжам щыгьуэ, ехуд лIыщхьэхэм, я кьулыкьухэр яфIэкIуэдынкIэ шынэрти, Торэтым щызэрахьуэкIащ бегьымбарым и тепльэу абы кьыщыгьэлъэгьуар. Торэтым итт ар нэгу дахэу, щхьэц екIуу, нэ фIыщIэу, мыльагэ-мыльахьшэу. Ехуд лIыщхьэхэр Торэтым хэIээщIыхьыжри, бегьымбарыр кьагьэлъэгьуащ лIы

псыгъуэ кIыхъу, нащхъуэу, щхъэц джафэу. Абы и теплъэм цIыхухэр щыщIэупщIэкIэ, езыхэм Торэтым иратхэжахэм къахуеджэрт, шэч къытрагъахъуэ ягъэщхъэрыуэрт), **а ятхамкIэ хъэзабышхуэр къалэжьащ, мыхъумыщIагъэ ялэжьамкIи бэлыхъышхуэр къапэщыльщ!**

80. **Абыхэм (ехудхэм) жаIэ: «Дэ мафIэм дызэрыхэтынур (дызэрысынур) махуэ бжыгъэщ». («ИтIанэ хъэзабыр духынууш» - жыхуаIэщ. Танэм зэрыхуэпщылIауэ шыта махуэ плыщIым хуэдизу жаIэрт ахэр мафIэм зэрыхэтынур. Абыхэм пцIы яупсам и жэуапу Алыхъым къажреIэ) ЯжеIэ: «Алыхъым абыкIэ фыкъыгъэгугъамэ, фыкъыгъэпцIэжынкъым. Хъэмэрэ, фымыщIэм фытепсэлыхъэр?»»**

81. **АтIэ! Хэт гуэныхъ илэжьами, ар зэрыгуэныхъыр къыгурыIуэжу, апхуэдэхэр жыхъэнэмэ Iыхълыхэщ, кIэ имыIэуи абы хэтынууш!** («зыщIэу гуэныхъышхуи гуэныхъ цIыкIуи зылэжьахэр» - жыхуиIэщ. Бегъымбарым и суннэтым тетхэм мы Iэятым кърахыр мыраш: Тхъэр уи фIэщ мыхъунымрэ Абы гъусэ хуэпщIынымрэщ, сыту жыпIэмэ, зэпытыххэу жыхъэнэмэм хэтынухэр – джаурхэмрэ Тхъэм гъусэ хуэзыщIахэмрэщ).

82. **Ауэ Иман зиIэу лэжьыгъэфIкIэ Тхъэм хуэлэжьахэр – жэнэт Iыхълыхэщ, кIэ имыIэуи абы щыIэнууш.**

83. **Дэ ИсраIил и щIэблэм псалъэ быдэ къеIытхыгъащ** («Торэтым итщ» - жыхуиIэщ) **Алыхъым нэмыщI нэгъуэщIым хуэмыпщылIыну** («Алыхъ Иным хуэлэжьэну яхуигъэуэват» - жыхуиIэщ), **фIыуэ яхушытыну я адэ-анэм** (гущIэгъу хуащIыну, зыхуейуэ хъуар хуащIэну, джауру а тIур щытми, фIы хуалэжьыну – Иманым хуащиину, шабэу, дахэу япсэлыылIэну, я макъым зэи зрамыгъэIэту. Адэ-анэм пцIэ хуэщIыныр Алыхъ Иныр хъэкъыу уи фIэщ хъуным къыкIэлъыкIуэу бгъээзэIапхъэ къалэнщ), **Iыхълыхэм** (IыхълымкIэ хъэкъыр къыкIэлъокIуэ адэ-анэм яйм. Iыхълым фIы яхуэщIэн хуейщ, ику иту къапщтэмэ, адэ-анэм зэрахуэпщIэфым тешIыхъауэ), **зеиншэхэм** (зеиншэу къалытэр зи адэр зимыIэж сабийрщ. И ныбжьыр щхъэгъусэм щепщIыхъ зэманым нэса нэужь, зеиншэныр еух),

тхьэмыщкІэхэм (ахэр зейншэхэм къашцІыкІэлтыкІуэр я щхьэ и сэбэп зэрыхуэхъужыфырщ, мыльку гуэрхэри къалэжьыну Іэмал зэраІэрщ) **цІыхухэм дахэ жраІэну** («фІым хуаущиину, Іейм пыІуагъэщтыну» - жыхуиІэщ. НэгъуэщІхэми къалытэ мыбдежым зи гугъу шацІыр гуапагъэ-ныбжьэгъугъэу, хьэл-щэн дахэу), **нэмэзыр ящІыну**, (я мылькум) **сэджыт хагъэкІыну**. **ИужькІэ абы** (быдагъэм) **фепцІыжащ, фэ фщыщ мащІэ дьдэм къащинэмыщІа** («Сэлам и къуэ Абдулахьрэ абы и ныбжьэгъухэмрэ хуэдэу Іиман къэзыхьа мащІэм» - жыхуиІэщ), **фи щІыбри хуэвгъэзащ** (фи адэжьхэм я щІыб зэрыхуагъэзам хуэдэу» - жыхуиІэщ).

84. **Псалъэ быди кыфІытхат** (мыри нэмыплъ хэлъу Тхьэм кыжеІэ ехудхэм я адэжьхэм щхьэкІэ) **филь фымыгъэжэну** («фызэрымыукІыжыну»), **фи лъахэми фызэримыхуну**. **ИужькІи а быдагъэр фыфІэкъабылат, фэри абы щыхьэт фытехъуэу** («ехудхэр абы ноби щыхьэт фыкыытохъуэ» - жыхуиІэщ).

85. **ИтІани, мис, фэ** (ехудхэр) **фызэроукІыж, фи лъэпкъэгъухэри я лъахэм ивохур, къуаншагъэ зыщІэхэм, лей зезыхьэхэм факъыщхьэщыжу** («фадэІэпыкъуу»), **фи гьэрхэри мыльку хэкІыпІэ фощІ, я лъахэм хабзэншэу ивогъэкІ** («фщэжрэ-къыващэжу» - жыхуиІэщ. Торэтым итц Алыхь Иным Іисраил и бынхэм унафэ зэрахуищІар зэрымыукІыжыну, зым зыр и лъапсэм иримыхуну, езыхэм ящыщу пщылІу е унэІуту зрихьэлІэр къащэхужу яутІыпщыжыну. Іэус лъэпкъымрэ Хьэзрэдж лъэпкъымрэ я кум къайгъэшхуэ, зауэшхуэ кьыдэхъуащ. Іэусхэм Бэну-Къурейжэ израил лъэпкъыр телъхьэ яхуэхьурт. Хьэзрэджхэм къадэщІырт Бэну-Надир израил лъэпкъыр. Апхуэдэ щІыкІэкІэ израил лъэпкъитІыр зэзэуэжырт. ТекІуэм лей зэрихьэрт, зытекІуэр и лъапсэм кърахурт. Гьэр хьухэм ахьшэ хузэхалъхьэрт, ар къращэхужыну. Хьэрыпхэр абыхэм егийрт: «Щхьэ фызэзауэрэ, гьэр хьухэр къэфщэхужынымэ?» Жэуапу къратыжырт: «ТорэтымкІэ унафэ диІэщ гьэр хьухэр къэтщэхужыну, дыщІызэзауэр дызительхьэхэр ягъэикІэну дыхуейкъыми аращ»); **Тхыль** (Торэт) **ныфхуехам и ныкъуэр фи фІэщ хьуауэ, адрей и ныкъуэр мыхьуауэ ара?** («ФызэпэщІэувэрэ фызэрыукІми

хъууэ, гьэрхэри Торэтым кьызэригъэувым хуэдэу кьэфшэхужу» - жыхуиIэщ). **Фэ фшыщу апхуэдэу зышIэхэм я напэр мы дунейм шытекIынуш.** («Бэлыхьрэ икIагъэрэ кьалгысу» - жыхуиIэщ. Ардыдэри кьэхъуащ: Бэну-Къурейжъхэр зэтраукIащ е гьэр хъуахэщ, Бэну-Надирхэм я Щам щIыналъэр ирагъэбгынащ). **Къемэт махуэми хьэзабым я нэхъ Iейр кьыщыфIысынуш** («Жыхьэнэмэм и мафIэр»), **Алыхьыр теплэкьукIыркьым фэ фщIэм** (мыбы шынагъуэрэ гузэвэгъуэшхуэрэ хэльщ).

86. **Ахэр дуней хьэхумкIэ зи ахьрэтыр зыщэжахэрщ** («Зыхъуэжахэрщ»), **абыхэм я хьэзабыр зыми шагъэпсынщIэфынукъым, къадэIэпыкъуфыни шыIэнукъым** («Алыхь Иным и хьэзабым шахъумэфынукъым» - жыхуиIэщ).

87. **Муса Тхылыр** (Торэтыр) **неттащ** («ныхуедгъэхьащ»), **итIанэ лыкIуэхэри Муса иужькIэ ныкIэлъыдгъэкIуащ** («Зы лыкIуэм адреир ныкIэлъыкIуэу» - жыхуиIэщ. Муса бегъымбарыр дунейм ехыжа нэужь, Хьиса бегъымбарыр дунейм кьытехьэхункIэ зэкIэлъхьэужьурэ нэгъуэщI лыкIуэ зыбжанэ шыIащ, Тхьэм и унафэ шэрихьэтыр я гъуазэу). **Мэрэм и къуэ Хьиса и нэщэнэхэри ныхуэдгъэкIуащ** (Бегъымбарыгъэ нэщэнэхэр: лIар кьэгъэхъужыныр, нэфхэр кьэгъэплъэжыныр, узыфэ Iей дыдэхэри цIыхум щхьэщыхыныр. НэгъуэщIхэм кьызэралытэмкIэ, «нэщэнэ» хъужыр Инджылыращ), **дыщIыдгъуащ абы** («дыдэIэпыкъуащ нэщэнэхэр пхыгъэкIынымкIэ») **нурыбэ Псэ лъапIэр** (зи гугъу ищIыр ЖэбрэИл мелыIычырщ. Абы Тхьэм унафэу кьыхуищIат Хьиса бегъымбарым сытым шыгъум дэщIыгъуну. ИкIи дэщIыгъуащ дапщэщи, абы и гъусэу уафэм драшеижыхункIэ). **ЛыкIуэ ныфхуэкIуэхункIэ** (кьывжиIэхэр фигу иримыхьмэ) **фыкьепэгэкIыну? Языныкъуэр пцIыупс фщIыуэ** (Хьиса, Мухьэмэд сымэ), **языныкъуэри фыукIыу** (Зэкэрия, Яхья, нэгъуэщIхэри).

88. **Ехудхэм: «Дэ дигухэр псыхьащ!» - жаIэрти** («Зыри тпхыкIынукъым» - кьрагъэкIыу), **абыхэм я джаурыгъэмкIэ Алыхьым и нэлатыр кьатехуащ. Иман кьэзыхъауэ яхэтыр мащIэ дьдэт!** («Абыхэм

ящыщу машІэ дьдэм фІэкІа Иман къахъакъым» - жыхуиІэщ. Сыту жыпІэмэ, джаурхэм ящыщу Иман къэзыхъауэ жызыІахэр куэдкІэ нэхъыбэт. Иманыншэ ахэр хъуауэ щІалыгтэри, Мухъэмэдыр зэрыбегъымбарыр я фІэщ хъууэ, иужькІэ ар зэрамыдэжараш).

89. **Езыхэм яІэщІэль чытапыр** (Торэтыр) **зыгъэпэж Тхылъыр** (КъурІэныр) **Алыхъым и деж къыкІыу къахуехыхункІэ, нэхъапэм ахэр** (ехудхэр) **щытащ** (Мухъэмэд бегъымбарыр къэкІуэным япэкІэ) **джаурхэм** (хъэрып мажусийхэм) **зэратекІуэным** (бегъымбар къахуехыным) **щІэльэІуу** (Ехудхэм бий къащытеуэкІэ е хъэрып мажусийхэм къыщагъэикІэм и деж, жаІэрт: «Ди Тхъэ! Ахэм къадэІэпыкъунуш жыпІэу, Зи щытыкІэр Торэтым щытльэгъуа, дунейм и кІэм къэбгъэщІыну бегъымбарыр къэкІуэнымкІэ дынольэІу!»). **Ауэ зи гугъу ящІа бегъымбарыр** (Мухъэмэдыр, Исраил лъэпкъыу щымытыр) **къащыхуэкІуэм, ар ядэжакъым. Алыхъым и нэлатри къатехуаш!**

90. **Я щхъэр ягъэпудыжаш, Алыхъым къахуригъэхар** (КъурІэныр) **я фІэщ ямыщІу. Фыгъуэнэдхэти, ягу техуакъым Тхъэм и фІыщІэр** (КъурІэнымрэ бегъымбарыгъэмрэ) **Езым и пщылІхэм ящыщу и нэфІыр зыщыхуам** (Мухъэмэдым) **зэрылигъэсар! Абы къыхэкІыуи Алыхъым и нейр аргуэру къалэжьаш** (Ибн-Хъэббасым къызэриІуэтэжымкІэ, япэу Тхъэм и нейр абыхэм къалысауэ щытащ Торотыр зэрагъэкІуэдыжамрэ зэрахъуэжамрэ я тезыру, етІуанэу – Мухъэмэдым и бегъымбарыгъэр зэрамыдэжам щхъэкІэ. НэгъуэщІхэм къызэралыгтэмэкІэ: япэу – Хыса бегъымбарымрэ Инджылымрэ гунэс зэращымыхъуам къыхэкІыу, етІуанэу – Мухъэмэдрэ КъурІэнымрэ къабыл зэрамыщІам папщІэ), **джаурхэм** (Мухъэмэдым и бегъымбарыгъэр зымыда псоми) **тезыр напэтехыр яхуэфашэщ.**

91. **«Алыхъым къригъэхар** (КъурІэныр) **фи фІэщ фщІы!» - щыжраІэкІэ, жэуап къат: «Ди фІэщ хъур дэ къытхурагъэхараш»** (Торэтыр, адрей я бегъымбархэм къахуегахэр). **ИужькІэ къэкІуар** (КъурІэныр) **я фІэщ хъуркъым, ар пэжми, езыхэм яІэщІэльыр** (Торэтыр)

зэрыпэжым щыхьэт техьуами. **ЯжеИэж** (Мухьэмэд) **абыхэм: «Сытыт-тIэ нэхьапэхэм Алыхьым и бегьымбар кьыфхуигьэкIуахэр шIэвукIыр, Иман (ТорэтымкIэ) фиIэр пэжмэ?»** («Бегьымбархэр укIынри кьыфхуамадауи щытыгьащ» - жыхуиIэщ).

92. **Мусаи нэщэнэ IупщIхэр (Тхьэр зыгьэнаIуэхэр) кьыфхуихьат, ауэ, ар зэрыфхэкIыу (Тхьэр кьепсэльэну шриджам) танэм фыхуэпщылIу фежьэжат, фыкьуаншэти.**

93. **Псальэ быдэ кьыфIытхауи щытыгьащ, фи щыгумкIи (уафэмкIэ) бгыр кьыфщхьэщыдгьэуваат, «Фхуэдгьэува хабзэм быдэу фытеуви, жыIэдаIуэу фыщыт» - жытIэри. Езыхэм жаIащ: «Зэхэтхаш, ауэ дгьээщIэнукьым»** (ЗэрыжаIэмкIэ, апхуэдэ дьдэу жэуап кьатыну ахэр тегушхуакьым, ауэ Тхьэм кьилытащ, и унафэр кьызымыдзахэм я гурылхэр сэтей кьыщIу, а псальэхэр кьыжиIапхьэу). **Ахэр итхьэкьуат джаурыгьэм, танэм (дыщэу гьэжа тхьэнапэ танэм) хуэпщылIыным. ЯжеIэ: «Сыту мыхьумыщIэ фызыхуэпщылIым фызыхуишэр, абыкIэ фIэщхьуныгьэ фиIэми».**

94. **ЯжеIэ: «Адрей цIыхухэр мыкIуэну Ахьрэт пщIантIэр (жэнэтыр) Алыхьым фхухихауэ (ехудхэм) кьэфлгытэмэ, фыщIэхьуэпс лIэныгьэм, жыфIэр пэжмэ»** (Ехудхэм яхэтт езыхэм фIэкIа жэнэтым ямыгьэкIуэну, езыхэр Алыхьым и бынхэу, Абы и нэфI кьащыхуауэ зыгьэхьыбархэр. Ар зэрыпцIыр кьыщIигьэщын мурадкIэ Алыхьым мы Iэатыр кьригьэхаш, Мухьэмэд бегьымбарым кьалэн кьыщищIри, цIыхухэр щыгьуазэ хьуащ. ПцIы хэмылгу, жэнэтыр унапIэ хуэхьуну зыщIэр, лIэныгьэмкIэ фэкIа абы нэгьуэщI кIуапIэ зэрыщымыIэр кьыгурыIуэу, абы щIэхьуэпс зэпыту щытынт. Ауэ Бегьымбар льяпIэм жиIауэ Ибн-Хьэббасым кьызэриIуэтэжымкIэ, жэнэтым кIуэнымкIэ цIыхухэр лIэныгьэм щIагьэхьуэпсу щытамы, мы дунейм псэууэ зыри кьытенэжынтэкьым, ехудхэм кьащинэмыщIа!).

95. **Ауэ ахэр зэикI абы (лIэныгьэм) щIэхьуэпсынукьым, ялэжьбар ящIэжри** («нэпцIу зэрылбьэIуар, мыхьумыщIагьэ зэралэжьбар» - жыхуиIэщ). **Алыхьым ещIэр гущIэгьуншэу щытахэр!**

96. Пэжу дыдэуи, уэ къэплъэгъунщ (Мухьэмэд) **абыхэм** (ехудхэм) нэхьрэ мы дуней гъащIэм нэхь хуэнэпсей цIыхухэм, уеблэмэ, Тхьэм гъусэ хуэзыщIхэми, зэрахэмытыр. **Абыхэм** (ехудхэм) **ящыщ дэтхэнэри хуеинут ильэс мин гъащIэ иIэну** («Миныйр» шапхьэу кыщIихьыр ар лъэхьэнэхэм я зэпыщIапIэу зэрыщытырщ. Мажусийхэм я хьуэхьуэкIэми къахощ ар: «Ильэс мин кыугъащIэ!», «Наурыз минкIэ упсэу!»). **Ауэ а гъащIэшхуэр къаритми, абы пэIэщIэ ищIыфынукъым хьэзабыр** (жыхьэнэмэ мафIэр); **Алыхьым ельагъу абыхэм ялэжьыр!** («ЯбыщIа зы Iуэхуи ущэхуауэ къэнэнукъым» - жыхуиIэщ).

97. **ЯжеIэ: «ЖэбрэИл зыгъэбийхэм...»** (Ибн-Хьэббасым зэрыжиIэжымкIэ, мы Iэятыр къехыным щхьэусыгъуэ хуэхьуащ Мухьэмэд бегъымбарымрэ ехуд еджагъэшхуэ Щурия и кьуэ Абдуллахьрэ зэжраIахэр. Еджагъэшхуэр къеупщIат бегъымбарым: «Хэт уафэм къехыу уэ кыпхуэкIуэ мелыIычыр!» - жиIэри. Зэры-ЖэбрэИлыр щригъащIэм, модрейр кызэIууащ: «Ар дэ ди бийщ МэчрэИлу щытамэ, уи гъусэу Иман къэтхьынт. ЖэбрэИл дэ кытхурихьэхыр хьэзабщ, бэлыхьщ, гуауэщ. Ар дэркIэ жагъуэгъуэщ...»), **ИпэжыпIэкIэ, аращ (ЖэбрэИлщ) Алыхьым и IэмыркIэ КьурIэныр незыхьэхыу уи гум низыльхьар, абы и пэкIэ нехахэри** (чытапхэри) зэрыпэжым щыхьэт техьуэу, **Иман зиIэхэм я дежкIи гъуазэу, хьыбарыфIу** (Иман зиIэхэмкIэ КьурIэныр гъуазэу щIыщытыр зэпымыууэ псапэ, гуфIэгъуэ кызыпэкIуэ лэжьыгъэфIхэм уахуеушийри аращ).

98. **Алыхьыр, и мелыIычхэр, и лыкIуэхэр, ЖэбрэИли МэчрэИли зыгъэбийхэр Езы Алыхьми и бийщ, зэрыджаурхэм щхьэкIэ!** (Мы IэятымкIэ Тхьэ лъапIэм къегъэлягъуэ, кърибжэкIахэм языхэзыр зыгъэбийм абы псори игъэбийуэ зэрыщытыр, апхуэдэри Езы Тхьэ лъапIэми жагъуэу зэрилъагъур уи фIэщ щIын хуейщ. Алыхьыр жагъуэу зыльэгъуам бэлыхьхэм я нэхь гуащIэ дьдэр ахьрэтым щригъэшэчыжынуу, зейкI кIэух имыIэну. Мы Iэятым и мыхьэнэр нэгъуэщIуи жызыIа щыIэщ: «Алыхьыр зыгъэбийхэм» - жыхуиIэм «Абы и нэфIыр зыщыхуа щихьхэмрэ хуэжыIэщIэ цIыхухэмрэ жагъуэу зыльагъухэм» - кьикIыу. Апхуэдэу Тхьэм и мелыIычхэмрэ и

лЫкІуэхэмрэ языхэз гуэр зи фІэш мыхьуар, адреихэри и фІэш мыхьуауэ елытэри, джаур мэхьу. ЖэбрэИилрэ МэчрэИилрэ мелыІычхэм къащІыхигъэщар а тІур адреихэм зэрайфІэкІыр къигъэльэгъуэн папщІэш. ЖэбрэИилри зэрынэхъ лъапІэращ МэчрэИилым япэ щІитыр. Сыту жыпІэмэ, ЖэбрэИил псэхэм я унафэмкІэ уэхьийуэ уафэм къох. МэчрэИилым – псэ зыІутхэм я гъащІэр куэдкІэ зэльыта уэшхыр щешхыну унафэр егъэзащІэ. ЖэбрэИили МэчрэИили я цІэхэри хьэрыпыбзэм щыщкъым, ассирий бзэм щыщ. Ахэр къызытекІыр «Жибр», «Мик» псалъэхэрщ, «пщылІ» мыхьэнэр зиІэхэрщ. «Іилыр» - «Алыхь» - жыхуиІэш).

99. **Дэ уэ ныпхуедгъэхащ Іэят нахуэхэр** (Ибн-Хьэббасым зэрыжиІэжымкІэ, мы Іэятри къыхэкІащ Мухьэмэд бегьымбарымрэ Щурия и къуэмрэ яку дэлыа псалъэмакъым, «Сыт хуэдэ нэщэнэкІэ ди фІэш пщІыфыну Алыхьым узэрилЫкІуэр?» - жиІэу еджагъэшхуэр бегьымбарым къызэреупщІам и жэуапщ. «Іэят нахуэхэр» щІыжиІэри ахэр гурыІуэгъуэу, купщІафІэу, зытеухуахэри ІупщІу зэрыщытырщ). Ахэр (Іэятхэр) зи фІэш мыхьухэр фасикъхэращ («ди унафэмрэ жыІэщІэныгъэмрэ щІэкІахэращ» - жыхуиІэш).

100. **Абыхэм быдагъэ иращІылІэху, ящыщ гуэрхэм я зэранкІэ ар якьутэж, я нэхьыбэм Іиман къахьакъыми!** (Ибн-Хьэббасым зэрыжиІэжымкІэ, Мухьэмэд бегьымбарым и зэманым ехудхэр епщІыжащ Тхьэм къариухылІа быдагъэм, Іиман зыхалъхьэну къазэрыжиІам. Абыхэм ящыщ Щейф и къуэ Маликым «ЗэгурыІуэныгъэ лъэпкъ диІакъым» щыжиІэм, Алыхьым къригъэхащ мы Іэатыр).

101. **Алыхьым и лЫкІуэр къащыхыхьэкІэ, езыхэм яІэщІэлыр** (Торэтыр) **игъэпэжу, а чытапыр къызыхуэкІуауэ щытахэм ящыщхэм Алыхьым и псалъэр** (КъурІэныр) **ядэжакъым, хамыщІыкІыххэ-Іа хуэдэу фэ зытрагъауэри!** (КъызэралъытэмкІэ, Тхьэм жыхуиІа чытапыр Торэтыращ. Сыту жыпІэмэ, ямыдэжауэ щыплъытэнур къабыл чытапыр ящІа нэужькІэш. Ахэм КъурІэн лъапІэр къабыл ящІауэ щытакъым. Къабыл ящІа Торэт чытапым ахэр еджэу щытащ, ауэ абы итым ирилажьэтэкъым. Ар и

мыхьэнэмкIэ нэхь пэжуи кыщIэкIынуш. Iэятым зи гугьу ищIахэр Тхьэм и унафэр зыущэхуа Мухьэмэд бегьымбарым и зэманым псэуа ехуд еджагьэшхуэхэраш. А еджагьэшхуэхэр куэд хьуртэкьым).

102. **Ахэр** (ехудхэр) **кIэлыкIуащ Сулеймэн ейуэ жаIэу шейтIанхэр кыызэджам** (абыхэм Алыхьым и Тхылбыр – Торэтыр – кьагьанэри, шейтIанхэр кыызэджар кыыхахат, Сулейман бегьымбарыр цIыхухэм я удыгьэ псоми я тепщэу ягьэIуат. Мы Iэятым и щIэдзапIэм нэгьуэщIу кьеджаи щыIэш: «**Сулеймэн и зэманым шейтIанхэр кыызэджам** (тхыгьэм) **кIэлыкIуащ**», жаIэу. Iуэхур зытетыр мыраш. Исраил и бынхэм я зэманым ехудхэр дихьэхырт щхьухь-псыхьыр зэхэльхьэным. Сулейман бегьымбарым ар яхуимыдэу, удыгьэм теухуа я тхылхэр кьатрихри, езым и тахьтэр зыдэщытым деж щыщIитIат. Сулеймэн бегьымбарыр лIа иужькIэ, шейтIанхэм, а тхылхэр кыщIахыжри, цIыхухэм жраIащ Сулеймэн щхьухь-псыхь зехьэу щытауэ. АрщхьэкIэ Исраил цIыхуфIхэмрэ я еджагьэшхуэхэмрэ ар ядакьым, Тхьэм жимыIэкIэ мы щIэныгьэр (тхыгьэр) Сулеймэн ейуэ кыщIэкIыну, жаIэри. Ауэ цIыху икIэхэм Сулеймэн зыхуэхей псалъемакьыр кьабыл ящIу ирахьэжьащ, я бегьымбархэм кьахуеа чытапхэр IэшIыб ящIри. ИкIи я IуэхуеплбыкIэр яхьуэжакьым Мухьэмэд бегьымбар льяпIэр Тхьэм кьигьакIуэу, Сулеймэн зэрыхейр абы кыхуригьэхыхункIэ). **Сулеймэн джауру щытакьым** (ар пэIэшIэт удыгьэм, щхьухь-псыхьми ирилэжьакьым), **джаурхэр шейтIанхэрат: абыхэм цIыхухэм ирагьащIэрт щхьухь-псыхьри, Бабил щыIэ мелыIычитIым – Хьэрутрэ Марутрэ – кьахуеа щIэныгьэри** (кыызэраIуэтэжымкIэ, Бабилыр (Вавилон) иракым и Куфэ щыпIэм щыIа чэщанэраш. Хьэрутри Марутри ассирий бзэм кыыхэкIа фIэшыгьэхэш. ЗэрыжаIэмкIэ, а мелыIычитIыр ассирий щыщ цIыхухьуитIым я теплэм иту Бабил щыIащ. Ауэ ущIэупщIэ хьунуш: сыт апхуэдэ удыгьэ-щIэныгьэр мелыIычхэм Тхьэм щIахуригьэхьэхар? Дауэ игьэдурыса щхьухь-псыхь Iуэхур мелыIычитIым цIыхухэм ирагьэщIэныр? Ибн-Жэрир IэтI-тIэбрийм кыызэрилгытэмкIэ, Алыхь Иным япэ щыкIэ и пщылI цIыхум кьрегьащIэ илэжь хьунухэмрэ хуит зыхуимыщIхэмрэ. ИужькIэ, ар фIыуэ

ягурылуауэ кышчилгытэм деж, ягъээщлэнумрэ зышигъаштэхэмрэмкIэ унафэ ещIыж. Апхуэмыдэу Iуэхур щытатэмэ, лэжьыпхъэхэмрэ мылэжьыпхъэхэмрэ дауэрэ зэхэгъэкIа хъунт? Щхъухь-псыхьри Тхъэм и пщылI цIыхухэм яхуимыдахэм ящыщ. А щхъухь-псыхьыр зищIысымрэ зэрагъэхъэзырымрэ цIыхухэм гурагъэлуэну мелыIычитIыр Тхъэм кыигъэкIуат. Тхъэм зэрыжиIэмкIэ, абыхэм я дерсхэм щIэдзапIэ яхуэхъур чэнджэщ щхъэпэхэрт), зыми цIыхухэр шыгъуазэ хуашIыртэкъым а тIум, мыпхуэдэу япэ щIыкIэ жрамылуэ: «Мы дэ фэдгъашIэр узытхъэкъунщ, джаур фримыхъу» («Щхъухь-псыхь Iуэхухэр цIыхухэм егъэщлэныр мелыIычхэм я дежкIэ къалэнт. Тхъэ Иным апхуэдэ щIыкIэкIэ цIыхухэр игъэунэхурт: мыщIыхуфIыр удыгъэм псынщIэ дыдэу зыIэпишэрт, цIыхуфIыр абы хыхъэртэкъым, и Iиманыр быдэти, абы кыытенэжырт. Тхъэм и пщылIыр егъэунэху Езыр зэрыхуеймкIэ, Исраил и бынхэр Tпалут псынэмкIэ зэригъэунэхугъам хуэдэу («хэт абы щыщ ефэми схуэжыIэщIэкъым, емыфэращ жыIэщIэр» - жиIэгъат).

«Узытхъэкъунщ» псалъэм и мыхъэнэр «бэлыхъщ кыпэкIуэр» - жыхуиIэщ, апхуэдэуи «джаур фримыхъу»-м «удыгъэр зэвмыгъашIэ, абы фрилажьэмэ, джаур фыхъунуц» - къригъэкIырт. (Ехудхэм) а тIум я деж щызэрагъашIэрт зэлIзэфызыр зэрызэпагъэкI Iэмалхэр («щхъухь-псыхьхэр» - жыхуиIэщ), ауэ ахэр абыкIэ зыми зэран хуэхъуфынукъым Алыхъым и Iизыныншэу – зэрагъашIэхэм я зэранщ къайкIыжынур. Къагурылуэрт («ехудхэм) а зыIэрагъэхъамкIэ (удыгъэхэмкIэ) Ахърэтым увыIэпIэфI зэрыщамыгъуэтынур (жэнэтыр къазэрылтымысынур). Сыту Iейт абыхэм я псэхэмкIэ къахъуэжыр – ар ящIатэми! («Щхъухь-псыхь Iуэхур кыыхахри, ерыщу, къуаншагъэ яхэлъу абыхэм IэщIыб ящIащ Алыхъым деж кыикIа Тхылымырэ лыкIуэхэр кыызэрыхуагъэкIуа унафэмрэ ирилэжьэныр» - жыхуиIэщ).

103. Абыхэм (ехудхэм) Iиман къахъыгъатэмэ (Мухъэмэдрэ КъурIэнымрэкIэ), фIэлIыкIыныгыи яIатэмэ (ехуд лъэпкъым щхъухь-псыхь

зэримышьэу, гуэныхь кызыпэкIуэхэр имылэжью щытамэ), **Алыхьым кьахуищIыну тыгээр нэхьыфIт – ар ящIатэми!**

104. **«Уэ, Иман зиIэхэ! (Бегьымбарым) «кьыдэпльакIуэ» жевмыIэ** (Мы Iэатыр кьыщIехар: мусльымэнхэм бегьымбарым жраIэрт: «КьыдэпльакIуэ, Алыхьым и лыкIуэ льяпIэ, дин хабзэхэр гьээщIэнымкIэ», «ди ныкьусаныгьэхэм гу льыти, тэмэму диныр тIыгынымкIэ кьыддэIэпыкьу» - кьрагьэкIыу. Ауэ ехудхэм я бзэмкIэ абы зэхьуэкIыныгьэ хальхьэрти, и мыхьэнэр ауан дьджым хуагьакIуэрт, бегьымбар льяпIэм кьыщIэнакIуэ. Алыхьыр арэзы зыхуэхьун Мэхьаз и кьуэ Сэхьд ар щызэхихым, Iуэхур зытетыр кьагуригьаIуэри, ткIийуэ яхуигьэуващ апхуэдэу бегьымбарым дяпэкIэ жраIэу зэримыдэнур. Модрейхэр кьеупщIаш: «Уэр дьдэми апхуэдэу жьпIэу щытакьэ?» Псалъэмакьыр куу щыхьум, Тхьэм мы Iэатыр кьригьэхаш, ехудхэм дяпэкIэ бегьымбарыр кьамыгьэпудын щхьэкIэ), **«Кьытхуэсакь» жефIэ** («Уи нэIэ кьыттегьэт»), **икIи федаIуэ** («жьIэщIэ фыхуэхьу, кьыфхуищI унафэхэр нэмыс фхэлъу хуэвгьэзащIэ» - жыхуиIэщ), **джаурхэм** (ехудхэм) **хьэзаб ин кьапопльэ.**

105. **Тхыль нызыхуэкIуэу иужькIэ джаур хьужахэри** («ехудхэр» - жыхуиIэщ) **Тхьэм гьусэ иIуэ жызыIэхэри** («тхьэнапэм хуэпщылIхэр» - жыхуиIэщ) **хуейкьым фи Тхьэм кьыбгьэдэкIыу зы фIыгьуи кьыфльысыну** (Мыбдежым джаурхэр гупитIу кьегьэлыагьуэ: Тхыль кьызыхуэкIуэу ар зэзыхьуэкIахэр икIи зи лыкIуэхэр зыгьэпщIыжахэр; адреир – тхьэнапэхэм, нэхь тэмэму жьпIэмэ, Алыхьым кьищынэмыщIауэ, нэгьуэщIхэм яхуэпщылIхэр. Тхьэм кьыбгьэдэкI фIыгьуэу кьигьэлыагьуэри, - Мухьэмэд льяпIэм кьыхуригьэх уэхьийхэмрэ бегьымбарыгьэмрэщ. Мыр ехудхэм щIамьдэр Иман зиIэхэм йофьыгьуэ, загьэиныну хэтхэщи аращ. Абы кьыхэкIыу мусльымэнхэм кьадэпсэу ехудхэм «МухьэмэдкIэ Иман кьэфхь» - жраIэгьат. Адрейхэм кьратащ мыпхуэдэ жэуап: «Сыт абы фIыгьуэ кьыхуехым дыщIыхуевджэр, дэ абы (фIыгьуэм) дыщыщкьэ? ДыщIэхьуэпсынт, ар нэхьыфIу щытамэ!»

Ехудхэм жаІэр зэрыпщым и щыхьэту, мы Іэатыр Алыхь Иным кьригьэхащ), **Алыхьым ешІэ, Езым и Іуэхужщ фІыгьуэр зылыгьэсынур** («Алыхьыр хуитщ бегьымбарыгьэмрэ лЫкІуэ кьалэнхэмрэ и пщылІхэм ящыщу зыІэщІильхьэну» - жыхуиІэщ), **Алыхьращ гущІэгьушхуэ зиІэр!**

106. **Дэ Іэят гуэр тхьуэжыху е фщыдгьэгьупщэжыху** («Іэатыр кьыфІэщІэтхыжу е, кьыфхуэдгьанэми, и мыхьэнэр кьэтщтэжу» - жыхуиІэщ. НэгьуэщІхэми кьызэралытэмкІэ. Іэатым и «мыхьэнэр кьэтщтэжын» жыхуиІэм кьокІыр абы и пІэм нэгьуэщІ кьиувэн хуейуэ. «Фщыдгьэгьупщэжыху» - жыхуиІэри зыхуэкІуэр и мыхьэнэр хьуэжынырщ, ауэ и пІэм нэгьуэщІ гуэр кьимыувэу), **абы хуэдэ е нэхьыфІыж ныфхудогьэх**, («и псапэмкІи сьэпынагькІи Іэатыр езыр зыхуэдэмкІэ дохьуэж, вгьээщІэнымкІэ нэхь тынш е фэркІэ нэхь щхьэпи псапи хьун хуэдэу» - жыхуиІэщ. Мыбдежым зы Іэатым адреір ефІэкІыу кьикІыркьым, сыту жыпІэмэ, Алыхь Иным и псалъэ псори зэхуэдэу льяпІэщ). **Уэ пщІэркьэ Алыхьым сытри зэрыхуээфІэкІыр?** («Унафэ кьутэжынымрэ хьуэжынымрэкІэ» - жыхуиІэщ. Мы Іэатыр кьыщІехар «Мухьэмэдым и цІыхухэм унафэ гуэр яхуещІри, иужькІэ зэрехьуэкІыж, нобэ зыгуэр жиІэнщи, пщэдей абы тепльэгьуэжынкьым» - жаІэу джаурхэм зэрыщІадзарат. Мы ІэатымкІэ Тхьэм наІуэ кьищІащ унафэр хьуэжыным и Іуэхур Мухьэмэдым и деж кьимыкІыу Езым кьызэрыбгьэдэкІыр!).

107. **Уэ пщІэркьэ уафэхэми щІыми щыІэ псори Алыхьым зэрейр?** (Алыхьращ уафэхэми щІыми хабзэхэр щызезыгьакІуэр, щытепщэр, унафэ псори щызыщІыр. Тхьэ льяпІэм и пщылІхэм кьажреІэ щыІэгьэ псори и ІэмыщІэм зэрилгыр, псэ зыІуту хьуар кьедэІуэн, кьыхуэжыІэщІэн зэрыхуейр, дэтхэнэ хабзэри зэриубзыхур е езым зэрыфІэфІым хуэдэу зэрихьуэжыр). **Алыхьым кьищынэмыщІа фэ тепщи дэІэпыкьуэгьуи фиІэкьым** («Бэлыхь кьыфльэІэсмэ фыщихьумэну» - жыхуиІэщ).

108. **Е фи мураду пІэрэ, зэгуэрым Муса и цІыхухэр кьызэреупщІыгьам хуэдэу, фэри фи бегьымбарым фыпкьрыупщІыхьыну?** (Мы Іэатыр ехудхэм кьахуехащ, абыхэм упщІэ

зэмылIэужыгыгуэхэмкIэ Мухьэмэд бегьымбарыр зэгуагыпырти. НэгьуэщIхэм зэрыжаIэжымкIэ, ахэр бегьымбарым кIэрыхьыжыат: «Уэ, Мухьэмэд, ди фIэщ ухьунукьым Алыхьри мелыIычхэри пщIыгуу ди пащхьэм укьимыуауэ» - жаIэурэ). **Абы щыгьуэм, Иманыр ИманыншагьэкIэ зыхьуэжхэр гьуэгу захуэм тегьуэщыкIауэ аращ** (иужьрей псалъэхэр Иман зиIэхэм яхуэгьэзауэ жызыли щыIэщ, ехудхэр зэрыпщIыупсымрэ зэрыфыгьуэнэдымрэ хэIущIыIу кьащищIу).

109. **Тхыль нызыхуегахэм** (ехудхэм) **ящыщ куэдыр, пэжыр кьагурыIуа нэужь, хуейт фэ** (муслъымэнхэр) **фи Иманым фыпыкIы джауру фыкьыщIидзыжыну – кьывофыгьуэхэри** (Мы Iэатыр ехуд цIыху гупым хуэгьэзауэ кьехаш. Ехудхэм я лъэпкьэгьухэу Еман и кьуэ Хьузейфэт, Ясир и кьуэ Хьэммар сымэ жраIат мыпхуэдэу: «Iуухьуд зауэшхуэм иужькIэ, захуагьэм фытетамэ, фырагьэкIуэтыфынтэкьым. Ди диным фыкьихьэж. Дэ гьуэгу захуэм нэхь дыхуэуэщIащ, фэ нэхьрэ». Ясир и кьуэ Хьэммар ехудхэм кьаритыжаш мыпхуэдэ жэуап: «Быдагьэ тщIар фи деж дауэ щыткьутэжын?» Абыхэм «ГущIэгьуншагьэщ» - кьыщыжраIэм, Хьэммар и псалъэм адэкIэ кьыпишаш: «Хьэуэ, сыпсэхункIэ Мухьэмэд бегьымбарымкIэ Иманыншэ сымыхьуну сщIа быдагьэр зэи схуэкьутэнукьым». Ехудхэм «Мыбы и диныр хыфIидзакIэщ» - зэдыжаIаш. Белджылыт икIи быдэт Хьузейфэт и жэуапри: «Сэри фIэщхьуныгьэ сщIащ Алыхьыр – Тхьэуэ, Мухьэмэдыр – Абы и лыкIуэу, Ислъамыр – дин пэжу, КьурIэныр – гьуазэу, Чэбэр – кьаблэуэ, Иман зиIэ цIыхухэр зэкьуэшу зэрыщытымкIэ». А псалъэмакьыр Хьэммаррэ Хьузейфэтрэ Мухьэмэд щыхуаIуэтэжым, бегьымбарыр абыхэм кьащытхьуаш: «Хуэфашэр яжефIащ, си фIыщIи кьэвлэжьыаш». Тхьэ лъапIэми мы Iэатыр кьригьэхаш. «Кьывофыгьуэхэри» псалъэм кьригьэкIыр «фхуэфашэ фIыгьуэм фыпагьэкIыну» - жыхуиIэщ. Алыхьым и пщылI цIыхум фIы кьригьэхьулIэрэ, ар нэгьуэщIым и жагьуэ хьумэ, кьемыхьулIамэ нэхь кьыщтэнумэ – аращ фыгьуэнэд хьужри. Фыгьуэныр – хьэрэмщ. Ауэ фIыгьуэ гуэрыр Иманыншагьэмрэ жыIэмыдаIуагьэмрэ хуэзышэмэ, ар кьемыхьулIэну ущIэхьуэпсыныр фыгьуэу (хьэрэму) кьэлытэн хуейкьым.

«Пэжыр кыгурылуа нэужь» псалгэхэри «Торэтым кыщыкЛуауэ, Мухьэмэдыр щыхьэт техьуауэ, и динри пэжу, абы шэч лъэпкыи кытримыхьэну, - а псомкИ джаур хьуахэу» - жыхуиИэщ). **Уэ, Тхьэм и унафэр кыплъэИэсыху, абыхэм яхуэгъэгъу, уемыгие** («Абыхэм я мыхьумыщIагъэхэр яхуэгъэгъу» - жыхуиИэщ. Гъэгъуным, дэчыным теухуа мы унафэр кыщыкЛуар бегъымбарым зэуэным теухуа Iэятыр кыхуехыным и пэкIэщ. Мы Iуэхур Бэну-Къурейжхэмрэ Бэну-Нэдирхэмрэ – ехуд лъэпкыиIым яку кыдэхьуауэ цыта кьаугъэшхуэм хуахь). **Алыхьым сытри хузэфIэкIынуц** (Абы гъэшыненри, гъэгугъэнри, нэгъуэщI Iэмалу цыIэ псори кыигъэсэбэпыфынуц).

110. **Нэмэзыр фшIы, сэджытри** (фи мылькум) **хэфтыкI** (Иман зиIэхэр кыхуреджэ я щхьэм фIы хуащIэжыну, ехудхэм худачынынымрэ хуагъэгъунымрэ теухуа унафэм кыдэкIуэу), **фэ влэжьаращ Алыхьым и пащхьэм щывгъуэтыжыну** («Алыхьым хуэлэжынынымрэ цIыхуфIагъыу фхэлъымрэкIэ», «И пщIэкIи, и псапэкIи» - жыхуиИэщ), **фэ сыт фшIэми Алыхьым ельагъу** (Алыхьым деж зыри щIэуфа щыхьунукьым, псапэ инхэри цыкIу дыдэхэри» - жыхуиИэщ).

111. **Ехудхэмрэ чыристанхэмрэ жаIэ езыхэм фIэкIа жэнэтым нэгъуэщI ямыгъэкIуэну** (а лъэпкыиIым щыщхэм кьалытэрт я динхэр пэжу, жэнэтыр зыхуэфашэхэри езыхэрауэ. Апхуэдэ псалгэмакхэр Мухьэмэди иращIэкIыу щыхуежьэм, Тхьэ лъапIэм кьажриIащ), **ар абыхэм я гугъапIэщ** («Пэжыгъэм пэIэщIэу, хьуэпсапIэ кьудейуэ» - жыхуиИэщ). **Уэ яжеIэ** (Мухьэмэд): **«Фэ жыфIэр пэжмэ** (кызыхуевджэхэмкIэ), **тегъэщIапIэу** (щыхьэту) **фиIэхэр кьэвгъэнаIуэ»**.

112. **АтIэ, дауи** («Iуэхур физэригугъэм хуэдэкьым» - жыхуиИэщ), **Алыхьыр зи фIэщ хьууэ Абы еувэлIа цIыхуфIым кьилэжьар игъуэтыжынуц** (апхуэдэр жэнэтым ягъэкIуэнуш икIи абы шагъэляпIэнуц. «Тхьэм еувэлIа» - жыхуиIэр зи динкIи зи IуэхущIафэхэмкIи Алыхьыр кыхэзыхарщ), **абыхэм щIэшынэни** (Ахьрэтым деж) **щIэнэщхьейни** (дуней кызыэранэкIамкIэ) **яIэнукуьым**.

113. **Ехудхэм жаІэ: «Чыристанхэр зыми шыщкьым», чыристанхэми жаІэ: «Ехудхэр зыми шыщкьым», ахэр я Тхыль кьахуехам еджэ пэтми,** (Мы Іэятыр кьехащ Мадинэ дэс ехудхэмрэ Наджран хэкум шыпсэу чыристанхэмрэ яхуэгъэзауэ. Наджранми игъэкІуат лЫкІуэ гуп Мухьэмэд бегьымбарым и деж, абы ехуд дин лэжьакІуэ пашэхэр шыхуэкІуам шыгъуэ. Ехудхэмрэ чыристанхэмрэ зэпэщІэуват, я псалъэмакьым ину икІи пхъашэу зрагъэІэтауэ, зы лъэныкьуэм адреЙр игъэпуду. Ехудхэм пщІуэ жаІэрт Хьиса бегьымбарымрэ Инджылымрэ, чыристанхэми яІуатэрт Муса бегьымбарымрэ Торэтымрэ пэжыгъэ гуэри яхэмылгу. А зэманым кьехащ мы Іэятыр. «Я тхыльым еджэ пэтми» - псалъэхэм кьикІыр «Дэтхэнэ динми пэжыгъэ зэрыхэлъыр кьыумылгытэныр, абы теухуауэ узэныкьуэкьуныр шыуагъэщ» - жыхуиІэщ); **ещхьыркьабзэу Іуэхум шымыгъуазэхэми мыхьумыщІагъэхэр яукьуэдий** («Хьэрып мажусийхэм, тхьэ куэдым хуэпщылІхэм» - жыхуиІэщ. Абыхэми Мухьэмэд бегьымбарымрэ абы и щэхьабэ цІыхухэмрэ зэгуагъэпырт, яхуэмыфащэ ирапэсурэ) **Щызэныкьуэкьум и пэжыпІэр Алыхьым зэхигъэкІынуш Къемэт махуэм.**

114. **Хэт хущІэкьуми цІыхур Алыхьым и мэджжытым нэмэз ищІыну щІимыгъэхьэну, апхуэдэр зыхэтыр мэджжытыр кьутэнракъэ?** (Мы Іэятыр кьехащ Къудус (Иерусалим) дэт мэджжытыр щакьутам. Зи гугъу ищІыр ТІэтІус византий-грекыдзэм ІисраІил хэкур кьыщицэум кьыпэщІэт цІыхухэр зэтриукІауэ, гьэр ищІауэ, Торэтыр игъэсауэ мэджжытри зэтрикьутауэ зэрыщытарщ. А мэджжытыр ХьэтІтаб и кьуэ Гьумар и зэманым муслъымэнхэм зэфІагъэувэжыгъащ. НэгъуэщІхэм кьызэралгытэмкІэ, мы Іэятым зи гугъу ищІыр, ІисраІилхэм езуар, Къудус мэджжытыр зыкьутар Вавилон кьикІа мажусий Бухьтэнэщцэр и дзэращ. Абы дэІэпыкьуат чыристанхэр, ехудхэм Зэкэрия и кьуэ Ехья зэраукІам щхьэкІэ). **Ахэр Тхьэм шышынэурэщ абы щІыхьэн зэрыхуеяр** (Къудус мэджжытыр чыристанхэм хуагъэпсат хьэж шащІ, дунеплгъэ кьыщакІухь щІыпІэм. Іибн-Хьэббасым зэрыжиІэжымкІэ, а мэджжытыр зэрагъэпэщыжа

нэужь абы чыристанхэр, алыджхэр зэрыщыхьэр шынэурэт, къашцэмэ, яукын я гугъэу), **абыхэм я напэр мы дунейм шытекынуш** (заухеижу, зэрыукыжу, зэрыгъэпудыжу), **ахьрэтми хьэзабышхуэр** (жыхьэнэмэм) **шашэчынуш.**

115. **Къуэкыпцэри къухьэпцэри зейр Алыхьраш, дэнэцэ зывгъазэми Алыхьым хуэгъэза фохьу** (цэтым и мыхьэнэр мыраш: лэныкыуэ псомкыи шыцэхэр Алыхьым и къэгъэщыныгъэщ, Абы хуэпщылын, хуэжыцэцэн хуейхэрщ. Къуэкыпцэмрэ къухьэпцэмрэ къызэрыхигъэщыр ахэр къэхьугъэ-къэгъэщыныгъэ псоми я гьунапкъэуш. Ауэ Езым унафэ къазэрыхуишцар – къаблэмкцэ загъэзэнырщ). **Алыхьым псори къызэщыубыдэ, Ар псоми шыгъуазэщ** («Фи лэжыгъэкыи, гурылхэмкыи, хьуэпсапцэхэмкыи зыри шывбыщыфынукыым» - жыхуицэщ).

116. **Абыхэм жацэр Алыхьым бын ицэу** (Мыр нэхь зыхуэгъэзар Хьиса бегъымбарыр Тхьэм и быну къэзылгытэ чыристанхэрщ. Ауэ хьэрыпхэми а зэманым яхэтт Тхьэм гьусэ ицэу зыбжхэр, мелыгычхэр Тхьэм ипхьуу зыцэуатэхэр), **апхуэдэр Абы епэсыпхьэкыым, сыту жыпцэмэ, уафэхэми щылыгъэми шыщыцэ псори Езым ейщ** (Алыхь иным ебгъэщхь-цэ хьунукыым, Ар зыхуэбгъадэ хьун шыцэкыыми), **псори Аракъэ зыхуэжыцэцэр?** (Бегъымбархэри, мелыгычхэри, псэ зыцэутхэри зыцэумытхэри).

117. **Алыхьыраш уафэхэри щыри къэзыгъэщцар** («Араш нэхьапэхэм шымыцэ псори къэзыгъэхьуар» - жыхуицэщ). **Абы зыгуэр къыгъэщыну хуеймэ, «Ирехьу!» - жецэри, зэфцокцэ** (Тхьэ лэапцэм ищцэ унафэр зыми хуэкьутэжыфынукыым).

118. **Шымыгъуазэхэм къагъэуэв** (чыристанхэм, нэгъуэщцэхэм зэрабжымкцэ Тхьэм гьусэ хуэзыщцэ хьэрып джаурхэм): **«Алыхьыр дэ къыдэпэлыгъатэмэ** («Узэрилгыкыуэр къытхуигъэнэцэуатэмэ») **е нэщэнэ гуэр къыдигъэлыгъуатэмэ арат»** («узэрилгыкыуэм шыхьэт техьуэу»); **нэхьапэхэм пэуахэми апхуэдэу жацэу шыташ** («нэхьапэхэм пэуа джаур лэпкъхэм» - жыхуицэщ. Мыбдежым зи гугъу шыщыр ехуцхэр Муса

бегымбарым зерельэугъараш Тхьэр яригъэлыагъуну е и псалъэр зэхрагъэхыну. Алыхьым Мухьэмэд бегымбарым кыжреІэ и лъэхъэнэгъухэри ардыдэм кызырыщІэупщІэр), **а псоми ягүхэр зэщхьыркъабзэщ** («ЛыкІуэхэр зи фІэщ мыхъухэм я псалъэхэри, я лэжыгъэхэри зэхуэдэщ» - жыхуиІэщ); **зи фІэщ хьуну хуейхэмкІэ нэщэнэхэр** (Мухьэмэд и бегымбарыгъэмкІэ) **наІуэ тщІакІэщ!** (КъурІэным и Іэятхэмрэ Мухьэмэд наІуэ игъэлъэгъуа нэщэнэхэмрэ фІэщхьуныгъэ лъыхъуэхэм яхурикъунщ) - жыхуиІэщ).

119. **Дэ удгъэкІуащ пэжыр пІэщІэлъу** (Ибн-Хьэббасым зэрибжымкІэ, КъурІэнырщ зи гугъу ищІыр, нэгъуэщІхэм зэрыжаІэмкІэ – Ислам динырщ), **угъэгүфІакІуэу** (цІыхуфІхэмкІэ, Тхьэм хуэлажъэ-хуэжыІэщІэхэмкІэ), **уузэщІакІуэу** (гъэІушакІуэу, гъэшынакІуэу, тхьэншэхэм къапэщыль хьэзабхэр пІуэтэну); **жыхьэнэмэр къэзылэжъахэмкІэ уэ жэуап пхьынукъым!** («Уи къалэныр уащІыхуэдгъэкІуа унафэр ялэбгъэІэсынырщ» - жыхуиІэу).

120. **«Ехудхэри чыристанхэри арэзы къыпхуэхъунукъым я диным уимыхъауэ** (Ахэр щыгугъырт – Мухьэмэд бегымбарым зэгурыІуэныгъэ къащрищІылІэм – абы пІалъэ къаритыну, итІанэ я динымкІэ ар къыдахъэхыну. Аращ мы Іэатыр къыщІехар. Ибн-Хьэббасым кызыерилытэмкІэ, а зэманыр зыхуэзэр къаблэр зыдэщыІэр Чэбэм и лъэныкъуэу шагъэувам и пэкІэщ. Абы щыгъуэ Мадинэ щыпсэу ехудхэмрэ Наджраным щыщ чыристанхэмрэ щІэхъуэпсырт Къудус мэджытымкІэ зи гупэр гъэзауэ нэмэз зыщІ Мухьэмэдыр гува-щІэхами я лъэныкъуэу къащІыну. Абыхэм, дауи, ягу къеуащ Алыхьым и унафэкІэ къаблэр Мэчэ лъэныкъуэу кызырыщІидзыжар), **яжеІэ абыхэм** (Мухьэмэд): **«Алыхьым къыгъэлыагъуэр гъуэгу пэжыращ»** («Алыхьым дину къылъытэр Исламыращ» - жыхуиІэщ); **уэдгъэгъуэта щІэныгъэм иужькІэ** («Дин пэжыр Исламырауэ, къаблэуэ щытынури Ибрэхьым бегымбар лъапІэм иухуа Чэбэрауэ белджылы пщытщІа нэужькІэ» - жыхуиІэщ), **абыхэм** (ехудхэмрэ чыристанхэмрэ) **задэбгъэшмэ, Алыхьым и деж уэ**

щыбгъуэтыжынукуым укъэзыхъумэни къыбдэIэпыкъуни (хъэзабрэ бэлыхъу яригъэшэчынум уакъыбгъэдэзыхын, къыпщхъэщыжын» - жыхуиIэш).

121. **Дэ Тхылыр зыхуедгъэхауэ** (Зи гугъу ищIыр Тхъэм и деж кыкIа Торэтыр зи фIэш хъуа цIыхухэрщ, Сэлам и къуэ Абдулыхърэ абы гъусэ хуэхъуа цIыхухэмрэ хуэдэу. НэгъуэщIхэми зэрыжаIэмкIэ – Мухъэмэд бегъымбар лъапIэм и щэхъабэхэрщ) **абы тэмэму къеджэхэрщ Ар зи фIэш хъур** (Тхылыр кызэрехам хуэдэу, Мухъэмэд теухуауэ Торэтым итыр зэзымышъуэкIыу къеджэхэр, абы хуит ищIыр зыфIэхьэлэлхэр, узыхуимыту кыщыкIуэр зыгъэхьэрэмхэр, унафэу итым тэмэму ирилажэхэр); **ар зымыдэхэр унэхъуаш.** (Тхъэм фарз ищIахэмрэ Мухъэмэд и бегъымбарыгъэмрэ пэжу зымылътэхэр).

122. **Уэ, ИсраIил и бынхэ, зыщывмыгъэгъуищэ Сэ фIыуэ фхуэсцIар** («Си дэIэпыкъуныгъэу ныфлъэIэсахэмрэ фи бийхэм фазэрыщысхъуамарэ» - жыхуиIэш), **дунейхэм тет псоми фахэсIэтыкIауэ зэрышытар** (Зызыхуигъазэр Муса бегъымбарым и зэманым псэуахэм ямызакъуэу Мухъэмэд бегъымбарым и лъэхъэнэгъуу шыта ехудхэрщ. Мы Iэатыр дызытепсэлъыхъ сурэм и пэщIэдзэхэми кыщыкIуауэ кытрегъэзэж, хэль гупсысэхэм я мыхъэнэр зэрыныр нэхъри кыыхигъэщын папщIэ).

123. **ФыфIэлIыкIхэ а Махуэм – зым и фIагъ адрейм щыльэмыIэсыжыну.** (Мы Iэатым къегъэнахуэ мысэхэм тезыр ин къазэрыпэплъэр: «Уэ, ИсраIил лъэпкъхэу, Си Тхылыр, Муса ныхуезгъэхар, зэзыхъуэкIхэу, нэгъуэщI псальэхэмкIэ зытхыжахэ, фыщышынэ Къемэт махуэм щыIэну хъэзабым, зым адрейр щыдэмыIэпыкъужыфынум» - жыхуиIэш), **зым и кыщхъэщыжыныгъэри шамыштэнум, зым адрейр сэбэп зыгуэркIи щыхуэмышъужыфынум!** (Мы Iэатым наIуэ къещI ехудхэм «ди адэхэр шэфыхъэт (щхъэщыжакIуэ) кытхуэхъунуш» - зэрыжаIэр щхъэгъэпщIэж къудейуэ зэрышытыр).

124. **Тхъэм Ибрэхым игъэунэхуну кыщищIа къалэнхэр щигъэзащIэм** (Ибрэхымыр хъэрыпыщIэкъым, абы кыкIыр Абу Рэхымщ,

«Гушцэгъу зиIэм и адэ» мыхьэнэр иIэу. Зи гугъу ишцЫр Iазэр и кьуэ Ибрэхьимраш. Ар кьызыщальхуар Iэхьуаз хэкум хиубыдэ Сус кьалэраш. НэгъуэщIхэм жаIэ Вавилонрауэ. Кьэзылгыти щыIэщ Куфа пэгъунэгъу жылагъуэ КууIийм кьыщальхуауэ. Бахьрейн кьэралым кьыщальхуауэ, иужькIэ и адэм Вавилон, Нэмруз ерум и хэкум, ихьыжауэ зыIуатэхэри щыIэщ.

Ибрэхьим шагьэлгьапIэ икIи щыцIэрыIуэщ дин зэмылIэужьыгъуэхэм. Ар хэтц IуэрыIуатэми иджырей хьыбархэми. Ехудхэри чыристанхэри хушцIокъу ар езыхэм ящыцу зэрагъэIуным, залытэж абы и бынхэу. Ардыдэм хушцIэкьурт хьэрыпхэри, Ислъам диныр щамыIэми. Ауэ Ислъамыр Мухьэмэд бегъымбарым кьахуихьа нэужь, Ибрэхьим зыхуэдэр, абы иIа лэжыгъэхэмрэ хэIа цIыхугъэ инымрэ хэIушцЫу кьэхьури, и пщIэр нэхэри дэуеящ. Ар Алыхьым и нэфI зыщыхуа цIыхуш. Араш (и кьуэ Исмэхьил и дэIэпыкьуэгъуу) Чэбэр зыхуар. Ар щапхьэ гьуэзэдэжэщ хэт и дежкIи. Абы и фIэщхьуныгъэр, цIыхухэр кьызыхуриджэу щытахэр тохуэ Мухьэмэд бегъымбарым и щIэныгъэхэмрэ IуэхушIафэхэмрэ. Ар дерсыфI яхуэхьупхьэт хьэрып джаурхэм, ехудхэм, чыристанхэм Iиман кьахьынымкIэ.

Тхьэм Ибрэхьимыр игъэунэхуащ псэрэ IэпкьльэпкькIэрэ, гугъуехь ин иригъэшэчаш), **кьыжриIаш:** «Сэ уэ цIыхухэм гьуазэ уахузошI» - жиIэри («ЩапхьэфIу ураIэну, уяужь итынхэу, кьыбдэплъейурэ, узэщIыныгъэ ягъуэтыну» - жыхуиIэщ).

Ибрэхьим жиIаш: «Си пкьым кьыкIыным щыщри» («Си лъэпкьым кьыпызыщэнури, си бынри щы гьуазэ, сяужьым кьыриIуэну» - кьыригъэкIыу). **Тхьэм кьыжриIэжаш:** «Сэ кьызэрызгъэгугъэм гушцIэгъу зимыIэхэр хыхьэркьым («уи пкьым кьыкIынухэм бегъымбарыгъэр ялызгъэсыну» - жыхуиIэщ).

125. **Мис, Унэр псапэ щIапIэу икIи псэ тыншыпIэу цIыхухэм яхуэтцIри** (Мэчэ дэт мэджытышхуэм щыщ Чэбэмрэ абы и пщIантIэмрэщ зи гугъу ишцЫр) **Ибрэхьим и увьпIэр нэмэз щыпIэ фщIы»** - **яжетIаш** (ЗэрыжаIэмкIэ, Чэбэм и пщIантIэшхуэр Ибрэхьим и нэмэз щыпIэу щыташ.

Ауэ абыкІэ нэхъ пэжу кьалытэр ар зытеувэу шыта мывэр зыдэщыль щыпІэращ, Чэбэр щихуэми теувапІэу иІарщ), **Ибрэхымрэ Исмэхылрэ кьалэн ящытщІащ си Унэр (Чэбэр) ягъэкъэбзэну** («Къабзагъэмрэ Тхьэр гъэзакъуэныгъэмрэ хуагъэпсыну» - жыхуиІэщ. Языныкъуэхэм зэрагугъэр Чэбэм пэгъунэгъуу щылыа пхъэнкІийхэр Іухынырщ. НэгъуэщІхэм кьалытэ Іухыпхъэу шытахэр Тхьэм гъусэ хуэзыщІ хьэпшыпхэмрэ сурэтхэмрэу), **Чэбэм и хьурейгыр къэзыкІухьынухэм, абы щІэсынухэм** (Тхьэм щыхуэлажъэу), **щхьэгъэщхь-щхьэгъэтІылыкІэ нэмэз шызыщІынухэм папщІэ».**

126. **Ибрэхым шыжиІэм** (МэчэмкІэ, нэгъуэщІхэм зэрауатэмкІэ, ЧэбэмкІэ зигъазэри): **«Си Тхьэ, мы щыпІэр шынагъуэншэ, мамырыгъэр шытепшэ щІы, Алыхьымрэ Къемэт махуэмрэ зи фІэщ хьуауэ абы дэсхэми ерыскъы къет»** (а зэманым Мэчэ къэкІыгъи пхъэщхьэмыщхьы щыІэтэкъыми, абыкІэ Тхьэм гущІэгъу къахуищІащ. Мы сурэм и І24-нэ Іэятым Ибрэхым Тхьэм щельэІуат «ипкъ кыкІыным щыщхэм» бегъымбархэмрэ щІэныгъэшхуэ зиІэхэмрэ къахигъэкІыну. Абы шыгъуэ Тхьэм кыжриІат: «Си къэгъэгугъэныгъэм хиубыдэнукъым джаурхэр». Арат Иман зиІэхэм я цІэкІэ Ибрэхым щІэльэІуар.

Мыбдежым Ибрэхым и лъэІуэкІэм Іэдэбыгъэ кыхощыр. ИужькІэ Тхьэ лъапІэм Ибрэхым шыгъуазэ ещІ дунегъэмкІэ Иман зиІэхэми джаурхэми ерыскъыр зэхуэдэу къазэрыритым). **КъыжриІэжащ** (Тхьэм): **Джаурхэми (ерыскъы) къайстынущ зэман кІэщІкІэ** («Дуней нэпщІым тетыхукІэ» - жыхуиІэщ), **итІанэ жыхьэнэмэм и мафІэм и хьэзабым есхулэнущ. Ар ухыгъэ Іейщ** («Джаурхэм хьэзаб щашэчыну щыпІэр» - жыхуиІэщ).

127. **Ибрэхымрэ Исмэхылрэ Чэбэм и унэ лъабжьэр шагъэтІылым шыгъуэ** (Ибрэхымрэ Исмэхылрэ Тхьэм и унэ Чэбэр ящІырт, Ибрэхым блыныр дрищІейуэ, Исмэхыл мывэхэр кьрихьэлІэу. Иибн-Хьэббасым зэрыжиІэжымкІэ, Ибрэхым «мывэ фІыщІэ» лъапІэр (жэнэт мывэр) зыдыхъэ щыпІэм щынэсым, Исмэхылым жреІэ: «Мывэ дахэ гуэр

кысхуэштэт, цыхухэм гулытэ хэха хуащыну». Исмэхьил мывэ дахэ абы иритащ. Ауэ и адэр абы арэзы техьуакьым, «Нэхь дахэж кысхуэхь» - кыжриащ. Исмэхьил Гукри, лыхьуэурэ, нэхь дахэж кыгьуэтащ. «Мывэ фыщлэ» дахэр Исмэхьилым кырихри, зыхэлъыпхьэу кылъытэм и деж хригьуебыдащ. Чэбэр хьэзыр щыхьум, зэадэ-зэкьуэр лъэлуащ): **«Ди Тхьэ, мыр кьабылу тых» - жагэри** (Пхуэдухуа Унэри псапэу длэжьхэри); **Уэраш** (ди лъэлуэ) **зэхэзыхри**) ди гум илбыр) **зыщгэри**.

128. **Ди Тхьэ, дыузэщлэ** («пхуэжылэщлэ, Уэрклэ флэщхьуныгьэ зи лэ дыщлэ» - жыхуилэщ, кыпызыщэну ди щлэблэри Уэрклэ узэщлэ лъэпкь щы) **дыгьэлыагьу** («дыгьащлэ») **дызэрыпхуэпщыллыну щыкьлэр** («ди диным и хабзэхэр»); **ди кьэгьэзэжыныгьэр кьабылу тых** («кытхуэгьэгьу ди кьуаншагьэхэр»), **Уэраш кьэзыгьэзэжыр гушлэгушлэ** (и пщыллымкьлэ) **зыщгэр**.

129. **Ди Тхьэ, езыхэм ящыщу абыхэм лыкьлэу кьахуэгьакьлэу** («Уэ пхуэжылэщлэу ди пкьым кьибгьэкьыну лъэпкьым кыыхэгьэкьлэ» - жыхуилэщ. Зи гугьу ищыр хьэрыпхэрщ, Ибрэхым и кьуэ Исмэхьил кытехьукьыну щлэблэрщ. «Лыкьлэу, абыхэм ящыщу» - жыхуилэри Исламымкьлэ узэщлэуэхэрщ. Еджагьэшхуэхэм нэхьыбэм кьызэралъытэмкьлэ, лыкьлэу хьужыр Мухьэмэд бегьымбарырщ, араш Ибрэхым и лъэпкьым кыыхэкьыу Мэчэм кыщальхуну щлэлылуауэ щытари. Ибрэхым и лъэлуэ кыыхуищлэри, Алыхьым бегьымбару Мухьэмэдыр кыгьэкьлуащ), **Уи лэйтхэм кьахуеджэну** (зи гугьу ищыр Кьурлэнырщ), **яригьэщлэну Тхылымырэ** (Кьурлэным и мыхьэнэмрэ) **лушыгьэмрэ, ягухэр игьэкьэбзэну** (ящыхьумэну тхьэнапэхэм хуэпщыллыным, Тхьэм гьусэ хуэщыным, нэгьуэщлэ мыхьумыщлэгьэхэми. Итланэ Ибрэхым и тхьэлылуэ иухащ Тхьэм хуищлэ фыщлэ гуапэхэмкьлэ); **Уэраш Лъапгэри, Лъэщри, Лушри!**

130. **Ибрэхым и диныр зыфлэмыфлынкьлэ хьунур зи щхьэ зыгьэутхьуэжхэраш** (Мы лэйтыр кыщлэхам и щхьэусыгьуэр Сэлам и кьуэ Абдулахьым и кьуэшым и кьуитыр Исламым кыхуриджэнырщ. Абы яжриат а тьум: «Зэвгьащлэ Алыхь Иным Торэтым щыжигэр «Сэ Мухьэмэд и

цIэу Исмэхьил и лъэпкъым щыщу бегъымбар нэзгъэкIуэнуш. Хэт ар къабыл щыхъуми, узэщIа хъунуш, ар Иман зыщымыхъу нэлатыр и Iыхъэщ» (Дэ ар* дунягъэкIи дгъэлъэпIащ, ахърэткIи ехъулIахэм яхэдгъэхъащ («Бегъымбархэм я гъусэу жэнэтым исынуш» - жыхуиIэщ).

131. **«ЖыIэдаIуэ кысхуэхъу» Ибрэхьим Тхьэм кыщыжриIэм, «Сэ дунейхэм я Тхьэм срижыIэщIэщ» - иритыжащ жэуап»** (Ибн-Хьэббасым кызырилъытэмкIэ, Ибрэхьим тхьэ зимыIэ цIыхухэм къащыхэкIыжам щыгъуэщ Тхьэм ар кыщыжриIар).

132. **Ибрэхьим абыкIэ и бынхэм еуциящ** («ЛаIилахъэ Iиллэлахъ» псалъэ инхэмкIэ. НэгъуэщIхэм зэрыжаIэмкIэ, Алыхьыр зэрызакъуэм щыхъэт техъуэ дин пэжым и гъуэгумкIэ). **Екъуби** («и бынхэм еуциящ, Ибрэхьим хуэдэу» - жыхуиIэщ. Абы ЕкъубкIэ («ЕхъкъубкIэ») щIеджэр зэрыбыныфIэрт. Къуэ пщыкIутI иIэт: Рэбил, Шэмхъун, Лауйи, Ехъуза, Рэбалун, Ешижэр, Дан, Нэфталий, Джад, Iашэр, Юсуф, Бинямин): **«Уэ, си бынхэ, - яжриIащ, - Алыхьым диныр кыфхуигъэунэхуащ** («Алыхьым и закъуэныгъэмкIэ диныр наIуэ кыфщищIащ»), **фи гъащIэ псомкIи муслъымэну фыщыт.**

133. **«Фэ фыщыта Екъуб, ажалыр кыхуэкIуауэ, и бынхэм «СяужькIэ хэт фызыхуэпщылIыну?» - жиIэу къащепщIам?** («Екъуб щылIам фэ фыщхъэщытыжа?» - жыхуиIэщ. Мы псалъэхэр ехухдэм яхуэгъэзаш, абыхэм Мухъэмэд бегъымбарым жраIати, Екъуб щылIэну махуэм и бынхэм уэсят къахуищIыжащ «ехуд динымкIэ» - жаIэри. Ар пцIыт. Ар къыщIегъэщ мы Iэятым). **Абыхэм кыжраIэжат: «ДызыхуэпщылIыну уэри уи Тхьэу, уи адэжьхэми – Ибрэхьим, Исмэхьил, Исхъэкъ сымэ я Тхьэу зи закъуэраш, дэри Абы деувэлIащ»** («дыхуэпщылIыну Ар кыыхэтхаш» - жыхуиIэщ).

134. **Ар зы лъэпкъ гъащIэу кIуащ** («Ибрэхьим, Исмэхьил, Исхъэкъ, Екъуб, абы и бынхэр щыпсэуа зэманыр блэкIащ, ахэр зэрыщымыта яхужывмыIэ» - кыкIыу) **къалэжьари езыхэм яижщ, къратыжынуш, фэри**

* *Мыбдежым*: Сэлам и къуэ Абдулхьырыш.

(«уэ, ехуд, чыристан лъэпкъхэ» - жыхуиІэщ) **къэвлэжырищ вгъуэтыжынуур; абы къалэжъамкІэ фэ зыри къывэуощІынукъым.**

135. **ЖаІэ:** «Ехуд е чыристан фыхъуи узэщІа фыхъунуш» (Ибн-Хъэббасым зэрыжиІэмкІэ, мы Іэатыр ехуд лыщхъэхэм папщІэ къехащ, ахэр Іэшрэф и къуэ Кэхъб, Щейф и къуэ Малик, Ехуда и къуэ Уэхъбы, ІэхътІэб и къуэ Абуясир сымэщ; нэджрандэс чыристанхэм ящыщу: Сэидрэ Хъэкьибрэ абыхэм я ныбжьэгъухэмри щхъэкІэ. Дэтхэнэми езым и диныр АлыхъымкІэ нэхъ дин пэжу къилъытэрт); **ЯжеІэ** (Мухъэмэд): «**Хъэуэ, Ибрэхым и динращ щыпкъэр: ар** (Ибрэхым) **Тхъэм гъусэ хуэзыщІхэм ящыщу щытакъым** (Иужьым Тхъэ лъапІэм Иманым и гъуэгухэр муслъымэнхэм къаригъэщІыхуаш).

136. **ЖыфІэ:** «Дэ ди фІэщ хъуаш Алыхъыри («ехуд е чыристан фыхъуну фыкъыхуезыджэхэм захуэвгъазэу» - жыхуиІэщ), **Абы къытхуригъэхари** (КъурІэныр), **Ибрэхым** (къыхуригъэха напщІри), **Исмэхыл, Исхъкъ, Екъуб, абы и бынхэм** (и къуэ пщІыкІутІым – ахэри бегъымбархэт) **къахуехари, Муса, Хьиса** (Торэтымрэ Инджылымрэ), **адрей бегъымбархэми Тхъэм къахуригъэхахэри** («Ди фІэщ хъуаш а псори зэрыпэжыр, зэрыгъуазэр, зэрынурыр» - жыхуиІэщ), **дэ ахэр зэхэгъэж тщІыркъым** («ехудхэмрэ чыристанхэмрэ ещхъу, бегъымбархэм ящыщ зыбжанэр ди фІэщ тщІыуэ, адрейхэр дымышІу» - жыхуиІэщ), **дэ Абы деувэлІащ** (Алыхъ Иным дыхуэжыІэщІэу икІи дыхуэпщылІу).

137. **Фэ фхуэдэу** («фи Иманым хуэдэу») **абыхэми** (ехудхэмрэ чыристанхэмрэ) **фІэщхъуныгъэ яІатэмэ** (Тхъэм зэризакъуэмкІэ), **ахэри узэщІа хъунут, ауэ Иманыншэу къанэмэ, вгуэкІауэ араши, абыхэм Алыхъыр къахурикъунуш: Ар Зэхэзыхщ** (къапсэльхэмкІэ), **ЗыщІэщ** (я щытыкІэхэмкІэ).

138. **Аращ Алыхъым и диныр!** («Цыхухэм зэрахъэн хуейуэ къахуигъэлъэгъуар» - жыхуиІэщ. Ибн-Хъэббасым зэрыжиІэжымкІэ, чыристанхэм сабийр къальхуу махуибл зэрыдэкІыу, псы утхъуам, «божественная вода»-кІэ зэджем хащІэ, абыкІэ япсыхъ я гугъэу. Апхуэдэу

яшда сабийр чыристан хьуауэ ябж. Ар зэрыщыуагьэр, дин нэсыр Исламыр зэрыарар Тхьэм кьажреIэ). **Хэт Алыхьым нэхьрэ нэхьыфIу динымкIэ цIыхур зыузэщIыфынур? Дэ Абы дрипщылIхэщ** («ДыхуэжыIэщIэщ»).

139. **ЯжеIэ** (Мухьэмэд): «**Алыхьым щхьэкIэ фыкьыдэдауэрэ** (ехудрэ чыристану зым и диныр адреим ейм нэхьрэ нэхьыфIу кьэзылгытэхэм)? **Ар дэри фэри ди Тхьэ пэтрэ?** («Алыхьыр псоми ди зэхуэдэу ди Тхьэщ» - жыхуиIэщ). **Дэ тшIам пэкIуэр дгьуэтыжынуш, фэ фшIам пэкIуэри вгьуэтыжынуш. Дэ абы дыхуэпэжщ** («Дыхуолажьэ, дыхуожыIэщIэ» - жыхуиIэщ, ехухэмрэ чыристанхэмрэ Тхьэм гьусэ зэрыхуащIыр кьыхэщу).

140. **Хьэмэрэ, жыфIэрэ** (ехухэмрэ чыристанхэмрэ) **Ибрэхьими, Исмэхьили, Исхьэки, Екьуби, абы и бынхэри ехуэ е чыристану щытауэ** («Иджыпсту зефхьэ диныр яIыгьауэ»)? **ЯжеIэ** (Мухьэмэд): «**Фэ Алыхьым нэхьрэ** (абыхэм зэрахьэу щыта я диным) **нэхь фыщыгьуазэ абы?** (Тхьэ льяпIэм мы IэятымкIэ кьажреIэ ехухэми чыристанхэми я динхэр Ибрэхьими абы и щIэблэми зэрамыIыгьар, атIэ Тхьэ закьуэм зэрыхуэлэжьар). **Алыхьым и ФыщIагьэм итыр зыущэхум нэхьрэ нэхь гуэныхьышхуэ кьэзыхь щыIэ?** («Ибрэхьимрэ и щIэблэмрэ Тхьэ Закьуэм хуэжыIэщIэу, хуэпщылIу зэрыщытар зыбзыщIхэм» - жыхуиIэщ. Абы кьыщинэмыщIауэ, мыбдежым кьыхош Мухьэмэд и тепльэр я Тхыль кьахуегахэм кьызэрыщыкIуари зэрыщIахьумар, абы и бегьымбарыгьэри зэрамыдар). **Алыхьыр тепльэкьукIыркьым фэ фшIэм!**» («Фэ влэжьхэм» - жыхуиIэщ).

141. **Ар зы гьащIэ лээхьэнэти блэкIащ** (Ибрэхьимрэ и щIэблэмрэ я зэманырщ зи гугьу ищIыр), **кьалэжьахэр езыхэм яижщ, фэ кьэвлэжьари вгьуэтыжынуш, нэгьуэщIым и лэжыгьэмкIэ фэ зыри кьывэупщIынукуьым**» (Кьэмэт махуэм деж дэтхэнэ цIыхуми кьызэреупщIынуур езым ищIамрэ илэжьамрэщ, нэгьуэщIхэм я IуэхухэмкIэ зыми жэуап ихьынукуьым. Мы Iэятым кьыхош ехухэр, я адэжьхэм яIа зэфIэкIым щыгугьыурэ, зэрыбэлэрыгьыр, я щхьэ кьызэрагьэпцIэжыр).

Шихъэ Хъэлий Мухъэмэд и къуэ

ХЪАЗИН

(КъурІэным и тафсир)

етІуанэ жуз

Гэл-Бэкээрэ (Жэмыр) сурэр
Бисмиллахьир-рэхьманир-рэхьим

142. **Щхьэпсыншэхэм жаІэнуш** («Мажусий цЫхухэм» - жыхуиІэщ. Зи акьыл хунэмысхэр: дунегьэ кьалэнхэр, дин Іуэхухэр зи гум пхымыкІахэрщ. Абы кьыхэкІыуи мы псалъэхэр яхуэпхь хьунуш ехудхэм, Тхьэм гьусэ хуэзыщІ джаурхэм, мунафикьхэм. Языныкьуэхэми жаІэ мыпхуэдэу: мы Іэятыр кьехащ ехудхэм щхьэкІэ, Кьудус (Иерусалим) мэжджытымкІэ щыІа кьэблэр ЧэбэмкІэ гьэІэпхьуэн зэрыхуейм теухуауэ Алыхь Иным ищІа унафэр кьызэрамылгытам щхьэкІэ): **«Япэм яІа кьэблэм ахэр пыІузышар сыт?»** («Я кьэблэуэ щыта Кьудус мэжджытым» - жыхуиІэщ. Кьэблэ хьужыр нэмэз щищІкІэ цЫхум и гупэр зыдигьазэ лъэныкьуэрщ. Щхьэпсыншэхэм апхуэдэу щыжаІэм, бегьымбарым жэуапу яритыпхьэр Алыхь Иным кьегьэнаІуэ) **ЯжеІэ**, (Мухьэмэд): **«КьуэкІыпІэри кьухьэпІэри зейр Алыхьыраш** («КьуэкІыпІэмпрэ кьухьэпІэмпрэ щыІэхэри, а тІум я зэхуакум дэлъхэри Абы ІэщІэлъщ» - жыхуиІэщ), **Гьуэгу захуэ хуейр** (и пщылІхэм ящыщу) **иузэщІынуш** («ЧэбэмкІэ зигьэээнымкІэ» - жыхуиІэщ, аращ Ибрэхьим бегьымбарым и кьэблэуэ щытари).

143. **Апхуэдэу Іумэтхэми яку дэ фьдэдгьэуващ** (Мы Іуэхум лъэныкьуитІ иІэщ: 1) «Гьуэгу захуэ хуейр иузэщІынуш, Іумэтхэми яку дэ фьдэдгьэуващ» - жыхуиІэу; 2) «Фи кьэблэр кьуэкІыпІэмпрэ кьухьэпІэмпрэ я кум зэрыдэтым хуэдэу, дэ фэ Іумэтхэм яку фьдэдгьэуващ, захуагьэм тетхэм фращапхьэфІу, курытхэращ нэхьыфІри» - кьригьэкІыу.

Мы Іэятыр кьыщІехам и щхьэусыгьуэри мыращ: ехуд лыщхьэхэм Жэбэл и кьуэ Мэхьаз зыхуагьазэри, Мухьэмэд бегьымбарыр хуаубат, абы Кьудус мэжджытым и кьэблэр зэримыдэжым кьыхэкІыу. Щимыдэжыр фыгьуэ-ижэным кьыхихауи жаІэрт. Ауэ, дауи, Іуэхур зэрыщытыр нэгьуэщІут. Чэбэр адреи бегьымбархэми я кьэблэуэ щытащ. Ар ищІэрт

Мухьэмэд. КъищынэмыщӀауэ, бегъымбарым гурэ псэжӀэ зыхищӀэрт езымрэ и дӀӀэпыкъуэгъухэмрэ сыт и лъэныкъуэкӀи зэрызахуэр. Ауэ Мэхъаз жиӀаш: «Пэжымрэ захуагъэмрэ тетыр дӀращ». Апхуэдэу щыхъум, мы Iэятыр Алыхь Иным къригъэхащ), **цӀыхухэм щыхъэт фатехъуэн** («Къемэт махуэм деж сэтей къэхъунуц Тхьэм и псалъэр лӀыкӀуэхэм я Iумэтхэм лъагъӀэсыгъауэ зэрыщытар» - жыхуиIэщ. Языныкъуэхэм къалъытэ Мухьэмэд бегъымбарым и Iумэтыр хъэкъыр зыбгына цӀыху псомкӀи щыхъэт хъуну) **лӀыкӀуэри** («Мухьэмэд бегъымбарыр») **фэ щыхъэт къыфтехъуэжын щхъэкӀэ** («фиухеину» - жыхуиIэщ).

Бухъарийм къиIуэтэжащ, Хъудрий Абу-Сэхьид къыжиIэжауэ щыта, Алыхьым фӀыуэ щыIэр зыхуищӀэн Мухьэмэд лъапӀэм зэгуэрым жиIэгъа мы хъэдисыр:

Нухь бегъымбарым, и Iумэтыр щыгъуу Къемэт махуэ Судым екӀуэлӀа нэужь, Алыхь Иныр къеупщӀынуц:

- Уи цӀыхухэм (Си унафэр) ялъэбгъӀэса?

Нухь жэуапу итынуц:

- НытIэ, си Тхьэ.

ИтӀанэ Тхьэр Нухь и Iумэтым еупщӀынуц:

- КъыфлӀыгъӀэса?

Абыхэм жаIэнуц:

- УзэщӀакӀуэм къыбгъэдэкӀыу зыри къытIэрыхъакъым.

Абы иужькӀэ Тхьэр Нухь еупщӀынуц:

- Хэт щыхъэт къыпхуэхъунур?

Нухь жиIэнуц:

- Мухьэмэдрэ и Iумэтымрэ.

Ахэр къашэнурэ, Нухь зэрыщыгугъам хуэдэу, щыхъэту къэувынуц.

Мы хъэдисыр бегъымбарым къыжиIа иужькӀэ, Алыхь Иным и псалъэ КъурIэн Iэятым бегъымбарыр къахуеджэжащ: «Апхуэдэу Iумэтхэми яку дэ **фыдэдгъэуващ, цӀыхухэм щыхъэт фатехъуэн, лӀыкӀуэри фэ щыхъэт къыфтехъуэжын щхъэкӀэ**» - жыхуиIэм. Мы хъэдисым Тирмизийми

щигъужащ «узэщIакIуэ яку дэтыну» «псальэхэр»; (япэми) **уи гупэ зыхуэбгъазуэ шыта къэблэри щIэдгъэувар** (зи гугъу ищIыр Къудус мэжджытырщ) **джаур динымкIэ езыIуэнтIэкIыжынухэм къахэкIыу** («Зэрыта джаур диным ихьэжынухэм» - жыхуиIэщ) **лIыкIуэм** (Мухьэмэд) **иужь иувэнухэр къэтщIэн щхьэкIэщ**, Хьэдисми абыхэм я гугъу ещI: «Чэбэ лъапIэмкIэ къэблэр шахьыжым, зыкъомым ехудхэм я къэблэмкIэ загъэзаш, Мухьэмэд и адэжьхэм я динращ къыхихыжар жаIэри»); **ар Иман зиIэхэм къащинэмышIауэ адрейхэмкIэ Iуэху гугъу хьуами**, («Къэблэр зэрызэрахьуэкIыжар» - жыхуиIэщ); **Алыхьым лъахьшэ ищIыркьым фи Иманыр** («Къудус лъэныкъуэмкIэ зывгъазуэрэ фщIа нэмэзхэмкIэ» - жыхуиIэщ).

Мы Iуэхум ехьэлIауэ мыпхуэдэ хьыбары щыIэщ. IэхьтIэб и къуэ Хьуейрэ абы и дэрэгъу ехудхэмрэ муслъымэнхэм зыхуагъэзат мыпхуэдэ упщIэкIэ:

- Къудус мэжджытымкIэ гъэзауэ фщIа нэмэзхэр къабыл хьуну? Къудус лъэныкъуэр гъуэгу пэжу шытамэ, абы фэ фыкъытекIащ. Ауэ гъуэгу пхэнжу шытамэ, фэри абы фытету Тхьэм фыхуэжыIэщIащ. Апхуэдэу зи гъащIэр зыхьауэ лIахэри, щыуахэу къыщIывогъэкI.

Муслъымэнхэм жаIащ:

- Гъуэгу пэжыр Алыхьым ищIа унафэм езэгъырщ, мыпэжыр Абы имыдэр гъэдурысынырщ.

Ехудхэм жаIащ:

- И щхьэр течауэ къэвгъэнаIуэт ди къэблэмкIэ (КъудусымкIэ) зызыгъазуэрэ нэмэз зыщIахэм, дунейм ехыжахэм я Iуэхум фызэреплбыр.

Апхуэдэ упщIэм игъэпIейтейхэр мащIэтэкьым. ЧэбэмкIэ къэблэр ягъээжыным и пэкIэ дунейм ехыжат диным и лэжьакIуэ цIэрыIуэ зыбжанэ, псальэм папщIэ, Зурарэт и къуэ Iэсхьэд, Бэну-Нэджар лъэпкъым шыщыр, Мэгърур и къуэ БураI, Бэну-Сэлмэт лъэпкъым шыщыр. А тIури лъэпкъ тхьэмадэхэт, пщIэрэ фIэлIыкIрэ зиIэу псэуахэт. Ахэм яужькIэ нэгъуэщIхэри лIат. Абыхэм я Iыхьлыхэр Мухьэмэд бегъымбар лъапIэм деж кIуэри еупщIат:

«Уа Тхьэм и лЫкІуэ, уэ Алыхьым уигъэгъээжащ Ибрэхьым бегъымбарым и къэблэмкІэ. КъудускІэ зи къэблэр щыІа ди къуэш лІахэр дауэ хьуну?» Абыхэм я упщІэм и жэуапу Тхьэм къригъэхащ мыпхуэдэ псалъэхэр: «Алыхьым нэхъ мащІэ ищІыркъым фи Ииманыр» («Къудус лъэныкъуэмкІэ гъэсауэ фщІа нэмэзхэмкІэ» - жыхуиІэщ), **Алыхьыр цІыхум яхуэшабэщ, гущІэгъушщ** («Фи псапэр игъэмэщІэнукъым»).

144. **Долъагъу уафэмкІэ узэрыдэплъейри** (Бегъымбарым фІэфІт нэмэз щищІкІэ Къудус мэджытымкІэ зигъээну, шыгугъырт ехудхэр зыгуэрурэ къыдихьэхыну. ЖызыІаи щыІэщ мыпхуэдэу: Алыхь Иным абыкІэ унафэ хуищІащ, ехудхэм бегъымбарыр нэхъ я фІэщ хьун щхьэкІэ, я къэблэмкІэ зигъазурэ нэмэз ищІмэ, Торэтым къыщыкІуауэ бегъымбарым и теплъэмрэ и хьыбарымрэ шыгъуазэхэуи щыщыткІэ. Хьиджрэ махуэрыбжэм иужькІэ мазэ пщыкІух-пщыкІубл хуэдизкІэ бегъымбарым нэмэз ищІат Къудус мэджытымкІэ зигъазурэ. Абы, дауи ирехьуи, нэхъ къищтэрт ЧэбэмкІэ зигъазурэ нэмэз ищІыну, Ибрэхьым бегъымбарым и къэблэуэ шытамкІэ. Шэрихьэтым и хабзэхэм ящыщу япэ дьдэ Тхьэм икъутэжар къэблэм теухуа унафэрщ); **зодгъэгъээнищ уэ къыхэпха къэблэмкІэ** («Уэ нэхъ къапщтэмкІэ» - жыхуиІэщ); **зыгъазэ Мэджыт ЛъапІэмкІэ** («ЧэбэмкІэ» - къригъэкІыу).

Бухъарийми Муслъыми къаІуэтэжащ Ибн-Хьэббасым жиІэжауэ шытамы хьэдисыр: «Чэбэр зьдэт пщІантІэм бегъымбарыр дыхьащ, мэджытым и хьуреягъыр Тхьэ елъэІуурэ къыкІухьри, къыдэкІыжащ. ИтІанэ, ЧэбэмкІэ и гупэр гъэзауэ нэмэз тЫсыгъуитІ ищІри, жиІащ: «Къэблэр – мыращ. Нэхъ тэмэму жыпІэмэ, къэблэмкІэ унафэр зытраубыдар Чэбэ унэрщ. А унафэр зэи яхьуэжынукъым. Аращи, нэмэз фщІы, фи гупэр ЧэбэмкІэ вгъазурэ, аращ фи къэблэри».

Къэблэр Чэбэм щахьыжа лъэхьэнэм теухуауэ еджагъэшхуэ псоми я къаІуэтэкІэр зэтехуэркъым. Нэхьыбэм къызэралытэмкІэ, хьиджрэм укъыдэбжэмэ, епщыкІубланэ мазэм, рэжэбым и кум, блыщхьэ махуэм и шэджагъуэм хуозэр); **дэнэ фыщыІэми** («Щымы е тенджызым фытетми,

кьуэкIыпIэмкIэми, кьухьэпIэмкIэми» - жыхуиIэш) **фи гупэр вгьазэ кьэблэ лъэныкьуэмкIэ** («ЧэбэмкIэ» - жыхуиIэш).

Абу-Хурейрэ кьиIуэтэжащ Мухьэмэд бегьымбар лъапIэм жиIэгьауэ щыта мы хьэдисыр: «КьуэкIыпIэмрэ кьухьэпIэмрэ я зэхуакум дэт псоми Чэбэр я кьэблэщ». Абы теухуауэ мыпхуэдэу жиIащ Тирмизийми: «Хьэдис псощ, пцIы зыхэмыльщ».

КьэблэмкIэ фарз хьуар: Мэчэ кьалэм щыпсэухэмкIэ – Чэбэ унэм уи гупэр хуэбгьэзэнырщ; мы щIыпIэм пэIэщIэхэм я дежкIэ – Мэчэ лъэныкьуэмкIэ зыгьэзэнырщ); **Тхьэм и ФьыцIагьэр кьызыхуэкIуахэм** («Ехудхэмрэ чыристанхэмрэ») **ящIэ ар хьэкьыу я Тхьэм кьызэрыбгьэдэкIар** («КьэблэмкIэ унафэр Чэбэм хьыжыныр» - жыхуиIэш); **Алыхьым гу лъымытэу кьанэркьым абыхэм ялэжьым** («Сэ гу лъызотэ ехудхэм ялэжьхэм, абыхэм яхуэфашэр щалъызгьэсынщ дунейми ахьрэтми» - жыхуиIэш).

145. **Уэ сыт хуэдэ нэщэнэ Алыхьым и ФьыцIагьэр кьызыхуэкIуахэм яхуумыгьэльэгьуами** («Ехудхэмрэ чыристанхэмрэ») **уи кьэблэмкIэ** («ЧэбэмкIэ») **абыхэм загьэзэнукуьым, уэри абыхэм я кьэблэмкIэ зыбгьэзэнукуьым** («Ехудхэм Кьудус мэжджытымкIэ загьазээрэ нэмэз ящI, чыристанхэм – кьуэкIыпIэмкIэ загьазэр, уэ, Мухьэмэд, ЧэбэмкIэ зыбгьазээрэ нэмэз пщIынущ. Дауэ зэгурыIуэн зы лъэныкьуэкIэ загьэзэну зэмыакьылэгьухэмэ? Уэ нэмэз щыпщIкIэ зызыхуэбгьэзэн хуейуэ кьыпхуащIа унафэм утемыкI» - жыхуиIэш), **езыхэми зым и кьэблэмкIэ адрейм зигьазэркьым** («Ехудхэм чыристанхэм я кьэблэмкIэ загьазэркьым, чыристанхэми ехудхэм я кьэблэмкIэ загьазэркьым, ехудхэри чыристанхэри зы кьэблэ яIэнымкIэ зэи зэгурыIуэнукуьым»); **уэри щIэныгьэр** («кьэблэмкIэ унафэр» - жыхуиIэш) **кьыплъэIэса нэужь, ахэр зыхуеймкIэ задэбгьазэмэ** («я кьэблэмкIэ зыбгьэзэжмэ» - жыхуиIэш), **Тхьэм и губгьэн кьэзыхьахэм ящыщ уохьу** (Мы псальэхэр Мухьэмэд бегьымбарым хуэгьэзами, зыжраIэр абы и Iумэтырщ, сыту жыпIэмэ, Бегьымбарыр ехудхэмрэ чыристанхэмрэ зэрыдамышьэхыфынур Тхьэм фIыуэ ищIэрт. Апхуэмыдэу – мы псальэхэр

Бегымбарым хуэгъэзауэ, унафэм и кыжыІэкІэмрэ гурыІуэгъуэ шІынымрэкІэ зыкызырыхуигъазуэ къэзылгытэхэри шыІэш).

146. **ФыцІагъэ (Тхыль) зыхуэдгъэкІуахэм** («ехудхэмрэ чыристанхэмрэ я еджагъэшхуэхэм» - жыхуиІэш. Къэзылгыти шыІэш мыбдежым зи гугъу щицІыр Тхыль зыхуэкІуа цІыхухэу, фІэшхуынгъэ зиІэхэу Сэлам и къуэ Абдулыхърэ и дэрэгъухэмрэ хуэдэхэрауэ. **Ар** (Мухъэмэд) **яцІыху, я бынхэр зэрацІыхужым хуэдэу** (Шэч кытрамыхъэу, зыми хамыгъэгъуащэу, я бынхэр нэгъуэщІхэм яйхэм зэрыхамыгъэгъуэщэнум хуэдэу); **ауэ абыхэм яхэтц зыкъом** (Тхыль зыхуэкІуахэм я еджагъэшхуэхэм), **пэжыр, ящІэ пэтми, ябзыщІу** («Мухъэмэд и тепльэр» - жыхуиІэш. ЧэбэмкІэ унафэрауэ къэзылгытэхэри шыІэш).

147. **Пэжыр** («абыхэм ябзыщІыр») **уи Тхъэм кыыбгъэдэкІащи** («Пэжыр ущэхуныр жыІэмыдэІуагъэш» - жыхуиІэш. Языныкъуэхэм зэрыхуагъэфашэмкІэ, мыбдежым зи гугъу ищІыр Торэт, Инджыл тхыльхэм кыыщыгъэльэгъуа Мухъэмэд и тепльэр зэраущэхуарщ), **шэч кыытезыхъэхэм ящыщ умыхъу** (Мы Іэатри Мухъэмэд, Алыхъым фІы зыхуищІэным, кыыхухами, Иман зиІэ псоми яхуэгъэзауэ къэплгытэ хъунуш).

148. **Дэтхэнэ зыми и гупэ зыхуагъэзэнур Езым** (Тхъэм) **къахуигъэльэгъуараш** («Хухихараш» - жыхуиІэш), **фІы щІэнымкІэ физэхъэрхуэр** («ФепІэшІэкІ фІы щІэнымрэ Тхъэм и унафэхэр гъээщІэнымрэ» - жыхуиІэш. Шафихый Имамышхуэм, мы Іэатыр щІэгъэкъуэн кыищІри, игъэбелджылащ уахътым и пэщІдзэм пщІы нэмэзыр зэры нэхъ лъапІэр. «ФыхуепІэшІэкІ фІы зэрыфщІэным» - жыхуиІэ Тхъэм и псалъэр гурыІуэгъуэу, зэІубзу, гъээщІапхъэу щыт Іуэхугъуэхэм деж Тхъэм и унафэхэм, Иман зиІэхэм я къалэнхэм ящыщ мэхъу), **дэнэ фыщыІэми** («фэри, Тхыль зыхуэкІуа адреихэри») **псори Алыхъым и пащхъэ фыкъришэжынуш** («Къемэт махуэм деж» - жыхуиІэш. Мы псалъэхэр яхуэгъэзащ псапэ зыщІауэ фІыгъуэр кызылгысынухэми гуэныхъ Іыхълыуэ хъэзабыр кызыпэплъэхэми), **Алыхъым сытри хузэфІокІ** (цІыхухэр кыигъэхъужыныр, зришэлІэжыныр, дунейм щалэжъам хуэфашэр яритыныр).

149. ДэнэКІэ уежъами уи гупэр Мэжджыт ЛьяпІэмкІэ гъазэ («Дэнэ шІыпІэ укІуэну гъуэгу утехъами, Мэжджыт ЛьяпІэмкІэ зыкъэбгъазээрэ нэмэзхэр шІы, Мухъэмэд» - жыхуиІэщ); **ар** («ЧэбэмкІэ зыбгъээзэныр») **уи Тхъэм и унафэ быдэщ** («Шэч зыхэмылгыц, хъэкъци, абы тет» - жыхуиІэщ), **Алыхъым гу лымытэу къанэркъым фэ фщІэм** («Тхъэ льяпІэм шыгъупщэркъым фи лэжыгыгъэхэр, ІуэхушІафэхэр, абыхэм къапэкІуэрщ Къемэт махуэм вгъуэтыжыну» - жыхуиІэщ).

150. ДэнэКІэ уежъами уи гупэр Мэжджыт ЛьяпІэмкІэ гъазэ; **фэ дэнэ фышыІэми фи гупэр а лъэныкыуэмкІэ вгъазэ** (Мы кыитегъээзэжыныгъэ псалъэхэр я шыхъэтщ Тхъэм зи гугъу ищІыр мыхъэнэшхуэ зиІэ, льяпІэныгъэ зыхэль Іуэхуу зэрыщытым. Шэрихъэт дин хабзэм нэхъыр – Тхъэм и унафэм зихъуэжыныр – япэ дыдэу кыышыхъуар а лъэхъэнэрщ. И псалъэхэр кыитригъээзэжурэ, Тхъэм белджылы къещІ и унафэр быдэу, шэч зыхэмылгы, гъээщІапхъэу зэрыщытыр), **ар, лейзехъэхэм нэмыщІ**, (адрей) **цІыхухэм кыывамыудэкІын щхъэкІэ** (Мыбдежым цІыхухэу зи гугъу щіщІыр Тхыль зыхуэкІуахэрщ. Ехудхэм жаІэрт: «Къудус мэжджытымкІэ зигъээзэныр Мухъэмэд щхъэ имыдэжрэ, ар зэрыпэжыр щіщІэкІэ, езым фІэкъабылыр ищІэу щымытмэ?» Абы кыыхэкІыу езэгъыу мэхъур «лейзехъэхэм нэмыщІ» жыхуиІауэ кыыхигъэщхъэхукІар псалъэ пэжу Іэятым хэувэныр. «Лейзехъэхэм нэмыщІ» псалъэхэр зыхужіар пэжыр зыущэхуахэрщ – ехудхэмрэ Тхъэм гъусэ хуэзыщІа къурейш хъэрыпхэмрэ); **Сэ фыкыысшынынэ абыхэм фащымышынэу** («НаІуэу ЧэбэмкІэ зывгъээзэным папщІэ абыхэм фащымышынэ, Сэрац псоми я Тепщэр, фэ кыывдэІэпыкъунур, Си бэлыхъым зыщыфхъумэ» - жыхуиІэщ), **Сэ фхуэсщІэ фІыр иризгъэкъуу** («Ибрэхъым и къэблэуэ щытар фэзгъэлыагыуу, дин пэжым и гъуэгум фырырикІуэну» - жыхуиІэщ), **гъуэгу захуэм фрикІуэнуи, гугъапІэщ!** («Гъуэгу нэпщІым фырымкІуэн щхъэкІэ» - жыхуиІэщ. ГугъапІэ псалъэр Тхъэм жиІамэ, къалэн борш зыщіщІыжам, зэфІэкІа Іуэхум тетщ).

151. Дэ **фэ фшыщуй лыкІуэ ныфхуэдгъэкІуащ: ар Ди Іэятхэм кыыфхуоджэ** («Фэ фшыщуй» жыхуиІэмкІэ Мэчэ шыпсэхэм ямызакъуэу,

хьэрып лъэпкъ псоми захуегъазэ. «ЛыкIуэ» жыхуиIэр Мухьэмэд лъапIэраш. «Ди Iэятхэм» къригъэкIыр КъурIэн Iущырщ, зи фIыгъуэр ин дьдэрщ), **абы феузэщI** («Тхьэм гъусэ хуэзыщIхэм факъыхеш» - жыхуиIэщ), **ФIыцIагъэмрэ Iушыгъэмрэ фыхурегъаджэ** («Алыхьым и унафэхэмрэ Бегъымбарым игъэува хабзэхэмрэ»), **фымышцIэу шытахэри фегъащIэ** (тхьдэм и къэхьугъэхэр, лъэпкъхэм я псэукIар, бегъымбархэм ятеухуа хьыбархэр, къэкIуэну зэманми и шыфэ-лIыфэхэр).

152. **Сызыщывмыгъэгъушцэ** (ар пхузэфIэкIынуш Тхьэр куэдрэ уигу къэбгъэкIмэ, «Субхьанэллахь», «Алхьэмду лиллахь» псалъэхэр жыпIэмэ, Алыхь лъапIэм и инагъымрэ лъэщагъымрэ зыхэпщIэу, Абы ущIэгупсысмэ, нэмэзхэмкIи, нэгъуэщI IуэхуфIхэмкIи гурэ псэкIэ ухуэлажьэмэ), **Сэри фысшыгъушцэнкъым** («Арэзы сыфхуэхъунш, фи псапэм пэкIуэр фэстынш» - жыхуиIэщ);

Бухъарийми Муслъыми къаIуэтэжащ Iэбу-Хурейрэ жиIэжыгъа, Тхьэм и лIыкIуэм къажриIа мы хьэдисыр: «Алыхь Иным жеIэ мыпхуэдэу: «Си пщылIым пэгъунэгъу сыхуохъу, абы, и Iупэхэр игъэхъейурэ, Си цIэмкIэ, фIыщIэ къысхуищIу, шыпсалъэкIэ.

Бухъарийми Муслъыми къаIуэтэжащ Iэбу-Муса Iэл-Iэшхъэрийм жиIэжауэ шыта мы хьэдисри: «Тхьэм фIыщIэ хуэзыщIу куэдрэ зэчыр зыщI цIыхумрэ зэчыр зымышцIымрэ зэщхъэщокI, псэумрэ лIамрэ зэрызэщхъэщыкIым хуэдэу»); **фIыщIэ къысхуэфщI** («фIыгъуэу фэстар зыхэфщIыкI, фыкъысхуэжыIэщIэ») **фи пщIэр фымыгъэкIуэдыж**, («къэвлэжьа фIыщIэр фымыгъэкIуэдыж» - жыхуиIэщ. Алыхьым хуэжыIэщIэм шыкур (фIыщIэ) къелэжь, Абы емыдаIуэр Тхьэм бгъэдэклIа мэхъур, джаурщ).

153. **Уэ Иман зиIэхэ! ШыIэныгъэмрэ нэмэзымрэ щIэгъэкъуэн зыхуэфщI** (а IуэхугъуитIыр къащIыхигъэщыр ахэр Тхьэм хуагъэзащIэ лэжьыгъэхэм я тегъэщIапIэ нэхьыщхъэу зэрыщытырщ. ШыIэныгъэм и сэбэпкIэ цIыхум ешэчыф Тхьэм къыхуиуха гуауэхэр. Нэмэзри Тхьэм гурэ псэкIэ узэрыхуэлажьэм, узэрыхуэпщылIым и нэщэнэ нэхьыщхъэщ) **Езы**

Алыхьыр шыІэныгъэ зиІэхэм я лъэныкъуэщ («ЗащІегъакъуэ, ядоІэпыкъу» - жыхуиІэщ).

154. **Алыхь Іуэхум хэту къаукІахэм щхьэкІэ «Іащ» жывмыІэ** (Мы Іэатыр къехащ Бэдр зауэм щаукІа муслъымэнхэм щхьэкІэ. Ахэ лы пщыкІуплІ хьурт – мухьэжыру хырэ Іэнщару ирэ.

Мухьэжыру хэкІуэдахэр: Абдул МутІэлиб и къуэ Хьарис и къуэ Хьубейдэ; Іэбу Уэкькъащ и къуэ Гьумейр, Сэхьид и къуэшыр; Зуш-Шэмалин – абы и цІэ дыдэр Хьэмирт, Букейр и къуэ Хьакьил, Бэну-Сэхьд лъэпкъым щыщыр; ХьэтІаб и къуэ Гьумар лъапІэм и пщылІу щхьэхуит ищІыжыгъа Мэхджэхь; БейзаІ и къуэ Щэфуан, Бэну-Хьарис лъэпкъым щыщыр.

Іэнщархэм ящыщу яукІахэр: Хьейсмэт и къуэ Сэхьд; Хьэбд и къуэ Мубэшшир; Хьарис и къуэ Езид; Хьумам и къуэ Хьэмир; Мэхьлий и къуэ Рафихь; Суракъэт и къуэ Хьарисэ; Хьэуфрэ Мэхьузрэ – Хьарис и къуитІыр, ХьэфраІ бзылъхугъэм къильхуахэр.

Зи гугъу тщІа зауэм хэкІуэдахэр ягъейуэ, ахэр мы дунейм гуфІэгъуэ шамылъэгъуауэ я щІалэгъуэ-дахэгъуэу лІауэ цІыхухэр тепсэльыхьу щыхуежъэм, Алыхьым къригъэхащ мы Іэатыр. НэгъуэщІу Іэатым и мыхьэнэм еплъхэри щыІэщ. Абыхэм къалъытэ Іэатыр Алыхь Иным къыщІригъэхар джаурхэмрэ мунафикъхэмрэ Мухьэмэд бегъымбарыр ягъэкъуаншэу, «абы и арэзыныгъэм щхьэкІэ цІыхухэм зрагъэукІ» - жаІэу зэрыщытарауэ). **Хьэуэ, ахэр псэуц** (Алыхь лъапІэу лъагэм ахэр Езым и деж асыхьэту къыщегъэпсэуж, я псапэр яритыжын щхьэкІэ. Еджагъэшхуэ Хьэсэн зэрыжиІамкІэ, шэхьид хьуахэр Алыхьым и деж щопсэу, зыхуей псори ягъуэту, тыншыгъуэрэ гуфІэгъуэрэ щымыІэу!

Фирхьэунрэ абы и гьусахэмрэ я псэхэр гуІэгъуэрэ бэлыхьрэ ягъэву махуэ къэскІэ жыхьэнэмэм и мафІэм зэрыхагъаплъэм хуэдэу, Алыхьым хуэжыІэщІэу псэуа цІыхуфІхэм я псапэхэр къыщратыж я псэхэр зыдэкІуэжа «Бэрзэхь» жыхуаІэ хьэршым, я Іэпкълъэпкъыр кхьэм щІэлыми. КъурІэным къызэрыщыкІуамкІэ, Алыхьым хуэмылэжъахэми я кхьэ мащэм хьэзаб шашэчыр.

цЫкІу (лъагъунлъагъу) **кІуэмрэ** гуэныхь **къахьыркъым**, а **тІум** я **хьурейгъыр къыщакІухькІэ** («ІуащхьитІым я хьурейгъыр къакІухьынымрэ я зэхуакур псынщІэу къэкІухьынымрэ» - жыхуиІэщ. Мы Іэатыр къыщІехам и щхьэусыгъуэри мыращ. Ислъам диныр муслъымэнхэм къальэІэсыным и пэкІэ **Щэфарэ Мэруэрэ** тетащ тхьэнапитІ – **Исафрэ НаІилэрэ**. Ахэр ягъэлапІэу, мажусийхэм ІуащхьитІ зэхуакур къакІухьырт. Ислъам диныр къэсри, тхьэнапэхэр якьутащ. Муслъымэнхэм **Щэфарэ Мэруэрэ** я зэхуакур къэкІухьыныр яфІэмыкъабылу, зыщадзейуэ щыхьум, Алыхьым кьригъэхьа мы ІэатымкІэ кьаригъэщІащ ІуащхьитІ зэхуакур псынщІэу къэкІухьынымкІэ хуит зэрищІыр, Езы Алыхьым зэригъэдурысыр, а **тІум** я зэхуакур къэкІухьыныр Алыхьым игъэува хьэж хабзэхэм зэращыщыр. Гу зылытапхьэщ мыри: еджагъэшхуэхэм ІуащхьитІым я зэхуакур псынщІэу къэкІухьыным теухуауэ жаІахэр зэтехуэркъым. Хьэж зыщІымрэ хьэж **цЫкІу** зыщІымрэкІэ ар боршу (псынщІэу къэкІухьын хуейуэ) жаІащ хьалиф **Гьумар** и къуэм, **Жабир**, **бегъымбар** лъапІэм и щхьэгъусэ **ХьэІишэт** сымэ. Абыхэм я Іуэху еплъыкІэр даІыгъащ **Имам Хьэсэн**, **Малик**, **Шафихьий** – мэхьэбхэм я къызэгъэпэщакІуэхэми.

Ибн-Хьэббас, **Ибн-Сейрин** сымэ ар псапэ зыпыль хабзэ кьудейуэ ябж. **Имам Іэбу-Хьэнифэ**, **Сурий** сымэ мыхэм жаІар даІыгъащ икІи псынщІэу къэкІухьыныр хьэж хабзэм щыщ къалэн быдэу щымыту къалытащ. ПсынщІэу къэкІухьыныр зымыгъэзэщІами гъээкІуэжыныгъэр (мэл уасэ) имыборшу жаІащ); **ауэ хэт фІэфІу игъэзащІэми** (фарзхэм къадэкІуэу, псапэ нэмэз, сэдэкъэ, псапэ нэщІ, хьэж, хьэж **цЫкІу**, **Чэбэр** хьурейуэ къэкІухьыныр, абы нэмыщІхэр), **Алыхьыр фІыщІэ ЗыщІщ**, **Зыщымыгъупщэщ**.

159. Щыхухэр иригъуэзэну ТхыльымкІэ къахуедгъэх Іэят наІуэхэр зыбзыщІхэм Алыхьым и нэлатыр къатехуэнущ (Мы Іэатым зи гугъу ищІыр ехуд еджагъэшхуэхэрщ. Абыхэм ябзыщІат **Мухьэмэд** **бегъымбар** лъапІэм и сэфэтыр, мысэхэр мывэкІэ укІыным ехьэлІа хабзэр, нэгъуэщІ унафэу **Торэтым** къыщыкІуахэр. Языныкъуэ щІэныгъэлІхэми къалытэ Іэатыр **цЫху** псоми яхуэгъэзауэ, дин унафэм щыщ гуэр ущэхунымкІэ Іэатыр

цыху псоми яхуэгъэзауэ кызырехамкIэ. Мы Iуэхум нэгъуэщIу еплхэри щыIэщ. «ТхыллымкIэ» жыхуаIэр адреи бегъымбар псоми кьахуегахэм ярыт унафэрамэ «цыхухэу» зи гугъу ищIыр еджагъэшхуэ, динымкIэ щIэныгъэ зиIэ псоми яхуэгъэзауэ мэхъу.

«Алыхьым и нэлатыр кьатехуэнуц» жыхуиIэм «и гущIэгъум пэжыжьэ хуэхъунуц» жиIэу кьокIыр), **нэлат зыххэми нэлат кьрахынуц** («жынхэми, цыхухэми»);

160. **Ар тобэ кьэзыкыжахэм** («кьэзыгъэзэжахэм, джаур диныр зыбгынэу мусльымэн хьуахэм»), **зи бзаджэ зыгъээзкIуэжахэм** («Алыхьым хуэжыIэщIэ хьужа цыхуфIхэм»), **зызыумысыжахэм** («щIэныгъэ яущэхуауэ шытахэмкIэ») **кьатехуэркыым. Апхуэдэхэм я тобэр Сэ кызоштэ** («Я гуэныхьхэр яхуэзгъэгъунц). **Сэрац кьэзыгъэзэжыр зыщтэр, гущIэгъущIыр!**

161. **Джаур диныр кьыхахауэ джауру лIэжахэм кьатохуэ Алыхьми, мелыIычхэми, цыхухэми – псоми я нэлатыр** (Кьащытехуэнур Кьемэт махуэрщ: ахэр зэхуахусынурэ япэ щIыкIэ Алыхьым нэлат кьарихынуц, итIанэ мелыIычхэм, иужькIэ цыхухэм ардыдэр ящIэнуц. «Цыхухэм» псалъэм зи гугъу ищIыр Iиман зиIэхэрщ).

162. **Ахэр кIэухыншэу** (жыхьэнэмэм хэтынуц («Нэлатыр ятельынуц, мафIэми хэкIынукыым» - жыхуиIэщ) **я хьэзабыр ямыгъэмащIэу икIи зэпамыгъэуэ.**

163. **Фи Тхьэр Алыхь закъуэрщ** («Уи Тхьэр зыхуэдэр, зыщыщыр кьэдгъэцIыху», - жаIэу кьурейш лъэпкыым щыщ джаурхэр Мухьэмэд бегъымбарым кьыщеупщIым, Алыхь Иным кьригъэхащ мы Iэятыр, «кьульхуолэ» сурэр щIыгъуу.

Алыхь Иныр зыхуэдэм и гугъу пщIымэ, Ар Закъуэщ, зрагъэщхь щымыIэу. Кьрагъэщхь зыгуэри щыIэкъым. Тхьэр закъуэщ, гьусэ имыIэу. Закъуэщ зыщыщымкIи, Езым кьыгъэщIахэм щыщ гуэрми иумыгъэщхьыну!), **нэгъуэщI тхьэ щыIэкъым, Езы гущIэгъущIу гущIэгъу зыхэлъым нэмыщI.**

164. **Уафэхэмрэ щыльэмрэ кызыэригъэшлар** (Джаурхэм я Іуэху еплыкІэхэр зэрынэпщым щыхъэт тохъуэ мы Іэятыр. Еплыт Алыхьым и Іэшлагъэ гъэшІэгъуныщэхэмрэ дызыхуриджэ ІуэхущІафэхэмрэ. Ар и шапхъэщ Алыхьыр Зэрызакъуэм. Гурэ псэки зэхыбощІэ мы дуней псор къэзыгъэшлар сытри зыхузэфІэкІ Алыхь Закъуэр зэрыарар.

«Уафэхэр» щыжиІари ахэр (уафэхэр) зыбжанэ зэрыхьурщ, зыр адреим и теплъэкІи и зэхэлъыкІэкІи емышхьу.Щыльэр зыуэ кыщІипсэлъыр зы лъэпкъыу, зихуэдэ щымыІэу зэрыщытырщ. Егупсысыт: гъэшІэгъуэныщэкъэ уафэхэр, щІэгъэкъуэни кІэрыщІэни зимыІэу зэтетхэр, дыгъэр, мазэр, вагъуэхэр ІупщІу кызыыхэщхэр? Щыльэм и телъыджагъыр къэзыгъэлягъуэщ ар псым хьэлэмэтыщэу зэрыхэгъэубыдар, бгыхэмкІэ, псы ежэххэмкІэ, хьугъуэфІыгъуэхэмкІэ, къэкІыгъэ зэмылІэужьыгъуэхэмкІэ зэрыбейр), **жэщымрэ махуэмрэ зэрызэкІэлъыкІуэр** (а тІум зэрызахъуэжыр – хэхъуэу е хэщІыу, кІыфІ е нэху хьууэ. Жэщыр махуэм ипэ щІригъэщар ныбжьыр япэ зэридзырщ. Жэщымрэ махуэмрэ я нэщэнэ нэхьыщхьэр зыхуэлажьэр цІыхухэм я гъащІэр тэмэму зэтехуэнырщ: махуэм цІыхур мэлажьэ, машхэ, зэрыпсэуным и Іуэху зэрехуэ; жэщым цІыхум зегъэпсэху, къаруущІэ зэхуихьэсу), **цІыхур зыхуеин фІыгъуэ зэришэу хым тет кхьухьыр** (шапхъэу кхьухьыр кыщІихьыр ар псы щІыІум жыІэщІэу зэрыщызекІуэрщ, Тхьэм и гущІэгъур кыльэІэсу, борэнхэм ятекІуэу, цІыхухэмрэ абыхэм я хьугъуэфІыгъуэхэмрэ къришэкІыу), **щІыр лІа нэужь Алыхьым уафэм псы къригъэхьу кызыэригъэпсэужыр** (мыбдежым зи гугъу ищІыр уэшхырщ. Щыхуэныкъуэм и деж пшэм хэту уэшхыр ехьри зыхуеинум хуэдиз щрегъэшхыр. АбыкІэ уэшх зытемышхэу уэгъум ихьа щІыр, лІам хуэдэр, къощІэрэшІэж, къэкІыгъэхэри псэущхьэхэри ирипсэхуэу), **псэущхьэ зэмылІэужьыгъуэхэр абы** (щІым) **зэрытриутІыпщхьар** (Іибн-Хьэббасым кызыэрилъытэмкІэ, «псэущхьэ» псалъэм кызыэщІеубыдэ цІыхухэри, псэ зыІуту щыІэ псори), **жьым зэрызэрихьуэкІыр** («ди хьуреягъыр жьыщ» - жыхуиІэщ, я щытыкІэкІэ зэмылІэужьыгъуэу: шабэу, щІыІэу, хуабэу, пщтыру, акъужьу, борэну... Іибн-Хьэббасым

кызырилгытэмкІэ, жьапщэр Алыхь ІэмыркІэ кьэхьукьащІэхэм я нэхь шынагьуэ дьдэщ. Ауэ мы Іэятым зи гугьу ищІыр, цІыхум и псэуныгьэмкІэ мыхьэнэшхуэ зиІэ жьы щабэ ІэфІращ, жьыр кьыпхуэубыдынукьым икІи кьыпхуэлягьунукьым. Абы кьыхэкІыу, ар Іэмал зыхуамыгьуэтынухэм ящыщу кьалгытэ. Алыхьым и ІэмыркІэ абы «зыщиудыныщІи» кьохьу, кьырхэр кьикьутэу, жьыгхэр кьриуду, унэшхуэхэр зэтрикьутэу. КьыщынэмыщІауэ, жьыр гьащІэ пэлгытэщ: зы дакьикьэкІэ ар мы дунейм щыбзэхамэ, псэ зыІут псори лІэнурэ щІы щхьэфэр мэ Іейм зэщІиштэнут), **уафэмрэ щІыльэмрэ я кум ІурыщІэу дэт пшэр – ахэр** (мы Іэятым зи гугьу ищІа нэщэнэхэр) **губзыгьэм дежкІэ нэщэнэщ** («Псылагьэ ин дьдэхэр зыщІэт щІыльэмрэ уафэмрэ я зэхуакум щызекІуэ пшэхэрщ» зи гугьу ищІыр. Мы Іэятым зи гугьу щыщІа и ІуэхущІафэхэмкІэ гу льыдегьатэ Езым гьусэ зэримыІэм, зым и дэІэпыкьуныгьы хуэмыныкьуэу кьызэригьэщІам).

165. **ЦІыхухэм яхэтщ, Алыхьым нэмыщІ, абы хуагьадэ гуэрхэр кьэзыщтэ** (Тхьэм гьусэ хуэзыщІ джаурхэр тхьэнапэм зэрыхуэпщылІырщ зи гугьу ищІыр); **абыхэм ахэр фІыуэ яльагьу, Алыхьыр льягьун зэрыхуейм хуэдэу** (Иман зиІэхэм Алыхьыр зэральягьум хуэдэу. Языныкьуэхэми мы псалгьэхэр кьазэрыгурыІуэр нэгьуэщІуш – Алыхьымрэ тхьэнапэхэмрэ зэхуагьадэуш). **Иман зиІэхэм Алыхьыр нэхьыфІу яльагьу** (Алыхьым зыри хуагьадэркьым, гьуси хуащІыркьым). **Лейзехьэхэм хьэзабу кьапэщылгыр яльэгьуатэмэ, абыхэм кьагурыІуэнт кьару псори Алыхьым зэрыбгьэдэлгыр, Алыхьым и хьэзабри зэрыгуащІэр** (Ахэр зыхуэпщылІа тхьэнапэхэр сэбэп кьахуэхьужыфынукьым, дунейм Тхьэм гьусэ щыхуэзыщІауэ щытахэм ахьрэтым хьэзабыр щальягьукІэ кьару псори Алыхь Закьуэм зэрыбгьэдэлгыр кьащІэнущ).

166. **Хьэзабыр щальягьукІэ, гьуазэу щытахэр я гьусахэм кьахуепльэкІыжынукьым** («Мажусий диным хэзышахэр хашахэм» - жыхуиІэщ. Хэзышахэри хашахэри Кьемэт махуэм щызэхуэзэжынурэ, хьэзабым зэрыхэхуэу, зым адреир игьэкьуэншэнущ, зиухеижыну

хушцэкьюурэ), зэпышцэныгъэ ялари лъэлыжынуш (дунейгъэм зэхушытыкцэу зэхуацэхэр).

167. Итцанэ а ягъусахэм жацэнуш: «Бетэмал, зэ гъээжыгъуэ дихуатэмэ (дунейм зэ дгъээжатэмэ), ахэр кызырытхуемыплъэкцэжым хуэдэу, дэри дахуеплъэкцэжынтэкъым!» Апхуэдэу абыхэм шцэпхэеджагъэу яшцэхэр Алыхьым шаригъэлыагъужкцэ гуцэжыгъуэр къалысынуш, абыхэм мафцэм кыыхэкцэжи яцэнушкыым.

168. Уэ цыхухэ! Шцым кытекцэм шышцхэр хьэлэлу, гурыхуэ, фшхы (Мы цэтыр къехащ Сэкъиф, Хьузахьэт, Шцэхьщэхь и кьуэ Хьэмыр, Мэдлиж лъэпкъым яшцэшцхэм гъавэхэкцхэр, цэщхэкцхэр, гуэл бдзэжьейхэр, унагъуэ джэд къазхэр, чэтэн шцэкцыр, шыбжий, бурш хадэхэкц сырхэр зэрагъэхьэрэмам кыыхэкцэу). Шейтцаным и лъэужьым фримыкцэу, ар нацэу фи бийщ. (Шейтцаным цыхур зэрибийр Алыхь Иным нацэу кышцэщцэщ цэдэм бегъымбарым сэждэ хуэщцын шцимыдам).

169. Абы фызыхуишэнур гуэныхь зыпылымырэ цэпцэагъэмрэщ (псалъэки цэухушцэфэки), фызышцымыгъуазэхэри Алыхьым трывицгъэлыхьэнуш («гъавэхэкцыр, цэщхэкцыр хьэрэм фигъэщцэнуш» - жыхуицэщ. Шцыхум и гум кьэкцэу хуицгъэфащэ псори шейтцаным и цэужьщ. Бегъымбар лъэпцэм мыпхуэдэу жицэгъащ: «Шейтцаным цыхум и лъынтхуэ псоми кыщекцэхь»).

170. «Алыхьым кыфхуригъэхам фытет!» - шыжрацэкцэ, абыхэм кыжацэж: «Хьэуэ, дэ дызытетынур ди адэжьхэм ядэтлэцгъуараш» (Мы цэтыр ипэ итам кыкцэлыкцэу, цэ5-нэми поджэж, зыхуэцгъэзар джаурхэщ. «Ди адэжьхэм ядэтлэцгъуараш» - жыхуицэщ хьэрэм – хьэлэл цэухушэщ). Атцэ, а я адэжьхэм зыри къагурымыцэу, ахэр гъуэгу захуэм темыту шцытамэ-шэ? (Зи яужь фрикцэуэнухэр дин цэухушэмырэ пэжыгъэ нэсымырэ шцыцу куэдым шцымыгъуэзэнки хьунут, жыхуицэщ).

171. Джаурхэр зэщхьыр шегуоукцэ, джэ макьрэ кцэи макьрэ фцэка зыри зэхэзымышцэкцэхэраш (Джаурхэр Алыхь Иным ирегъэщхь мэлыхьуэм и макьыр зэхэзы, ауэ зыри кызыгурымыцэу мэл гуартэм. Мыбдежым

мэлыхуэр Мухьэмэд льяпIэрщ. Абы и макьыр, и ушиер джаурхэм яльоIэс, арщхьэкIэ дерс яхуэхьуркьым): дэгухэщ, бзагуэхэщ, нэфхэщи **кьагурыIуэркьым** (дэгухэщ – бегьымбарым и псалгэ пэжыр зэхахьуркьым икIи кьахуэщхьэпэркьым, бзагуэхэщ – пэжыр жаIэфьуркьым, нэфхэщ – гьуэгу захуэм текIащ, узэщIыныгьэ ямыгьуэту).

172. **Уэ Иман зиIэхэ! Дэ фэтта ерыскьыфIхэр фшхы** (Тхьэм унафэ хэлъу кьыджиIэр зытеухуар е фIыщ, е Iейщ. ФIыр – хьэлэлырщ. ЕрыскьыфIу зи гугьу ищIым IэфIыгьэрэ тхьэгьуэрэ хэлъщ. Мухьэмэд бегьымбар льяпIэм жиIащ мыпхуэдэу: «Алыхьыр фIым тетщ, кьабыли ищIыркьым фIым фIэкIа!»), **Алыхьми шыкур хуэфщI, фызыхуэпщылIыр Арамэ!** («Мы фIыгьэр кьывэзыта Алыхьым фIыщIэ хуэфщI, нэгьуэщI тхьэ Абы фIэкIа щымыIэу зывумысу, хуэлэжьэныгьэкIэ Ар хэвгьэбелджылыкIыу щыгьтмэ» - жыхуиIэщ. Алыхьыр фцIыхумэ, и фIыгьэр фи фIэщ хьумэ, шыкур хуэфщI – жызыIи щыIэщ).

173. **Абы хьэрэм фщищIар псэхэлIэращ, льыращ, кхьуэлыращ** (ЯпэкIэ блэкIа Iэятым ерыскьыфIхэр шхынымкIэ Алыхь Иным и унафэр кьыщыкIуэм, игьэхьэрэм шхын зыбжанэ мы Iэятым белджылы щищIащ. ПсэхэлIэм кьызэщIеубыдэ фIамыгьэжу зи псэр хэкIа псори – фIагьэж псэущхьэхэм ящыщу. «Льы» жыхуиIэр – фIагьэжам кьыщIэжа льыращ. Хьэрыпхэм нэхьапэхэм льыр кIэтIийхэм иракуэрт, ягьажьэрти яшхырт. Кхьуэм и лым и гугьу щIищIыр псалгэмакьыр ерыскьым зэрытеухуарщ, ахьумэ а псэущхьэм щыщ псори хьэрэм ищIащ), **Алыхьым и цIэмкIэ фIамыгьэжар** («тхьэнапэхэм, шейтIанхэм я цIэкIэ фIагьэжахэр»). **IэмалыншагьэкIэ зышхыр кьуаншэкьым, тезыри кьихьыркьым, гуэныхьи иIэкьым, Алыхьыр гьэгьуакIуэщ, гущIэгьушIщ** («IэмалыншагьэкIэ хьэрэмылыр зэришхамкIэ». Гу зылытапхьэщ мыри. «Кьуаншэкьым», «тезыри кьихьыркьым» псалгэхэм «хьунщIакIуэхэмрэ», «зи пщым IэщIэкIыу щтапIэ ихьэжахэмрэ кьащинэмыщIа» жыхуиIэ мыхьэнэ кьызыхайи щыIэщ).

174. **КъыпэкӀуэну уасэ мащӀэм дихьэхыу, Алыхьым къригъэха Тхылъым итым щыщ зыбзыщӀхэм** (Зи гугъу ищӀыр ехуд лӀыщхьэхэмрэ еджагъэшхуэхэмрэщ, ерыскъыхэкӀ, тыгъэ цӀыкӀуфӀэкӀухэр Ӏульхьэу къыӀахыурэ, цӀыху икӀэхэм яхуэлажьэрт. Ахэр гугъат бегъымбару къэкӀуэнур езыхэм ящыщу къыщӀэкӀыну. Ямыльэпкъэгъу Мухьэмэдыр къыщыхуагъакӀуэм, шынахэщ я мылӀку хэкӀыпӀэхэр, къулыкӀухэр яфӀэкӀудынкӀэ. Бегъымбарым и теплӀэр, ар къыщыкӀуэну земаныр, зихуэдэр ябзыщӀащ) **яшхыр я ныбэм мафӀэу ихьэнущ** («Ӏульхьэхэмрэ хьэрэму яшххэмрэ жыхьнэмэрщ зыдашэнур» - жыхуиӀэщ); **Къемэт махуэм абыхэм Алыхьыр къайпсэлынукуьым** (гущӀэгъу къахуищӀу, игъэгуфӀэу), **ахэр иухеинкуьым** (гуэныхь къахьахэр къахуигъэгъунукуьым), **абыхэм хьэзаб гуащӀэ къапоплъэ.**

175. **Ахэр гъуэгу захуэмрэ (Тхьэм) и гъэгъуныгъэмрэ щӀату гъуэщэныгъэрэ хьэзабрэ къэзыщэхуахэращ** («Гъуэгу захуэмрэ гъэгъуныгъэмрэ я пӀэкӀэ гъуэщэныгъэмрэ хьэзабымрэ къыхахаш» - жыхуиӀэщ. Сыту жыпӀэмэ, абыхэм хьэкъымкӀэ щӀэныгъэ зиӀахэр яхэтащ, ауэ пэжыр яущэхури, ябзыщӀащ). **Ирашэч абыхэм мафӀэр!**

176. **Ар къащӀытехуэр Алыхьым и Тхылъым пэжыр иту къригъэхаци аращ** (Тхылъым – Торэтым – ита пэжыр я фӀэщ хьуакъым икӀи ядакъым), **мыдрейуэ ФӀыщӀагъэмкӀэ зэгурымыӀуэхэр куэду зэпэжыжьэ хьуащ** (Ахэр зэгурыӀуакъым ФӀыщӀагъэм зи гугъу ищӀу къыщыкӀуамкӀэ, ягъэкӀэщӀащ, зэрахьуэкӀащ).

177. **Алыхьым хуэжыӀэщӀэныр уи гупэр къуэкӀыпӀэмкӀэ е къухьэпӀэмкӀэ бгъээныракъым** (мы Ӏэятыр зыхуэгъэзар Тхылъыр (ФӀыщӀагъэр) къызыхурагъэхахэращ. Тхьэм щыхуэлажьэкӀэ чыристанхэм я гупэр ягъазэ къуэкӀыпӀэмкӀэ, ехудхэм – къухьэпӀэмкӀэ, Къудус (Иерусалим) мэжджытыр зыдэщыӀэмкӀэ. Абыхэм къалытэрт уи гупэр зыдэбгъазэ лъэныкъуэм и мыхьэнэр ин дыдэу. Ӏуэхум и пэжыпӀэр Тхьэм и псалъэхэм белджылы къащӀащ. Ибн-Хьэббас къелытэ мы Ӏэятыр зыхуэгъэзар Иман зиӀэ муслъымэнхэрауэ. Ислъам диныр къыщыунэхуагъашӀэм,

фIэщхууныгъитIыр – щыIэкъым Тхъэ, Алыхъым фIэкIа, Мухъэмэд Абы и
 лIыкIуэщ – белджылы кыщыхуам, цIыхухэм нэмэз ящIырт, дэнэ
 лъэныкъуэкIэ загъазэми хъууэ. Мухъэмэд лъапIэр Мадинэ къалэм Iэпхъуэжа
 нэужь, абы кыыхуехащ Чэбэ лъэныкъуэмкIэ зыгъэзэн зэрыхуейм теухуа
 унафэр), **атIэ Абы хуэжыIэщIэр Алыхъыр** (уи фIэщ хъууэ, уфIэлIыкIыу),
ахърэтыр (жорым хуэпщылIхэм Къемэт махуэм лIахэр кызырэрыпсэужыныр
 ядэртэкъым), **мелыIычхэр** (мелыIычу щыIэ псори уи фIэщ пщIыныр – Тхъэм
 хуэжыIэщIэныгъэм ящыщ. Ехудхэм ЖэбрэIил мелыIычыр я бийуэ жаIэрт),
ФIыцIагъэр («КъурIэн лъапIэрауэ жызыIэхэр щыIэщ». Тхыль лъапIэу къеха
 псори кыкIыу къэзылгыти щыIэщ, кыкIэлъыкIуэ псалъэм и мыхъэнэм
 ирагъапщэри), **бегъымбархэр** («бегъымбару щыIа псори» - жыхуиIэщ) **зи**
фIэщ хъуараш (мы Iуэхугъуитхум фIэщхууныгъэр щIытраухуэр дэтхэнэ
 зыми муслъымэн цIыхумкIэ фIэщхууныгъэ Iэджэ пыщIэжауэ зэрыщытырщ);
езым фIэфI мылькур благъэхэм («Iыхылы гъунэгъухэм» - жыхуиIэщ. Ахэр
 нэхъапэ щIригъэщар – нэхъ гу ялъытапхъэщи араш), **ибэхэм** (адэ зимыIэж
 сабийхэм), **тхъэмышкIэхэм** (цIыхухэм къайгъэщIылIа къулейсызхэм),
гъуэгу кыитенахэм (зи Iыхылым пэжыжъэ гъуэгурыкIуэхэм), **лъэIуакIуэхэм**
 (ерыскыы щIэлъэIухэм), **зи щхъэ зыщэхуж пщылIхэм язытыраш**
 («щхъэщэхужыпщIэ зытель пщылIхэм»); **нэмэз зыщIхэр** (фарз къащищIахэр
 я уахътым къитIасэу), **сэджыт зытхэр** (итыпхъэм хуэдиз), **псалъэ итам**
емыпщIыжхэр («Алыхъым и пщылI цIыхухэм къаIриха быдагъэм» -
 жыхуиIэщ. «ЦIыхум я зэхуакум дэлын хуей пэжыгъэм, хъэкъым» - жиIэу
 къызыхи щыIэщ, кызыэригъэгугъахэр гъэзэщIэнымрэ анэмэт Iуэхухэмрэ
 хуэдэу), **нэщхъеягъуэ** (къулейсызыгъэ, дэхуэхыныгъэ), **тхъэмышкIагъэ**
 (сымаджагъэ, ныкъуэдыкъуагъэ), **гужъеигъуэ** (укIыгъэ, дин зауэ)
къащытепсыхэкIэ зызышыIэхэр – ахэраш цIыху шыпкъэхэр
 (фIэщхууныгъэ пэж зиIэхэр), **ахэраш Тхъэм фIэлIыкIхэр!**

178. Уэ Iиман зиIэхэ! Фэри кыфтохуэ лыщIэж хабзэр
 укIыгъэмкIэ (лбы щIэжыныр кызырэрыбгурыIуапхъэр мыпхуэдэуш: укIыгъэ,
 уIэгъэ хъуамэ, къуаншагъэ зылэжъам ардыдэр ещIэжынырщ. Псалъэм

папшĕ, лЫ гуэрым бжэгъукĕ зыгуэр иукĕмэ, е итхьэламэ, е уĕгъэ ищĕрэ лĕмэ, а лЫр яукĕжыпхъэщ езым зэрищĕа дьдэм хуэдэу. Ар я Гуэху еплъыкĕщ Маликий, Шафихый, Имам Ахьмэд сымэ. Ахьмэд тегъэщĕапĕэ ещĕ хьэдис (бегъымбар псалъэ) пэжхэр зэхуэзыхьэсахэу Бухъарийрэ Муслъимрэ я псалъэхэр. Цыху зыукĕар джатэкĕэ укĕжыпхъэу жызыĕхэри щыĕщ. Абыхэм ящыщĕ Іэбу-Хьэнифэ лъапĕр, Имам Ахьмэд, нэгъуэщĕхэри): (яукĕар) **щхьэхуитмэ – щхьэхуиткĕэ, пщылĕмэ – пщылĕкĕэ, бзыльхугъэмэ – бзыльхугъэкĕэ** (мыбдежым зи гугъу ищĕыр мыращ. Яукĕар цыхухъумэ – я цыхухъу, цыхубзмэ – я цыхубз яукĕж. Ауэ джаур яукĕмэ абы и пĕкĕэ муслъымэныр яукĕыркъым. Пщылĕым и пĕкĕэ щхьэхуит яукĕыркъым. Къуэм цыху иукĕмэ абы и пĕкĕэ и адэр яукĕжыркъым, ауэ муслъымэн яукĕам и пĕкĕэ нэгъуэщĕ дин ит я цыху нэгъуэщĕ яукĕж, щхьэхуитыр яукĕмэ, абы и пĕкĕэ я пщылĕ яукĕж, адэм иукĕмэ, и къуэр яукĕж. А псори Маликий, Шафихый, Имам Ахьмэди я мэсхьэбхэм къащтащ, Іэбу-Жухьэйфэ къиуэтэжауэ Имам Бухъарий итхыжа хьэдис пэжыр тегъэщĕапĕэ ящĕри. Мы Іэятым зи гугъу ищĕ хабзэр Иман зиĕ муслъымэнхэм яхуэгъэзащ, къатритхауэ къеха унафэм ипкъ иткĕэ. Цыху зыбжанэри яукĕжынкĕэ мэхъу, ахэр цыху зыукĕам игъусамэ. Гъуанэдэууэ, гуузу ирагъэукĕа зылĕым щхьэкĕэ Гъумар лъапĕм иригъэукĕжыгыат цыхуитху – блы хъу гуп зыбжанэ). **Лъыр зыгъэгъуну къуэшым лЫ уасэр хабзэм** (шэрихьэтым) **тету кърегъэув** (укĕыным хэмыхъэу, лЫ уасэкĕэ (щхьэщэхужыпщĕкĕэ) арэзыуэ тезырыр яубзыхури, ар ипшына нэужь, лЫ зыукĕам илэжъар хуагъэгъу. Е, лЫ уасэ хэмыту, хуеймэ, хуагъэгъу. Къуэшу зи гугъу ищĕыр яукĕам къыгухъэ Іыхьлырщ. Апхуэдэу къаугъэ къызыдэхъуа лъэпкъитĕми я зэхуаку зэкъуэшынэгъэ дэльыну къэзылпытэхэри щыĕщ, муслъымэн динымкĕэ цыхухэр зэкъуэшу Къурĕным къызэрыщыкĕуамкĕэ), **зыхуагъэгъуами лЫ уасэр фЫкĕэ ирырет** (итыпхъэу ягъэувар, къалэну къыщтащĕар къыхимыгъэкĕж – Іауэ е имыгъэгувэу зэфĕигъэкĕыпхъэщ).

Мы ІэятымкІэ Алыхь Иным наІуэ кьыщІащ цІыху зыукІар джаур зэрымыхьур, фасикьыр Иман зиІэу кьыщІэкІынкІи мэхьу. Мы Іуэхум еплъыкІэ зэхуэмыдэхэр кьыхош.

Япэрауэ, Алыхь Иным укІыгьэ зыІэщІэщІам зыхуегьазэ, ар Иман зиІэу иджыри кьильэту: «Уэ Иман зиІэхэ! Фэри ныфтратхащ льыщІэж хабзэр...» - жиІэу. Апхуэдэм мыІуминкІэ йоджэ, иль ящІэжыныр борш хьуауэ щыщытми. Гуэныхь ин дыдэхэм ящыщ пщІэуэ цІыхур букІыныр, иубыдыну зы кьэралыр адрейм теуэныр, и унафэщІыр кьигьанэу пщылІыр щІэпхьуэжыныр – щІэныгьэшхуэ зиІэ псоми зэрызэдыжаІэмкІэ! Ауэ апхуэдэ гуэныхьышхуэ зылэжьбари Иман зиІэу кьелъытэ.

ЕтІуанэрауэ, Алыхь Иным фІэкьабылщ цІыху зыукІамрэ лъы уасэ зратыжынухэмрэ я зэхуаку кьуэшыгьэр кьыдэнэныр – «Лъыр зыгьэгьуну кьуэшым...» - щыжиІэкІэ, зи гугьу ищІыр Иман зиІэу щыщытым деж.

Ещанэрауэ, Алыхь Иным нэхь фІэкьабылщ цІыху зыукІам (Иман зиІэм) хуэгьэгьуныр). **Ар Тхьэм гущІэгьу кьыфхуищІри фщигьэпсынщІауэ аращ** (ЛьыщІэж хабзэм гьэгьуныгьэр, лъы уасэр Іыхыныр зэрыхигьэхьамкІэ Тхьэм фІэщхьуныгьэ зиІэхэм я Іуэхур щІигьэпсынщІащ. Гьэгьуныгьэмрэ лъы уасэ Іыхынымрэ ехудхэмкІэ хьэрэмт. ЛьыщІэж хабзэр ткІийуэ Торэтым кьыщыкІуат. Чыристанхэм я хабзэ хьуат лъы уасэ Іыхыныр, абыхэм кьахуехатэкьым лъыщІэж хабзэр. Мухьэмэд бегьымбарым и Іумэтыр Алыхьым хуит ищІащ хэдэну лъыщІэж хабзэмрэ (цІыху зыукІар укІыжынымрэ абы щхьэщэхуж кьеІыхынымрэ) хуэгьэгьунымрэ. Лъы уасэр Іахынри абыхэмкІэ нэхь езэгьыну икІи кьайпсынщІэкІыну кьилъыташ). **ИужькІэ хэт абы ебакьуэми** («Хуигьэгьуа е лъы уасэр Іиха иужькІэ, цІыху зыукІар иукІыжамэ» - жыхуиІэщ) **хьэзабышхуэ кьыпэщыльщ** (Кьемэт махуэм).

179. **Уэ акьылыфІэхэ** («акьыл зиІэ, нэхьыфІыр кьызгурыІуэ, яукІам и псэм щхьэкІэ нэгьуэщІым и псэр гьэныныр кьевмыгьээзэгь» - жыхуиІэщ), **фэ лъыщІэжым гьашІэ кьывет, Алыхьым фыфІэлІыкІэмэ** («Лъы уасэ Іыхынымрэ хуэгьэгьунымрэ Тхьэм зэрыфІэкьабылымкІэ фришынэу

зыщывдзейпхъэщ цыху зыуклар укыжыным» - жыхуиэщ. Гу лытапхъэщ мыбыи. Укыгъэм теухуа хабзэм и закъуэкъым мы унафэм кызыэщйубыдэр, абы хохъэ улэгъэ псори, укыгъэм дыхэтари, нэгъуэщлхэри).

180. **Фи пцэм кыдохуэ** (фи кьалэнщ) **фязыхэз лэн щыхьуклэ** («узыр зэрыхэтлэсар, мыхъужыну узыфэ шынагъуэр кызыэреуллар щызыхищлэклэ» - жыхуиэщ. Ауэ зи гугъу ищлър псэр щыхэкл наплэзыплэхэракъым, абдежхэм зыми хузэфлэкынукукъым уэсят кьищлэжыныр), **абы мыльку кыщлэнэмэ** (тафсир зыщлхэм я нэхьыбэм зэрыжаклэмклэ, «мылькушхуэ кызыэринэклэмэ»), **хабзэм тегу** (и щлэиным и лыхъэ щанэм щимыгъуу, и лыхьлы гъунэгъур мылькуншэу кымыгъанэу, хуэщлауэ псэум гулытэ нэхьыбэ хуимыщлу, щхъэж лысыпхъэм клэримыгъэхуу е химыгъахъуэу) **и адэ-анэмрэ и благъэхэмрэ папщлэ уэсят кьищлэныу** (зи гугъу ищлър, цыхур ла нэужь, абы хузэфлэгъэклыпхъэ е и мылькур зэрыгуэшыпхъэ унафэ зэлубзхэрщ. Ислъам диныр кызыэрежьэу хабзэ хъуащ дунейм ехыжым и лыхьлыхэм уэсят къахуищлэжыныр, и адэ-анэм, абыхэм яужьклэ нэхъ пэгъунэгъухэм гулытэ хэха ялыгъэсурэ. Муслъымэныгъэр къэзымыщтахэм, загъэпагэурэ, фэрыщлагъ яхэлъу, уэсят кызыыхуащлэжыр я лыхьлы нэхъ жыжьэхэрт, къулейсыз дыдэу щытми, я лыхьлы гъунэгъухэр гулытэншэу къагъанэурэ. Ар захуагъэм пэлэщлэти, Алыхъ лъаплэм унафэ ищлэщ дунейм ехыжым и уэсятыр тэмэму, лыхьлыхэм нэхъ яхуэгъэзауэ щытын зэрыхуейм теухуауэ), **ар Тхъэм флэллыклхэм я кьалэнщ.**

181. **Ар** (уэсят зыщлэжам жилар) **зэхиха нэужь**, (уэсятыр) **зыгуэрым зэрихъуэкыжмэ**, **абы и гуэныхьыр зытехуэр зэзыхъуэкыжахэрэщ.** **Псори зэхэзыхыр**, **зыщлэр Алыхьыращ** (уэсятыр зыхуэдэу щытари, ар зэрызэрахъуэклари).

182. **Уэсят къэзыщлар щыуауэ е абы лей зэрихъауэ зыгуэрым гу лытэрэ ахэр зэгуригъэлуэжмэ** (Мы унафэр муслъымэн псоми яхуэгъэзащ. Лэятым и мыхьэнэр мыращ: уэсят къэзыщлэж сымаджэм ирихьэлла цыхум, уэсятым мытэмэмагъ гуэрхэр хэлъу гу лытамэ, абы гуэныхь илэкъым пэжыр

жри́энымкIэ, уэсят зыщIыжар ла иужькIэ, ныкъусаныгъэр игъээзкIуэжкIи).

Абы гуэныхь къыхьыркъым. Алыхьыр зыгъэгъуш, гушIэгъушIш.

183. Уэ Иман зиIэхэ, фэ фи къалэнщ фынэщIыну, фяпэкIэ псэуахэм я къалэну зэрыщытам хуэдэу, **фыфIэлIыкI!** («НэщI» псалъэм хьэрыпыбзэкIэ «зыубыдын», «зыIыгъын», «зызэтеубыдэн» мыхьэнэр иIэщ. Алыхь Иным къызэригъэувымкIэ, зэман пыухыкIакIэ нэщI зыIыгъым (пщэдджыжь нэхушым къыщыщIэдзауэ дыгъэр къухьэхункIэ) зыхуигъэшэчын хуейщ мышхэныр, псы емыфэныр, лIыгъэ-фызыгъэ Iуэхухэм хэмыхэныр, нэщIыр зэриубыда мурадым тету. «ФяпэкIэ псэуахэм» жыхуиIэм къригъэкIыр ФыцIагъэ (Тхыгъэ) льяпIэр нэхьапэхэми къызыхуеха цIыхухэмрэ бегъымбархэмрэщ. «ФыфIэлIыкI» псалъэми «зызэтефIыгъэ», «хьэрэм фхуащIахэр фымылэжь» мыхьэнэхэр иIэщ).

184. **Махуэ бжыгъэщ** («Зэман пыухыкIащ фызэрынэщIыну») - жыхуиIэщ. Ислъам диныр къыщыунэхуагъащIэм мазэ къэсыхункIэ цIыхур махуишкIэ нэщIын хуейуэ фарзу шыIащ, абы IэшрыI махуэри хэтыжу. ИтIанэ а фарзыр Рэмэзан мазэ льяпIэмкIэ Алыхьым зэрихьуэкIыжащ. Иибн-Хьэббасым зэрыжиIэмкIэ, Тхьэм и нэфIыр зыщыхуа Мухьэмэд бегъымбарыр Мадинэ къалэм Iэпхьуэжа нэужь, япэу Алыхь льяпIэм зэрихьуэкIащ къэблэм теухуа унафэр, абы кIэлъыкIуэу – нэщI хабзэхэр. Бегъымбарым и щхьэгъусэ ХьIэишэт зэрыжиIэгъамкIэ, ислъам диным и пэкIэ къурейш лъэпкъыр IэшрыI махуэм нэщIырт, а хабзэм ткIийуэ тетт а зэманым Мухьэмэд льяпIэри. Уеблэмэ, хьиджрэ (Мадинэ кIуэжа) нэужьи бегъымбарыр нэщIырт, цIыхухэми яжриIэрт IэшрыI махуэр къанэщIыпхьэу. Ауэ апхуэдэурэ куэдрэ екIуэкIакъым – Рэмэзаныр нэщI мазэу фарз зэрихьуэу, шагъэтыжащ IэшрыIым деж сытым щыгъуи нэщIыныр, зыхуейм къинэщIыну, зыхуэмейм ар къамынэщIыну хуит хьуащ. Хьиджрэрэщ муслъымэн махуэрыбжэм и щIэдзапIэ хьуар. Абы и етIуанэрей гъэм КъурIэным иту къехащ Рэмэзан фарз нэщIымкIэ унафэр. Ар къыщыхьуар Бэдр муслъымэн зауэм щIидзэным зы мазэрэ махуэ зыбжанэрэ иIэжуш – а зауэм щIидзащ хьиджрэм иужькIэ мазэ пщыкIуий дэкIауэ, Рэмэзан мазэм и епщыкIубланэ, жумхьэ щашI мэрем

махуэу); **фящыщ сымаджэмэ е гьуэгу тетмэ** (ирешхи), **ар нэгьуэщІ махуэхэм ирепшыныж**. (НэщІын) **зыльэмыкІхэм къахуэгьупщІэу тхэмыщкІэ зырыз ягьэшхэну къатохуэ** (Махуэ къэс зы тхэмыщкІэ ягьэшхэнц нэщІыр зымыпшыныжыфыну лЫжь-фызыжь лэрымыхьхэм е, еджагьэшхуэхэм къызэралгытэмкІэ, абыхэм яхузэфІэкІынумэ, гуэдзу килограммитІ, нэгьуэщІ гьавэмэ – килограммитІ къулейсызхэм иратыну къатохуэ). **И гум пыкІыу щІигьухукІэ нэхьыфІщ** («махуэ къэс игьэшхэн хуей зы тхэмыщкІэм и пІэкІэ, щІигьуу тхэмыщкІитІ е нэхьыбэж игьэшхэну е гьавэу щхэщытыкІыпхэ мардэм щІригьэгьуну» - жыхуиІэщ). **Ауэ фынэщІмэ, ар фи дежкІэ нэхьыфІщ, фщІэуэ щытмэ** (КъызэралгытэмкІэ, мы псалгьэхэр зыхуэгьэзар нэщІыныр зыхузэфІэкІынухэрщ. Абы и щыхьэтщ нэщІыныр зэрынэхьыфІым и гугьу зерищІыр. Абы къыкІыр мыращ: зы муслымэн балигы Рэмэзан нэщІ мазэм хэшхэ хьунукьым, щхэусыгьуэ белджылыхэр ямыІэмэ. Сыт хуэдэ ахэр?

Япэрауэ, гьуэгуанэ тетмэ, сымаджэмэ, цІыхубзым мазэ «сымаджагьэр» къыхуэкІуамэ, е лъхугьэ нэужьым къэкьэбзэжыныгьэр имыухамэ. АпхуэдэхэмкІэ нэщІым шхахэм «къахуэгьупщІэ» ямыту къанэщІын хуея махуэхэр япшыныжыпхэщ.

ЕтІуанэрауэ, цІыхубзыр уэндэгьумэ е абы сабий цІынэ быдзышэкІэ игьашхэмэ, сабийм иригузавэу щытмэ, ирешхэ, ауэ иужькІэ зэрымынэщІыфа махуэхэр ипшыныжыпхэщ. Шафихьый мэсхьэбым къызэригьэлгьэгуамкІэ, хузэфІэкІынумэ, «къыхуэгьупщІэри» трильхэу. Андрей мэсхьэбхэм зи гугьу ящІыр пшыныжын зэрыхуей къудейрщ.

Ещанэрауэ, лЫжь-фызыжь лэрымыхь хьуахэр, зэи мынэщІыжыфыну сымаджэ хьэлгьэр, зэи мыхьужыну сымаджэ мынэщІыфхэр, шхэми хьунуш, зэрымынэщІар япшыныжынуи къатехуэркъым, ауэ «къахуэгьупщІэр» ятыпхэщ).

185. **Рэмэзан мазэр КьурІэныр къыщригьэха мазэщ** (НэщІын щыхуей зэманьрщ. Рэмэзаным и махуэхэр нэхь хуабэу зэрыщытым къыхэкІыу, хьэрыпыбзэкІэ «махуэ пщтыр» къызэрыкІ псалгьэр Рэмэзан

нэщЫм мазэцІуэ фІащауэ жаІэ. НэщЫн зэрыхуеймкІэ кьалэн льяпІэм кьыдэкІуэу, мы мазэр Тхьэм нэхъ лейуэ адреихэм яхигьэльэпІыкІащ – Тхылъу щыІэм я нэхъ Іущыр – КьурІэныр – кьызэрыщригьэхамкІэ. Алыхьым и лЫкІуэ Мухьэмэдым кьыхуригьэха мы Тхылъ льяпІэм зэреджэр КьурІэнщ. Шафихьий Имамьым зэрыжиІэмкІэ, ар дунегьэ фІэщыгьэцІуэ щымыту, Торэт, Инджыл жиІуэ адреи чытапхэм хуэдэу, КьурІэныр и цІуэ Тхьэм деж кьикІащ.

Ибн-Хьэббасым зэрыжиІэгьамкІэ, КьурІэныр Алыхьым и дэфтэр хьумапІэм, «Лэухь-мэхьфужь» жыхуаІэм кьыхахри, Рэмэзан мазэм хиубыдэ Кьэдэр жэщым дуней уафэм кьэсыхункІэ кьрагьэльэхьшэхаш. ИужькІэ Жэбрэил мелыІычым пычыгьуэ-пычыгьуэурэ ильэс тІощІрэ щыкІэ Мухьэмэд бегьымбар льяпІэм кьыбгьэдилхьэжащ), **цІыхур иригьуэзэн**, (фІымрэ Іеймрэ) **зэхихун щхьэкІэ** («иригьуэзэн» жыхуиІэр нэхъ зэхьэлІар хьэрэм-хьэлэл, унафэ, тезыр Іуэхухэрщ. «ФІымрэ Іеймрэ зэхэхуныр» зыхуэкІуэжыр пэжымрэ пцІымрэ зэхэгьэкІынырщ); **а мазэм кьрихьэлІэр иренэщІ** (мы псалъэхэр нэхъ зыхуэгьэзар нэщІ зытехуэ унэрысхэрщ). **Фящыщ сымаджэ хьуамэ е гьуэгу тетмэ, нэгьуэщІ махуэхэм иренэщІыж** («ирепшыныж»). Ипэ ита Іэятым хэта псалъэхэр Алыхь Иным кьыщІытригьэзэжыр нэщІыныр «кьыхуэгьупщІэ» жиІамкІэ ихьуэжыну хуиту дэтхэнэ муслъымэнри нэхьапэхэм зэрыщытарщ. ИужькІэ кьеха мы Іэятым унэрыс узыншэр нэщІын хуейуэ кьигьэуващ, «кьыхуэгьупщІэр» сымаджэмрэ гьуэгурыкІуэмрэ кьагьэсэбэп хьуну зэрыщытам хуэдэу кьигьэнэжри) – **Алыхьым кьыфщигьэпсынщІэну аращ, гугьу фригьэхьыну хэткьым.** (Фтель) **махуэ бжыгьэр иривгьэкьужынщ** («ІэмалыншагьэкІэ нэщІ мазэм и махуэ бжыгьэ физэрыхэшхар фыпшыныжынщ» - жыхуиІэщ. Ахэр махуэ хэчыхьаурэ упшыныжыну дурысщ, зэкІэлъыпыту упшыныжыныр нэхьыфІми). **Алыхьым физэриуэзэщІам щхьэкІэ вгьэляпІэ, фІыщІэ хуэфщІ** («ВгьэляпІэ» жыхуиІам и мыхьэнэр зэтемыхуэу яІуатэ. Языныкьуэхэм кьалгытэ нэщІыр щихуа хьид жэщым тэкбиркІэ Тхьэр куэдрэ гьэльэпІэн хуейуэ. Ибн-

Хьэббасым зэрыжиIэмкIэ, нэщIыр икIа нэужь кьэунэху щэууал мазэщIэр зыльагьу муслъымэным и борщц тэкбиркIэ Тхьэм фIыщIэ хуищIыну. Шафихый мэсхьэбымкIэ, НэщIикIыж хьидми Кьурмэн хьидми нэмэзыщI кIуэ муслъымэнхэм ину тэкбирыр жаIэну я борщц. АбыкIэ акьылэгьушц Малик, Ахьмэд, Iэбу Юсуф, нэгьуэщI Имамхэри.

Iэбу Хьэнифэ льяпIэм зэрыжиIамкIэ, тэкбирыр НэщIикIыж хьидым ущыкIуэкIэ ину жыпIэнкьым, Кьурмэн хьидыщI ущыкIуэкIэ ину жыпIэнц.

«Алыхьыр вгьэляпIэ» псалъэхэм я мыхьэнэр мырауэ жызыIи щыIэщ. НэщI мазэ льяпIэр кьазэрыхуригьэхамрэ а кьалэнышхуэр зэфIагьэкIыфыну кьазэрехьуламрэ щхьэкIэ Алыхьым ину фIыщIэ хуащIыпхьэщ).

186. **Си пщылIхэр Сэр щхьэкIэ кьоупщIмэ – Сэ сыгьунэгьуш** (Бегьымбарым и щэхьабэхэр куэдрэ кьеупщIырт «Алыхьыр тпэжыжьэ, хьэмэрэ тпэгьунэгьу?» - жаIэурэ. А упщIэхэм я жэуапщ мы Iэатыр). **КьызэльэIум и льяIур хузощIэ** («Си пщылIхэм я льяIухэр зэхьызох» - жыхуиIэщ. Гурэ псэкIэ Тхьэм льяIукIэ зыхуэзыгьазэр зэи жэуапыншэу кьанэркьым.

Бухьариймрэ Муслъимрэ кьаIуэтэжащ Мусэ Iэшхьэрийм жиIэжа хьэдис пэжыр: Бегьымбар льяпIэр хэту «Хьейбэр» зауэр щихам щыгьуэ, нэхь пщIэ зиIэ цIыхухэр хьейбэр аузым тэкбирымкIэ ину щыкIийрт «Алыхьыр Инщ! Алыхьым нэмыщI нэгьуэщI тхьэ щыIэкьым!» - жаIэурэ. Бегьымбарым абыхэм захуигьэзащ: «Уэ, цIыхухэ! ФыувыIэ, фэ фызэгьуэр дэгукьым е щымыIэ гуэркьым, атIэ физэхэзых, фыкьэзыльагьу, кьыфпэгьунэгьу, фэ кьыфщIыгьушц фызэгьуэр!»). **Езыхэри кьызредаIуэ, кьызреуваIэ – гьуэгу захуэ теувэнщ** («Я фIэщ срехьу, кьысхурежыIэщIэ, зыхуей хуэзэнщ, узэщIа хьунщ» - жыхуиIэщ).

Бегьымбар льяпIэм жиIэгьауэ Iэбу-Хурейрэ кьаIуэтэжащ мыпхуэдэу: «Жэщ дэтхэнэми, и IыхьитIыр фIэкIа нэужь, Тхьэ льяпIэр дунейм и уафэ кьатхэм щызокIуэ, мыхэр жиIэурэ: «КьызэльэIум жэуап естынщ, кьыщIызэльэIури хуэсщIэнщ, зи гуэныхьхэр зыхуэзгьэгьуну хуейхэри згьэщIэхьункьым».

А псалъэхэм кызырыхэщымкIэ, Тхьэм нэхьыбэрэ ущельэупхьэр жэщым и IыхьитIыр кIуа нэужьщ. Абдежращ Тхьэм и IэмыркIэ мелыIычхэр уафэм кыкIыурэ щыльэм нэхьыбэрэ кыщехыр. Iэбу-Хурейрэ, Муслым, Хьэбид и кьуэ Фэзалэ сымэ кьаIуэтэжауэ щыIэщ мыпхуэдэ хьэдисхэр: «Фящыщ дэтхэнэм и лъэIуми Тхьэм жэуап кьритынущ гува-щIэхами, «сельэIуати, кысхуищIакъым» жыфIэну фемыпIэщIэклэмэ». «Алыхьым и пщылIым и лъэIур хуищIэнущ гуэныхь зыпыль IуэхукIэ, псалъэм папщIэ, уэндэгьугьэр кьутэжынкIэ мыльэIуамэ е жэуапым емыпIэщIэклэмэ («сельэIуати, кысхуищIакъым» - жимыIамэ»). «Фящыщ дэтхэнэми, нэмэзыр ищIа нэужь, Алыхьым фыщIэ, щытхьу хужиIэн, Бегьымбарым щэлэуатыр кыыхуихьын хуейщ. ИтIанэ зыхуеймкIэ ирельэIуэ»).

187. **НэщI махуэхэм я жэщым фыхуитц фи физхэм файкIуэлIэну** (НэщIын зэрыхуеймкIэ унафэр кыщехагъащIэм щыгьуэ муслымэныр, хэщхьэжа нэужь, хуит хьурт шхэнуи, псы ефэнуи, лыгьэ-фызыгьэ илэжынуи. Ауэ апхуэдэ хуитыныгьэхэм кIэ ягьуэтырт жасы нэмэзыр ищIа нэужь – адэкIэ, жэщ кьакIуэм нэсыхункIэ, нэщIыным щIидзэжырт.

Апхуэдэу екIуэкIыурэ, жэщ гуэрым ХьэтIаб и кьуэ Гьумар лъапIэр и щхьэгьусэм дэщIыгьуащ жасы нэмэзыр ищIа нэужьы. ЗигьэпскIыжри, кыIэщIэщIа гуэныхьымкIэ зигьэкьуэншэжу, Мухьэмэд бегьымбар лъапIэм и деж кIуащ, кьэхьуари хуиIуэтащ. Бегьымбарыр абы кьегиящ: «Ар пхуэфаштэкьыми уэ, Гьумар!» - кьыжриIащ. Ар щызэхахым, нэгьуэщI лы зыбжани кьэтэджри ардыдэр кьазэрыщыщIамкIэ зауысыжащ. Апхуэдэу щыхьум, Бегьымбарым уэхьий кыыхуехри кьыжриIащ: «Фыхуитц нэщIым и жэщхэм фи физхэм файкIуэлIэну...»

Iибн-Хьэббасым зэрыжиIэмкIэ, Алыхь Иныр щIагьыбзэкIэ щыпсалъи кьохьу: зызэшэкIынымрэ зетельэщIыхьынымрэ, псалъэм папщIэ, лыгьэ-фызыгьэрщ кьарыкIыр), **ахэр фэ фи гьуэншэджщ** («лIыхэр фи псэуэгьуш»), **фэри абыхэм фрагьуэншэджщ** («фэ цIыхубзхэми фрапсэуэгьуш»). **Алыхьым фи щхьэр кьызыривгьэпцIэжыр кьищIэри, фи тобэр иштащ икIи кьыфхуигьэгьуащ** («фи гуэныхьхэр фтрихыжащ» - жыхуиIэщ). **Иджы**

файкІуалІэ абыхэм. Тхьэм кыыфхуиухар (бын) **вгъуэтын щхьэкІэ** («фи физхэм фабгъэдыхьэ, хуит фащІаши, нэщІым и жэщым и сыт шыгъуэ зэманми, «Лэухь-мэхьфужь» дэфтэр хьумапІэм Алыхьым кыыщыфхуиухар – быныр – вгъуэтын щхьэкІэ» - жыхуиІэщ). **Фешхэ, фэфэ, нэхущым и Іуданэхумрэ жэщым и Іуданэ фІыцІэмрэ зэхэкІыху** («Пщэдджыжьым нэсыху» псалъэхэр къехатэкъыми, нэщІ ис цІыхухэм я льякъуэм Іуданэ хужьрэ фІыцІэрэ иращІэрти, а тІур зэхагъэщхьэхукІыхункІэ шхэрт. «Пщэдджыжь нэхущым нэсыху» псалъэхэр къехри, КъурІэным зи гугъу ищІыр жэщымрэ махуэмрэ ехьэлІауэ зэрыщытыр, жэщ кІыфІым и нэхущым уафэбгъум декІуэкІ хужьыгъэр, Іуданэхум ещхьыр зэрыарар къагурыІуащ). **ИтІанэ жэщ хьуху фынэщІ** (Мыхэр нэщІ псоми яхуэгъэза псалъэщ. Ауэ Шафихьий мэсхьэбым итхэм къалъытэ мы унафэ быдэр зэхьэлІар фарз нэщІрауэ). **Мэджытым Ихьтикаф мурадкІэ фыщІэтІысхьа нэужь** (фи физхэм) **файмыкІуалІэж** («Ихьтикаф» жыхуаІэр Алыхьым ухуэлэжьэну гупыж пщІауэ мэджытым ущІэтІысхьэныращ. Мы Іэятым и иужьрей псалъэр кыыщІехами щхьэусыгъуэ иІэщ. Мухьэмэд бегъымбарым и щэхьабэ цІыху зыбжанэ мэджытым Ихьтикафу щІэст. Абыхэм ящыщ Іы гуэрым ІуэхукІэ кыыхуейри унэм кІуэжат. Іуэхур зэфІигъэкІа нэужь, и щхьэгъусэми «игъусащ». ЗигъэпскІыжри, мэджытым игъэзэжащ. Ауэ, кыызэрыщІэкІамкІэ, а лІым и Ихьтикафыр къабыл хьуакъым. КъурІэнымкІэ Алыхь Иным къаригъэщІащ: нэщІ исымкІэ лІыгъэ-фызыгъэр махуэм хьэрэмщ, жэщым – хуит ещІыр, Ихьтикаф мурадкІэ мэджытым щІэсымкІэ лІыгъэ-фызыгъэр махуэми жэщми хьэрэмщ. Езы Ихьтикафыр бегъымбарым и суннэт хабзэхэм щыщщ. Мэджытым щинэмыщІа зыщІыпІи ар шыбгъэзэщІэну дурыскъым. Хьэлий льяпІэм зэрыжиІамкІэ, Чэбэ мэджыт льяпІэм фІэкІа мэчэдэсхэм Ихьтикаф щачІыну дурыскъым. Шафихьий, Малик, Ахьмэд Имамышхуэхэм Ихьтикафыр мэджыт псоми щыдурысу жаІащ, ауэ жумхьэ зыдащІ мэджытышхуэхэм щы нэхь льяпІэщ.

Мухьэмэд бегъымбарым и щхьэгъусэ Хьэишэт зэрыжиІэжамкІэ, бегъымбарыр нэщІ мазэм и иужьрей махуипщІым, зы ильэси кымыгъанэу,

Ихьтикафу мэджытым щІэсащ. Абы и шапхэм теташ и щхьэгъусэхэри, бегъымбарыр дунейм ехыжа иужькІэ.

Псапэ нэщІ умылыгыу Ихьтикафу мэджытым ущІэсыну дурысщ, унэщІыныр нэхъ льяпІэми. Ауэ Іэбу-Хьэнифэ зэробыжиІэмкІэ, Ихьтикафыр умынэщІу дурыскъым, нэщІыныр Ихьтикафым и къалэнхэм ящыщ зыгуэ къызэрилльытэмкІэ. Бегъымбар льяпІэми зыгуэрым быдэу жриІат Ихьтикаф нузырыр игъээщІэжыну зэрифарзыр.

Ихьтикафу мэджытым узэрыщІэсыпхъэ зэманым и гугъу пщІымэ, Шафихый мэсхьэбымкІэ, а зэманым и нэхъ мащІэр напІэтеуэгъуэщ, и нэхъыбэр кІэухыншэ махуэ бжыгъэщ.

Зы сыхъэт пІальэкІэ нузыр пщІырэ а зэманым мэджытым ущІэсамэ уи нузырыр гъээщІа хъуаш.

Іэбу-Хьэнифэ, Малик сымэ я мэсхьэбымкІэ Ихьтикафым и нэхъ мащІэр зы махуэщ.

Ихьтикафу мэджытым щІэтІысхьамкІэ лЫгъэ-фызыгъэр хьэрэмщ икІи абы Ихьтикафыр екъутэ. Псыунэ ІуэхукІэ фІэкІа Ихьтикафу мэджытым щІэсыр къыщІэкІынкъым). **Алыхьым къыфхуигъэува гъунапкъэхэр аращи, фемыбакъуэ** (Зи гугъу ищІыр нэщІымрэ Ихьтикафымрэ я хабзэхэрщ – шхэн, ефэн, лЫгъэ-фызыгъэхэм ящыщу хуит зыхуимыщІахэрщ). **Апхуэдэу Алыхьым и хабзэр цІыхум къахуегъэнаІуэ** («Хуит фызыхуищІахэмрэ фызыхуимыщІахэмрэ зэхегъэкІ» - жыхуиІэщ. Динымрэ хабзэмрэ цІыхухэм къарегъащІэ), **гуэныхьым зыщахьумэн щхьэкІэ** (яхуигъэхьэрэмахэм зыщадзеин, хьэзабым ІэщІэкІын щхьэкІэ).

188. **Фи мылькхэр хьэрэмыгъэкІэ зэфІэвмышхыж** (Хьээрэм Хьэбдан и къуэ Рэбихьэ Кэнд Хьабис и къуэ Къейс лЫ хьарзынэр щІы ІуэхукІэ игъэкъуаншэу, ар Мухьэмэд бегъымбар льяпІэм хуиубу щыхуежьэм къехащ мы Іэатыр. Рэбихьэм къыжриІэхэм зытІэкІурэ щІэдэІури, бегъымбарыр абы еупщІащ: «Щыхъэт уиІэ?». «СиІэкъым» - зиумысыжащ модрейм. «АтІэ абы узэрызахуэмкІэ тхьэ хуэІуэ» - жиІэри, лЫр иутІыпщыжащ. Зым и мылькур адрейм гъэпцІагъэкІэ фІамышхыныр,

Алыхьым хьэлэл имыщIа Iуэхухэм защыхьумэныр мы Iэятым кьыхош); **унафэщIхэми захуэвгъазэкIэрэ цIыхухэм я мылькум шыщ кьэвмытхьэкью, ар зэрыгуэныхьыр шыфщIэкIэ** (Ибн-Хьэббас зэрыжиIэмкIэ, Iэятым зи гугъу ищIыр щIыхуэ зэрытелъыр, ар ипшыныжыну зэрифарзыр ищIэу, ауэ ипшыныжыну хуэмейуэ пцIы зыгупсырщ, хьыкумыщIэм едауэрщ, гуэныхь кьэзыхьырщ).

189. **Ахэр уэ** (Мухьэмэд) **кьоупщI мазэм зэрызыхьуэжымкIэ** (Жэбэл и кьюэ Мэхьазрэ Iэнщархэм ящыщ Гьэнэм и кьюэ Сэхьлэбэрэ бегьымбарым еупщIат: «Алыхьым и лIыкIуэ, сыт мазэм зыщIыхьуэжыр, ар бзыгъэ цIыкIуу кьыщIыщIэкIыр, нэхь пIашэ, зэпэхьурей хьуа нэужь, хэщIыжурэ, кьызэрыщIэкIам ещхь шIэхьужыр?» - жаIэри. А упщIэм и жэуапу кьехаш мы Iэятыр). **ЯжеIэ: «Ар цIыхухэмкIэ, хьэжыщIымкIэ зэмангъэлыагъуэщ»** (Дин зехьэкIэмрэ дунегъэ псэукIэмрэ кьаригъэтыншэкIын, хьэж щIын, нэщIын, хэщхьэжын, щIыхуэр тыжын щыхуей пIальэхэр, абыхэм нэмыщIхэр мазэм иризыхагъэкIыну. Хьэж щIыным и пIальэр нэхь щIыхигъэбелджылыкIыр нэхьапэхэм, ислъам диныр зэIубз кьыщымыхьуам, хьэрыпхэм хьэж зэращI щIыкIэхэр зэрахьуэкIыу, щашI зэманхэр щыхуей мазэм ягъэIэпхьуэу зэрыщытарщ). **ФIыр унэ щIыбымкIэ укьыщIыхьэжынакьым** (Ислъам диныр щамыщIэм щыгъуэ хьэжыщI кIуэуэ кьэзыгъэзэжа Iэнщархэр, гупэбжэмкIэ щIэмыхьэжу, унэ щIыбымкIэ, унащхьэмкIэ ихьэпIэ ящIауэ, абыкIэ я унагъуэм кьыщыхыхьэжырт. Апхуэдэу зымыщIыр хабзэм ебэкьюауэ яльытэрт), **фIыр Тхьэм уфIэлIыкIыныращ. Унэм бжэмкIэ фIыщIыхьэж, Алыхьми фыфIэлIыкI, фехьулIэнщ.**

190. **Алыхьым и гьуэугум утришыну кьозауэм езуэуж** (Ислъам диныр кьыщыунэхуагъашIэм Тхьэм и унафэу бегьымбарым кьыльэIэсат джаурхэр, мажусийхэр имыукIыну. Мадинэ кьалэм Iэпхьуэжа нэужь, абы кьыхуехаш мы Iэятыр, езым кьезауэ джаурхэм езуэужыну хуит зыщIыр. Iэнас и кьюэ Рэбихь кьызэрилъытэмкIэ, мыр муслъымэнхэр зэуэну хуит зыщI унафэу япэ дьдэ кьехарщ. Нэхь иужьыIуэкIэ Алыхьым муслъымэнхэр хуит ищIаш Тхьэм гьусэ хуэзыщI псоми езуэуэну), **ауэ иумыгъэлей** («залымыгъэ зумыхьэ,

гушIэгъу дапщэщи зыхэгъэль» - жыхуиIэщ. Ибн-Хьэббас кьегъэнаIуэ а гушIэгъур нэхъ зыхуэгъэзауэ щытыпхъэри: цIыхубзхэр, сабийхэр, лIыжь-фызыжьхэр, диным и лэжьакIуэхэр, щоджэн, монах хуэдэхэр, муслъымэныгъэр зыфIэкъабылхэр), **Алыхьым езыгъэлейхэр фIыуэ ильагъуркьым.**

191. **ИкIи фыукI ахэр, дэнэ фащыхуэзами** (Дэнэ щIыпIи, Чэбэ мэджыт лъапIэм кьищынэмышIауэ); **абыхэм фыкьызрахуа щIыпIэм езыхэри ифхуж** («фи щIыналъэм фыкьызырахауам хуэдэу езыхэм я щIыналъэхэми ифхуж» - жыхуиIэщ); **диным бгъэдэшыныгъэр букIыным нэхърэ нэхьыкIэжщ** (Абыхэм Тхьэм гъусэ зэрыхуащIыр букIыным нэхърэ нэхьыкIэжщ. Апхуэдэу щIыжиIэр Алыхьым тхьэ гъусэ хуэщIыныр зэрыфэсадыгъэ ин дьдэращ, мыхъумыщIагъэ псори и лъабжьэу. УкIыным нэхърэ нэхъ иныжу щIилытэри, Алыхьым тхьэ гъусэ хуэзыщIам гуэныхькIэ жыхьэнэмэр кIэухыншэу кьызэрилэжьращ). **Ауэ Чэбэ Мэджыт лъапIэм деж абыхэм фащемызауэ, езыхэр абдеж кьыщывэзэуэху; кьыщывэзауэмэ фыукI** («фезуэж» - жыхуиIэщ. Бегъымбар лъапIэм и псалъэщ мыхэр: «Мэчэм деж щызэуэныр сьапэкIи сьажькIи зыми хуит хуащIакьым. Сэри зы махуэм щыщ пIалъэ гуэркIэщ хуит сьзэращIар. Ауэ сьажькIэ, Къемэт махуэр кьэсыхункIэ, мыбдежым щызэуэныр псоми хьэрэм хуащIащ». ДинымкIэ щIэныгъэлI Къэтадэ зэрыжиIэмкIэ, апхуэдэ унафэр мы Iэятым зэрихъуэкIащ, «фыукI, дэнэ фащыхуэзами» псалъэхэмкIэ); **араш джаурхэм яхуэфашэр!**

192. **Ахэр бэяужмэ** («зэуэныр ягъэувыIэмэ» - жыхуиIэщ. НэгъуэщIу Iуэхум еплъхэри щыIэщ, «Тхьэм гъусэ хуэщIынымрэ джаурынымрэ зыханэмэ» - кьрагъэкIыу), **Алыхьыр гуэныхьгъэгъуш, гушIэгъушIщ** («я блэкIамкIэ», «гуэныхь ялэжьамкIэ бэлыхь ятрильхьэнукьым»).

193. **Абыхэм** («мажусийхэм») **фезауэ, диным бгъэдэшыныр** («Тхьэм гъусэ хуащIыныр») **кIуэдыхункIэ** («Ислъамыр кьащтэхункIэ фезауэ» - жыхуиIэщ. Ислъамым зэи кьабыл ищIынукуьым мажусиигъэр, Тхыль кьызыхуеха лъэпкьхэм ящыщхэм кьащинэмышIауэ. А лъэпкьхэм, щыуами,

Іэмал ярет зыщІэгупсысыжыну, Унафэм щІэувэжыну. Тхьэнапэхэм хуэпщылІхэм яІэкьым гьуэгу захуэм тезышэжыңрэ пэжым езышэлІэжыңрэ зэрыт тхыль. Абыхэм, ажалым кьищынэмыщІауэ, хэкІыпІэу яІэр зыщ – ислъам диныр къащтэнырщ), **диныр Алыхьым ей хьун папщІэ** («Алыхьым хуэжыІэщІэу, хуэпщылІу, Тхьэр ягьэзакьуэу, инэмыщІа зыми хуэмыпщылІу» - жыхуиІэщ). **Ахэр бэяужмэ** (зэуэныр, джаурыныр, Тхьэм гьусэ хуэщІыныр шагьэтыжмэ), **зыми фебииж хьунукьым, хабзэншэхэм нэмыщІ.**

194. **Мазэ льяпІэхэм пэкІуэу – мазэ льяпІэ** (Мы Іэатыр зытеухуар Тхьэм и нэфІыр зыщыхуа Мухьэмэд бегьымбарым хьэж цЫкІур зэрипшыныжыгьаращ. Хьиджрэ нэужьым и б-нэ гьэм, Зуль-къэхьдэ мазэм, бегьымбарыр ежьат Мэчэ кІуэну, хьэж цЫкІу ищІыну и мураду. Хьудейбие жылагьуэм деж мажусий джаурхэр кьыщыпэуври, и мурадыр Іэпаудат. Илгьэс дэкІри, Мэчэм щыпсэухэм зэгурыІуэныгьэ иращІылащ. Апхуэдэу щыхьум, бегьымбарым, щІэрыщІэу гьуэгуанэ техьэри, и хьэж цЫкІур ипшыныжащ. Ар кьыщехьулІар хьиджрэм кІэлъыкІуэ илгьэсхэм я ебланэм и Зуль-къэхьдэ мазэрщ. «А мазэр бегьымбарым и мурадыр кьыщемыхьулІа мазэм пэуващ» - жыхуиІэщ). **Хуит узыхуамыщІ псоми – гьэгьуныгьэ иІэщ** («хуэдизкІэ, хуэдэкІэ». «Еханэ илгьэсым зыпагьэуджа хьэж цЫкІур ебланэ илгьэсым зэрыщипшыныжар» - жыхуиІэщ. «Мазэ льяпІэхэми цЫху укІыныр джаурхэм нэхьапэ ирагьажьэмэ, фэри ахэр фыукІ, кьыфхуэгьунуши» - жиІэу и мыхьэнэр кьизыхаи щыІэщ). **ЩІэпхьаджэ** («укІыгьэкІэ») **кьывэзыщІахэм фэри щІэпхьаджэ яфщІэж** («ар фыукІыж»), **фэ щІэпхьаджэ кьыващІам хуэдизу. Алыхьми фыфІэлЫкІ икІи зэвгьащІэ: Алыхьыр фІэлЫкІхэм я гьусэщ.**

195. **Фи мылькур Алыхьым щхьэкІэ вгьэкІуэд** («Кьэзэуатым хэфлхьэ» - жыхуиІэщ. Алыхь Иным кьэзэуатымрэ абы ехьэлІа Іуэхухэмрэ я гугьу щищІым, абы мыльку зэрыхэлхьапхьэми гульытэ хэха хуищІащ. Алыхь ІуэхукІэ гьэкІуэдын хьужыр: диныр ефІэкІуэнымкІэ мыльку хэлхьэнырщ. Кьэбгьэлъагьуэмэ, хьэж, хьэж цЫкІу щІыныр, Іыхьлым защІэгьэкьуэныр, сэдэкьэ гуэшыныр, кьэзэуат зауэм урикІуэныр, абы кІуэр

иризэбгъэпэщыныр, уи щхъэ, уи унагъуэ бгъэпсэужыныр, Тхъэм пэгъунэгъу узыщІ лэжыгъэфІхэр ириблэжыныр. Ауэ мы Іэятым зи гугъу ищІыр къэзэуатым нэхъ ехъэлІащ), **фи ІэкІи кІуэдыпІэ зивмыдзэж** («Фи фІэкІэ» жыхуиІэм и мыхъэнэр хуокІуэ «фи щхъэкІэ», «фэ езым» псалъэхэм. Іэятым къыхэщ гупсысэ нэхъыщхъэр мыращ: «ФыкІуэдыным щхъэусыгъуэ хуэхъунуш къэзэуатым мыльку хэвмыльхъэныр», **фІы фщІэ, Алыхьым фІы зыщІэхэр ельагъу** («и псапэхэри къаритыжынуш»).

196. **Алыхьым папщІэ хъэжри хъэж цІыкІури иривгъэкъу** (Ибн-Хъэббасым зэрыжиІэмкІэ, а тІури я гъээщІэкІэкІи, хабзэхэм, унафэхэм, бегъымбар суннэтхэм къызэрагъэувым тету гъэтэмэмын хуейщ. Хъэж щІыным къалэнитху пыщІащ: Ихърам (щыгъын щхъэхуэ) зехъэныр, Арэфэ бгым кІуэныр, Чэбэр блэнейрэ къэкІухъыныр, Щэфарэ Мэруэрэ ІуащхытІым я зэхуакури мардэ зэІубзхэм тету къызэхэкІухъыныр, а псори зэфІэкІа нэужьым щхъэр упсыныр е щыныр, хъэдисхэм зэрыжаІэмкІэ. Хъэж цІыкІуми къалэниплІ пыщІащ: Ихърам зехъэныр, Чэбэр хъурейуэ къэкІухъыныр, Щэфарэ Мэруэрэ я зэхуакур къызэхэкІухъыныр, щхъэр упсыныр е щыныр. Мы къалэнхэмкІэ хъэжымрэ хъэж цІыкІумрэ тэмэму зэфІокІ). **Щхъэусыгъуэ гуэркІэ фхуримыгъэкъумэ** (сымаджагъэкІэ, бийм къыфхуихъа шынагъэкІэ, нэгъуэщІ ІэмалыншагъэкІэ), **нэхъ къызэрепсынщІэкІыу гъэгъупщІэу Іэщ иреукІ** (хъэж, хъэж цІыкІу хабзэхэм ящыщ къэнамэ, къыпхуэгъуэпщІэу къегъэлягъуэ: и нэхъыфІыр зы махъшэ, Іэщ пІащэ, и нэхъ мащІэр зы мэл Мэчэм щыбукІынщи птынщ. Ибн-Хъэббасым зэрыжиІэмкІэ, къыпхуэгъуэпщІэу укІыпхъэр мэлщ, ар хъэж зыщІым нэхъ тыншу къищэхуфынуши. Іэщыр иукІын щыхуейри и къалэнхэм ящыщ гуэрыр щыхуэмыгъээщІам и дежщ – апхуэдэу къелъытэ Шафихъий Имамьым, Хъудейбие щыІэу бегъымбарым къыхуэгъуэпщІэр иукІауэ зэрыщытар и тегъэщІапІэу. Ауэ Іэбу-Хъэнифэ зэреплъымкІэ, хъэжыщІ щыІэм Ихърамыр щыгъыу, къыхуэгъуэпщІэу къыгуэта Іэщыр щаукІыну щІыпІэм ихуу, абдеж щыхуэзыукІыным щыгурыІуэфам и дежщ). **Фи щхъэхэри фымыупс, фыукІыну Іэщыр къурмэнщІыпІэм нэсыху** («зыщаукІын хуей щІыпІэм» -

жыхуиІэщ. Хьэж зыщІым и дежкІэ а пІальэр зытехуэр Зуль-хьидджэ мазэм и 10-нэ махуэрщ, хьэж цІыкІу (хьумрэ) зыщІым и дежкІэ – кьурмэн щищІыпхьэ пІальэрщ – Іэбу-Хьэнифэ зэрыжиІэмкІэ). **Фящыщ сымаджэ е и щхьэм лажьэ иІэмэ** («Хьэж щыфщІ, Ихьрамыр щызефхьэ зэманым фи щхьэр фыгупс хьунукьым, узыфэкІэ е лажьэ гуэркІэ щІэвыупсын щымыІэмэ» - жыхуиІэщ. Ауэ а хабзэм ебэкьуэну хуит ещІ зи щхьэр цІэм ищтар е щхьэуз гуашІэ иІэу сымаджэ хьуар), **абы гьэгьупщІэу кьытохуэ нэщІыжыну, е сэдэкьэ зыщхьэщитыкІыжыну, е Іэщ иукІыу итыну** (Мы Іэатыр кьехыным щхьэусыгьуэ хуэхьуар Хьэжрэт и кьуэ Кэхьбщ. Абы мыпхуэдэу кьиІуэтэжыгьаш: «Льахьшым и щІагьым мафІэр щыщІэзгьанэу сыздэщытым, бегьымбар льяпІэр кьызбгьэдыхьэщ, си напэм кьепщыпщых цІэхэм гу льитэри, кьызэупщІаш: «Уи щхьэщым хэс хьэпІацІэ цІыкІухэм уашхьыркьэ?» - жиІэри. «НтІэ» щыжесІэм, мыпхуэдэ чэнджэщ кьызитащ: «Уи щхьэр упси, махуищ нэщІыж, е тхьэмыщкІих гьэшхэж, е гьэгьупщІэу Іэщ гуэр укІ». Нэхьапэ игьэщыпхьэу кьилытар кьысхуэщІыжыркьым...». Іэатыр, зэрыгурыІуэгьуэщи, муслымэн псоми яхуэгьэзащ, Кэхьб ехьэлІауэ кьехами. «НэщІыжыну» жыхуиІэу кьехар махуищ нэщІыжыныращ. «Сэдэкьэ зыщхьэщитыкІыжыныр» - гьавэ пщалыищ тхьэмыщкІихым яритытращ, дэтхэнэ тхьэмыщкІэми килограммитІ хуэзэу лысы. «Іэщ иукІыу итыну» жыхуиІэри: и нэхьыфІыр махьшэ, Іэщ пІащэ, и нэхь мащІэр мэлщ. Мы гьэгьупщІэ зи гугьу ищІахэм хьэж зыщІыр езыр зэрыхуейуэ хэдэ хьунуц – хуеймэ Іэщ иукІынщ, е нэщІыжынщ, е сэдэкьэ итыжынщ. Іэщ укІыжынымрэ гьэшхэнымрэ гьэгьупщІэу нэхь кьэзыщтэм хьэж щищІ зэманым игьэзэщІэн хуейщ. НэщІыжыныр нэхь кьэзыщтэм езыр щыхуей зэманым игьэзэщІэжми хьунуц). **Шынагьуэ щымыІэу хьэжымрэ хьэж цІыкІумрэ зэдэзыщІми гьэгьупщІэу Іэщ укІыжыным нэхь кьетыншэкІыр кьытохуэ** (зи гугьу ищІыр мэлырщ. Ар кьурмэн щаукІ махуэм, и щхьэм щхьэкІэ иукІым кьищынэмыщІауэ, гьэгьупщІэу игуэшыпхьэщ. Шафихьий Имамьым кьызэриллытэмкІэ, а мэлыр хьэжыщІым Ихьрамыр щитІэгьа нэужькІэ кьурмэн махуэр кьэмысу иукІми мэхьур. Ауэ Іэбу-Хьэнифэ льяпІэм а мэлыр

къурмэн щаукI махуэм и пэкIэ укIыныр мыдурысу жиIащ, къурмэныпхъэр къурмэн махуэм и пэкIэ укIыныр зэрымыдурысым хуэдэу); **ар зымыгъуэтым** («гъэгъупщIэу иукIыну IэщIыр») **хъэж зэманым махуищ, и унэ игъээжа нэужь махуибл нэщIыну къыльос: псори махуипщI** (Ибн-Хъэббасым къызэрилгытэмкIэ, хъэж зыщIар и унэм нэмысыжауэ махуибл нэщIыжыныр дурыс хъуркъым. Абы арэзы тохъуэ Шафихый Имамри. Iэбу-Хъэнифэ лъапIэм зэрыжиIэмкIэ, хъэж Iуэхур зыхуауэ унэм кIуэжым махуиблыр и унэм нэмысыжауэ къинэщIыжыныр дурысщ. «Псори махуипщI» псалъэхэм Алыхьым и унафэр ирикъуу гъээщIэн, ныкъуэщIу къэгъэнэн зэрыхуэмейр къокI). **А унафэр зыхуэгъэзар зи унагъуэр Чэбэ мэжджыт лъапIэм и Iэшэляшэм щымыпсэухэращ. Алыхьым фыфIэлIыкI** («хъэж щIынымкIи нэгъуэщI IуэхухэмкIи къалэн фщищIахэр вгъэзащIэ икIи фымыщIапхъэу жыхуиIахэри фымылэжь» - жыхуиIэщ). **Алыхьым и хъэзабыр зэрыгуащIэр зыщывмыгъэгъупщэ!** (и унафэр къызэпызыудхэмрэ зыхуимытхэр зылэжьхэмрэкIэ).

197. **Хъэж щашIыр мазэ хэхахэрщ** (ар Шэууал, Зуль-къэхъдэ, Зуль-хъидджэм и япэ махуибгъумрэ жэщипщIымрэщ, епщIанэ махуэм, Къурмэн хъид щашIым (къурмэн щаукIым) и нэхущым нэсыхункIэ. Абы щыхъэт тохъуэ щэхъабэхэм ящыщ куэдри, ахэм я лъагъуэм ирикIуахэри, Iэбу-Сур, Сурий, Шафихый Имамхэри. Шафихый Имамымрэ абы и телъхъэхэмрэ жаIэ Зуль-хъидджэ мазэм и 10-нэ махуэм и пщэдджыжь нэхущым деж хъэж щашI зэманыр иухуу, ауэ Тхъэм хуэблэжьыпхъэ хъэж хабзэхэр а махуэми бгъэзащIэ хъууэ. Абыхэм къагъэнаIуэ а махуэр – епщIанэр – хъэж щашI зэманым зэрыщымыщыжыр, Ихърамри пщыгъыжын зэрыхуэмейр.

Ибн-Хъэббасым зэрыжиIэмкIэ, хъэж щашI мазэхэр Шэууал, Зуль-къэхъдэ, Зуль-хъидджэм и япэ махуипщIырщ – дыгъэр къухъэхуннкIэ. АбыкIэ акъылэгъу хъуащ Гъумар и къуэри, щэхъабэхэм ящыщхэри, Iэбу-Хъэнифи, Хъэнбэл и къуэ Ахъмэд Имамри. Абыхэм зэрыжаIэмкIэ, Къурмэн хъидыр щашI епщIанэ махуэр хъэж зэманхэм я нэхъ махуэ ин дыдэщ, а махуэм Чэбэм и хъурегъыр щIэрыщIэу, иужьрейуэ, фIэхъус ехыжу блэнейрэ

кьэкIухыжыныр тохуэ, абыкIэ ирикьуа мэхьу хьэжым и кьалэнхэр), а зманым хуэзэу хьэж ищIыну зи пщэ дэзыльхьэжахэм лЫгьэ-фызыгьэ ялэжь хьунукьым, мыхьумыщIагьи ящIэ хьунукьым, зэфIэни хьунукьым, хьэжыр зэфIэкIыху (Языныкьуэхэм зэрыжаIэмкIэ, Алыхьым хуит имыщIа «лЫгьэ-фызыгьэм» хохьэ: IэплIэ, бахэри. «МыхьумыщIагьэ» жыхуиIами гуэныхьу ялыгьтэ псори хохьэр). **Фэ фIыуэ сыт влэжьми, ар Алыхьым ещIэ** («Зыри фхуэуцэхунукьым» - жыхуиIэщ). **Гьуэмылэ здэфштэ, а гьуэмылэм я нэхьыфIыр – фIэлIыкIыныгьэращ** (Мы Iэатыр кьыщIехам и щхьэусыгьуэр мыращ. Емэным (Йеменым) щыщ хьэжыщIхэр гьуэмылэ здамыщтэу ежьат, «Дэ Тхьэм хьэж хуэтщIыну докIуэ, Абы ерыскьыншэ дищIынкьым» - жаIэри. Гьуэгуанэ гугьур зыгуэрурэ якIуаш. Мэчэ нэсри, шхын щхьэкIэ льялуэу, уеблэмэ цIыхухэр яхьунщIэу, залымыгьэкIэ нэгьуэщIхэм я гьуэмылэр зрахьэлIэу щIадзащ... Апхуэдэу щыхьум, мы Iэатыр Алыхьым кьригьэхащ, фIэлIыкIыныгьэ, зышыIэныгьэ хьэжыщIхэм яIэным щхьэкIэ). **Уэ, акьылыфIэхэ, фыкьысфIэлIыкI!** («Си хьэзабым фыщышынэ» - жыхуиIэщ).

198. **Кьуаншагьэ влэжькьым** («гуэныхь кьэфхьыркьым» - жыхуиIэщ) **фи Тхьэм кьывигьэуэлIэну мурад фщIынымкIэ** («шхын, кьэсэбэпын хьэжыщIым деж щызэгьэкIуэкIыныр, хьэрычэт щыщIыныр» - жыхуиIэщ). **Арэфэбг фыкьыщызэрехьэхыжкIэ Алыхьыр вгьэляпIэ, вгьэин** (Муздэлифэ) **щIыпIэ льяпIэм деж фыщызэтеувыIи. ИкIи гьуэгу захуэ фызэрытришам щхьэкIэ** (и инагьымрэ и зэкуэныгьэмрэ кьэфпсэлъу) **куэдрэ и цIэмкIэ вгьэляпIэ. Фэ нэхьапэм гьуэщахэм фахэтащ** («фыдиныншаш, Иман фиIакьым, Тхьэм фыхуэжыIэщIэн зэрыхуейм, фызэрыхуэлэжьапхьэм фыщыгьуазэу щытакьым» - жыхуиIэщ).

199. **ИтIанэ цIыхухэр уэру кьыздехыжымкIэ фыкьэхыж** (Зи гугьу ищI щIыпIэр Арэфэ бгырщ. Бегьымбар льяпIэм и щхьэгьусэ Хьэишэт жиIэжыгьащ мыпхуэдэу: Кьурейшхэмрэ абыхэм я диныр зыфIэкьабылхэмрэ Муздэлифэ аузым щызэхуэсырт, кьызэщIэгьэгушхуапIэкIэ а щIыпIэм еджэу. «КьызэщIэгьэгушхуапIэ» псальэм кьрагьэкIыр бэшэчагь, лЫгьэ ин яхэлъу

махуэ хуабейм хэтын хуей зэрыхьурт, я диныр быдэу зэраҕыгыр кьагьэлягьуэу. НэгьуэщІ хьэрыпхэм я кІуапІэр Арэфэбгым и джабэхэрт. Ислъам диныр кьыщыкІуэм, Алыхьым и лЫкІуэм унафэ хуищІаш муслъымэнхэм зэхуэсыпІэр Арэфэбграуэ щытын хуейуэ. А щІыпІэм кІуахэр мы Іэятым кьызэрыхэщым хуэдэуи кьэкІуэжын хуейуэ), **фи гуэныхьыр кьыфхуигьэгьуну Алыхьым фельэІу** («дин хабзэхэр щывгьэзащІэм фІэшІэкІа щыуагьэхэр, нэхьапэхэм зэтревгьэхьа гуэныхьхэр» - жыхуиІэщ). **Алыхьыр гуэныхьгьэгьуш, гушІэгьушІш** (Кьэзыгьэзэжхэм я гуэныхьхэр ящхьэщыху гушІэгьу зэрахуищІыну кьыхош мы Іэятым).

200. **Хьэж щІыныр щызэфІэкІкІэ** («хьэжыщІым и хабзэхэр вгьэзэщІа нэужь») **Алыхьыр вгьэляпІэ** («Абы зэризакьуэр, фІыщІэрэ щытхьурэ зэрыхуэфашэр зыщыфмыгьэгьупшэ» - жыхуиІэщ), **нэхьапэхэм фи адэхэр зэрывгьэляпІэу щытам хуэдэу, уеблэмэ нэхь льэщыжу** (тафсир зыщІахэм зэрыжаІэмкІэ, ислъам диныр кьащтэным и пэкІэ хьэрыпхэр, хьэж ящІа нэужь, Минэ мэжджытымрэ Арэфэ бгымрэ я кум щызэхуэсырти, я адэхэм я пщІэмрэ я щытхьумрэ ягьэшырт. Ислъам диным кьигьэуващ муслъымэнхэм ягьэльэпІэн хуейр Алыхьрауэ щытын хуейуэ, Абы фІыщІэрэ щытхьурэ хэти хуищІыпхьэу). **Цыхухэм яхэтщ жызыІэ:** «Ди Тхьэ, мы дунейм кьыщыдэтэ!» - жаІэу. Апхуэдэхэм ахьрэтым шаІэнукьым Іыхьэ (Тхьэм гьусэ хуэзыщІ мажусийхэр Алыхьым ельэІурт дунейм гьащІэ дахэкІэ, мылькукІэ, Іэщ, пщылІ, унэІут хуэдэхэмкІэ кьащыхуэупсэнү. Апхуэдэу щІэлялуэм и щхьэусыгьуэ нэхьыщхьэр зыхуэкІуэжыр Кьемэт махуэмкІэ фІэшхьуныгьэ зэрамыІэрт).

201. **Ауэ абыхэм яхэтщ жызыІэ:** «Ди Тхьэ, мы дунейми фІыгьуэ кьыщыдэт, ахьрэтми нэхьыфІыр кьыщытхуэщІэ икІи мафІэм и хьэзабым дыщыхьумэ!» (Мыбдежым зи гугьу ищІыр Іиман зиІэ цыхухэраш. ЛьэІуакІуэхэр Алыхьым гупитІу игуэшащ – дуней гьащІэм и фІыгьуэхэр зыгьэнэхьапэу ахьрэтымкІэ фІэшхьуныгьэ зимыІэхэмрэ Іиман зиІэу дунейри ахьрэтри зыхуэфІыну щІэхьуэпсхэмрэ).

202. **Абыхэм** (фЫгыуитЫмкИ лъэІуа Іиман зиІэ цЫхухэм) **кьалэжбар кьалысыжынуш – Алыхьыр псынщІэу хысэп зыщІш.** (Къемэт махуэ кьэкІуэнур зэрыгъунэгъур кьыхош мы Іэятым, абы кьыхэкІыу Алыхьым елъэуным, хуэлэжьэным, хуэжыІэщІэным епІэщІэкІын зэрыхуейр кьегъэлыагъуэ).

203. **Алыхьыр вгъэлыапІэ** (гъэзэкъуэныгъэмкІэ, пщІэ хуэщІынымкІэ, щытхъу хуэгъэшынымкІэ нэмэз уахътыхэм яужькІэ, апхуэдэ дыдэу – мывэр вдзыхункИ. Бегъымбар лыапІэм и хъэдис пэжхэм кьызэрыщаІуэтэжымкІэ, бегъымбарым мывэ дэтхэнэр идзыхункИ жиІэу цытащ «Іэллахьу Іэкбэр!» псалъэхэр) **махуэ щхъэхуэхэм** (Къурмэн хьид махуэм кьыкІэлыкІуэ «тэшрикъ» махуищым. Іэбу-Хъэнифэ лыапІэм кьызэрилъытэмкІэ, нэмэз нэужьхэм – фарз нэмэзым сэлам зэрыпту – тэкбирхэр щыжыІэпхъэ зэманхэм. Къурмэн хьидыр щащІ махуэм ипэ кьит Арэфэ махуэм и пщэдджыжь нэмэзым кьыщыщІэдзауэ Къурмэн хьидыр щащІ махуэм и ичынды нэмэзымкІэ иухыу, нэгъуэщІу жыпІэмэ, нэмэзий зэкІэлыкІуэм я уахътым къриубыдэу. Іимам Ахьмэд зэрыжиІэмкІэ, фарз нэмэзу тІощІрэ щым я уахътым къриубыдэу – Арэфэ махуэм и пщэдджыжь нэмэзым кьыщыщІэдзауэ «тэшрикъ» махуэ ещанэм и ичынды фарз нэмэзымкІэ иухыу. Іимам Шафихьийм тэкбир жыІэкІэу лІэужьыгъуищ кьигъэлыэгъуащ: 1) «Іэллахьу Іэкбэр» псалъэр щэнейрэ зэкІэлыкІуэу жыпІэнырщ, мадинэдэхэм зэращІым хуэдэу; 2) «Іэллахьу Іэкбэр» псалъэри хэту, мыпхуэдэу жыпІэнырщ: «Іэллахьу Іэкбэр! Іэллахьу Іэкбэр! ЛаІилахьэ Іиллэлахьу, уэллахьу Іэкбэр! Іэллахьу Іэкбэру, уэ лиллахьиль хъэмд!» Мыр икИ нэхъ псапэщ; 3) «Іэллахьу Іэкбэр» псалъэр, иракъ дин хьалимышхуэхэм зэращІым хуэдэу, тІэунейрэ жыпІэнырщ). **ЕпІэщІэкІыу ар махуитІкІэ зэфІэзыгъэкІми гуэныхь кьыхьыркьым** («тэшрикъ» махуэхэм я етІуанэрейм зыххэм), **емыпІэщІэкІыу зэпызышми гуэныхь кьыхьыркьым** («тэшрикъым» и ещанэ махуэм нэзыгъэсми); **Тхъэм фІэлЫкІхэм зэращІынур араш** («хэдэну, зыхуейр кьыхахыну хуитщ» - жыхуиІэщ). **Алыхьым фыфІэлЫкІ** (хъэжыщІ хабзэхэр тэмэму

гъээщІэнымкІэ, гуэныхъ зыпылъхэм защыхъумэнымкІэ) **икІи зыщывмыгъэгъупщэ Абы и пащхъэм физэрихъэжыну** («влэжьхэм я пщІэр къыватыжынущ» - жыхуиІэщ – ари фІэлІыкІыныгъэм дыкыыхуезыджэщ).

204. **Цыхум яхэтщ псалъэкІэ мы дунейм ущыдихъэхыу** (Зи гугъу ищІыр Бэну-Зухърэт лъэпкъым я тельхъэ Сэкъэфий Шурейкъ и къуэ Іэхънэсщ. Абы и цІэ дьдэр Іуубэйщ. ІэхънэскІэ цІыхухэр еджэ щІэхъуар мыращ. Бэдр зауэр щекІуэкІ махуэм Мухъэмэд бегъымбарым къызэрепцІыжарщ, Бэну-Зухърэт лъэпкъым щыщу зауэлІ щищ къигъэІулэу, дзэм зэрыхишыжарщ. И жъэмкІэ жиІэмрэ и гум ильымрэ зепэлэщІэу мунафикът икІи джаурт Іэхънэс). **И гум (фІы) зэрилъымкІэ Тхъэр щыхъэт къищІу, нужькІэ езыр ныкъуэкъуэнкІэ инату къыщІидзыжу** (дахэу псалъэрэ мыхъумыщІагъэхэр илэжбу).

205. **И щІыб къызэрыпхуигъазэу дунейр игъэутхъуэу ежьэжыну** (зэблагъэхэр зэпигъэкІуэтыну, муслъымэнхэр зэриуштыну), **гъасэри щІэблэри игъэкІуэдыну похъэ** (Шурейкъ и къуэ Іэхънэсрэ Сэкъифхэрэ зэбий хъуати, жэщым я гъавэр игъэсаш, я Іэщыр зэтриукІаш), **ауэ Алыхъым фІэфІкъым бзаджагъэр** (мыхъумыщІагъэхэмкІэ арэзы хъунукъым).

206. **Абы «Тхъэм фІэлІыкІ!» - щыжраІэкІэ** («Алыхъым щышыинэ уи щэхукІи уи нахуэкІи»), **ерыщ йокІуэри, гуэныхъ гъуэгум къахутекІыркъым** (зегъэпагэ, зегъэин), **жыхъэнэмэри къелэжь** («Абы къыхурикъунщ хъэзабрэ бэлыхъу щыІэр щрагъэшэчыну жыхъэнэмэр» - жыхуиІэщ. Жыхъэнэмэр джаурхэм ахърэтым къащыпэплъэ мафІэхэм я цІэхэм ящыщ зыщ. Ар хъэрыпыбзэм щыщуи щымыщуйи жаІэр). **Ар егъэзыпІэ Іейщ** (лъэныкъуэ псомкІи лъащІэ щызимыІэ мафІэм и хъэзабыр).

207. **Цыхухэм яхэтщ Алыхъыр арэзы зыхуищІын мурадкІэ и щхъэр хуэзыгъэтІыль** (Тафсир зыщІхэм зэрыжаІэмкІэ, Іэятым зи гугъу ищІыр нэхъ зэщхъыр сату щІынырщ: ахърэтым Алыхъым къыщритыну пщІэмкІэ муслъымэн цІыхум и щхъэм щымысхъынращ, гугъу зезыгъэхъу нэмэз, нэщІ, хъэж, сэджитхэмкІэ Алыхъым хуэжыІэщІэрщ, къэзэуат ящІын

хуей щыхьукИ, зи псэм емыблэжхэрщ, ахьрэтым и фЫгьуэхэр дуней гьашIэм нэхьрэ нэхь кьэзыщтэхэрщ), **Алыхьыр яхуэшабэщ и жыIэщIэ пщылIхэм** (ФЫгьуэ мыухьжыр жэнэтым кьащритынущ я лэжыгьэм и пщIэу).

208. **Уэ Иман зиIэхэ, муслымэныгьэр зэрыщыту кьафщтэмэ** (Мы Iэятыр кьехащ Иман кьэзыхьа Сэлам и кьуэ Абдулыхьэрэ и гьусэхэмрэ папщIэ. Абыхэм исльам диныр кьащтат, ауэ Муса бегьымбарым и дин хабзэхэми пщIэ хуащIырт, щэбэт махуэхэр ягьэляпIэрт, махьшэм и лымрэ и шэмрэ яшхыныр я фIэдурыстэкьым. «Исльам диным и хабзэ псомкИ жыIэщIэ фыхьу» - жыхуиIэщ) **шейтIаным и льягьуэхэми фримыкIуэ** (щымыIэж хабзэхэр вгьэзашIэу, щэбэт махуэр вгьэляпIэу, махьшэлыр вгьэхьэрэму), **ар** (шейтIаныр) **гьэнэхуауэ фи бийщ.**

209. **Фэ Iэят наIуэхэр кьыфхуэкIуа нэужь, абы фыкьытекIыжмэ** («Гьуэгу пхэнжым» - жыхуиIэщ. Ибн-Хьэббас кьызэрилгытэмкIэ: «Тхьэм гьусэ зэрыхуэфщIым» - жыхуиIэщ), **зэвгьащIэ: Алыхьыр льяпIэщ, Iущ.**

210. **Ахэр** (шейтIаным и льягьуэм ирикIуэхэр, исльам диныр зэрыщыту кьэзмыштахэр) **зыпэплэр Алыхьыр пшэм хэту, мелыIычхэр щыгьуу кьахуэкIуэу я суд Iуэхухэр зэфIигьэкIыну ара?** (Хьэзаб кьалэжьауэ хьисабым IэщIэкIыну хэтхэм Кьемэт махуэм яхуэфашэр кьазэрыщылгысынурщ Iэятым зи гугьу ищIыр). **Iуэху псори зэкIуэлIэжыр** (Цыхухэм я Iуэхухэм, я Iуэжьхэм Кьемэт махуэм деж унафэ щытезыщIыхьыну) **Алыхьращ.**

211. **ЕупщIыт ИсраIил и щIэблэм: «Iэят наIуэу дапщэ кьахуедгьэха?»** (Мы Iэятым кьегьэув Мухьэмэд бегьымбарыр Мадинэ кьалэм дэс ехухэм (журтхэм) яхэупщIыхьыну – адрей журтхэм я Iуэху зэрихуэркьым. Зи гугьу ищIыр Муса бегьымбарым и льяпкьэгьухэм кьаригьэлягьуа нэщэнэ телыджэхэрщ – кьаруушхуэ зыхэль башыр, уафэм кьеха ерыскьыгьуэхэр, тIууэ зэгуэкIа тенджызыр, Мусарэ и гьусэхэмрэ кьэзыхьумар, абыхэм я бий бзаджэ Фирхьэуныр хэзытхьэлыхьар, нэгьуэщIхэрщ). **Алыхьым и фIыщIэр** (кьахуригьэха Iэятхэр) **кьахуэкIуа**

нэужь, ар зыгуэрым зэрихьуэкIыжмэ, Тхьэр и тезыр гуащIэмкIэ хуэткIиинуш.

212. Джаурхэм дуней зыщыпсэур гэщIэрэщIауэ яльагьу (Мы Iэатыр зыхуэгъэзар Iэбу-Жэхьилрэ и гъусэ хьэрып мажусийхэмрэщ. Ахэр дунейм щызэхуахьэса мылькум итхьэкьуат, Къемэт махуэм къаритыну къызэрагъэгугъар я фIэщ хьуртэкьым), **ахэр Иман зиIэхэм ящIонакIэ** (ауан ящI Иман зиIэхэм я факъырагъэр), **ауэ Къемэт махуэм деж Алыхьым фIэлIыкIыу шытахэр** (къулейсызу шыта муслъымэнхэр) **яльэпIэкIынуш** (джауру шытахэм). **Алыхьыр зыхуейм ерыскьыр мылгытэу ирет** («къимыпщытэу, зэпимышэчыу куэду ирет» - жыхуиIэщ).

213. **ЦIыху псори зэгуэр зы Iумэту шытащ** (Iэдэм бегъымбарым и деж шыщIэдзауэ Нухь бегъымбарым нэскIэ цIыхухэр зы диным и хабзэм теташ. ИтIанэщ зэщхьэщыкIыу щыхуежьар), **итIанэ Алыхьым бегъымбархэр къахуигъэкIуащ** (псори мини 124 мэхьу, лIыкIуагъэр абыхэм шыщу зритахэр 313-рэ мэхьу. Абыхэм ящыщу 28-м я цIэхэр КъурIэным итщ) **цIыхухэр ягъэгугъэну** (Иман зиIэу Тхьэм хуэжыIэщIэхэм жэнэтыр къазэрыпэплъэмкIэ), **шагъэшынэну** (джаурхэмрэ гуэныхьлыхэмрэ къалгысыну хьэзабым), **абыхэм дэтхэнэми пэжыр зэрыт Тхылы къахуригъэхаш** (Дэтхэнэ бегъымбарми Тхыль щхьэхуэ кыыхуригъэхаш. Тхыльхэр псори 104-рэ мэхьу. Абыхэм ящыщу Iэдэм кыыхуехаш напипщI, Шис-щэщI, Идрис-тхушI, Муса-напипщIрэ Торэтымрэ, Дауд-Зэбурыр, Хьиса-Инджылыр, Мухьэмэд-КъурIэныр), **цIыхухэр щIызэгурымыIуэр зэхахун щхьэкIэ. Ауэ, Iэят наIуэхэр къахуэкIуа пэтми, Тхылыр кызыыхуигъэкIуахэрщ зэгурымыIуэжари, я зэхушIэуэныгъэм кыыхэкIыу.** («Я хьэкьыр ягъээщIакьым» - жыхуиIэщ. Къэбгъэлъагъуэмэ, Торэтымрэ Инджылымрэ зыхуигъэкIуа лъэпкъхэр – ехудхэмрэ чыристанхэмрэ – зэгурыIуакьым, зыр адрейм ефыгъуэ- еижьурэ). **Иман къээыхьахэр Езы Алыхьым и ИзынкIэ иришэлIаш япэм щIызэныкъуэкьуу шыта пэжым** (Алыхьым и унафэкIэ, и щIэныгъэкIэ, и фIэфIыныгъэкIэ). **Алыхьым еузэщI гъуэгугу захуэ теувэну хуейхэр!**

214. **Хьэмэрэ жэнэтым фикьэну фи гугъа** («Іэхъаб» къэзэуат зауэм шыгъуэ къехащ мы Іэятыр. Абы шыгъуэ муслъымэнхэм ягъэвын хуей хъуат гугъуехь Іэджэхэр, ди зэманми щІыпІэ куэдым щынэрылъагъу къулейсызыгъэхэр, узыфэ зэмылІэужьыгъуэхэр, псэуныгъэм хэль лъэпо-щхъэпохэр. Мыбдежым «фыхуейт, фи гугъэт, муслъымэнхэ, фи япэкІэ псэуахэм я фэм икІа бэлыхь куэдым фыхэмыту, тыншу жэнэтым фыхыхьэну» - жыхуиІэщ) **фяпэкІэ шыІахэм яшэчам хуэдэхэр кыфлъымысу: абыхэм ягъэващ къулейсызыгъэри, узыфэ шынагъуэри. Тхьэм и лыкІуэмрэ абы и гъусэ Іиман къэзыыхахэмрэ шыгужьейхэкІэ: «Алыхьым и гущІэгъур кыщытлгысынур дапщэщу пІэрэ?» - жаІэным нэсауэ. Хьэкъщ! Алыхьым и дэІэпыкьуныгъэр гъунэгъуш.** («Апхуэдээрэ абыхэм я Іуэхур екІуэкІырт, Алыхьым и дэІэпыкьуныгъэр къальэІэсыхункІэ. Фэри, муслъымэнхэ, гуауэри гузэвэгъуэри фшэчхэ, хьэкъым фытету, шэч хэмылгу, Алыхьым и дэІэпыкьуныгъэр гъунэгъуш» - жыхуиІэщ).

215. **Ахэр уэ къоупщІ:** «Сыт дэ дгъэкІуэдынур?» - жаІэри (Жэмухь и къуэ Хьэмыр жьы дьдэ хъуат, мылгу бгъэдэльти, Алыхьым и лыкІуэм къеупщІат псапэ зэрищІапхьэмкІэ. Абы и жэуапу къехащ мы Іэятыр). **ЯжеІэ: «Фи фІыгъуэр зылысыпхьэр фи адэ-анэрщ.** (Мылгукур, куэдми мащІэми, нэхъапэу зылыбгъэсыпхьэр адэ-анэрщ), **Іыхьлы гъунэгъухэрщ, зеиншэхэрщ** (Іыхьлыхэм я ужькІэ зеиншэхэм гулгытэ щІахуэщІыпхьэр ахэр сабийуэ, къателэжьэн ямыІэу кызырынарщ), **къулейсызхэрщ** (мыхэр нэхь иужь кыщІригъэнар адреихэр нэхьыбэ зэрыхуэныкьуэрщ), **гъуэгу кытенахэрщ** (зи мылгукур зыІэщІэуха гъуэгурыкІуэхэрщ). **Фэ фІыуэ сыт влэжьми, абы Алыхьыр шыгъуазэщ** (Зи гугъу тщІахэм къащинэмыщІауэ хэт сыткІэ фыхуэупсэми, фи мылгукум сыт хуэдэ псапэ хэфщІыкІми, псори Алыхьым ещІэ, фи пщІэри игъэкІуэдынукъым).

216. **Фэ фи пщэ дэльщ фызэуэну** («Фи фарзщ джихьадыр» жыхуиІэщ. Мы Іэятым и мыхьэнэр щІэныгъэлІхэм зэхуэмыдэу яІуатэ. Мыбдежым джихьадыр псапэ хуэщІэу къэзылгытэхэр шыІэщ. Ауэ мы Іэятым и мыхьэнэр

нэхьыбэм зыхуахьыр Мухьэмэд бегьымбару Тхьэм и нэфыр зыщыхуам щыгыуа, кыкьуэта и щэхьабэхэрщ.

Мы Іэятыр муслымэн псоми яхуэгъэзауэ кызыгурыуэхэри мащІэкьым – абыхэм тегъэщІапІэ ящІ бегьымбарым и сахьихьхэр, хьэдис пэжхэр), **ар фэркІэ жагъуэщ** («кывохьэлъэкІ» жыхуиІэщ). **Фэ фи жагъуэр фэркІэ фыуэ, фэ фи щІасэр фэркІэ мыгъуэу кыщІидзыжынкІэ мэхьу, фэракьым пэжыр зыщІэр, Алыхьыращ.** (Тхьэм и пщылІ цыхум Абы и унафэр игъээщІэн хуейщ, кытехьэлъэу кыфІэщІми. Ар зэщхьыр хуцхьуэ зэзыхьэлІэну зи жагъуэ сымаджэрщ. Гурымышь кыщыхьуми, хуцхьуэр Іумпэм имыщІу, зигъэхьужа нэужь, ар, дауи, мэгуфІэжыр. Ещхьыркьабзэу, джихьадыр зыгъээщІа цыхур щогуфІыкыж Тхьэм кыхуищІэ фыгыуэхэм – псэууэ кьелар текІуэныгъэм, хэкІуэдамэ е шэхьид хьуамэ – жэнэтым. «ФэркІэ мыгъуэу» жыхуиІэр джихьидым зыщІезыгъэхьыр бийм и лъабжьэм щІэхуэнкІэ, псэухункІэ тыншыгъуэм пыкІынкІэ зэрыхьунурщ. «Фэракьым пэжыр зыщІэр псалъэхэри нэхь зыхуахьыр кьээуатым кыпэкІуэу кьуентхьхэмрэ пщІэмрэщ).

217. **Уэ ахэр кьоупщІ:** «Мазэ лъапІэм дызауэ хьуну?» - жаІэри (Зи гугъу ищІыр Рэжэб мазэрщ. А мазэм Тхьэм игъэхьэрэмащ зэуэныр. Джихьадыр фарзу кьащыхуехым, муслымэнхэр еупщІат я бегьымбар лъапІэм. А упщІэм и жэуапыр Тхьэм кьритащ мыпхуэдэу) **ЯжеІэ:** **А мазэм узэуэныр гуэныхьышхуэщ** (тафсир зыщІа муслымэн щІэныгъэлІхэм кызыэралгытэмкІэ, мы Іэятым хэль унафэр зэрихьуэкІащ иужькІэ кьеха Іэятым), **ауэ абы нэхьрэ нэхь гуэныхьыжщ Алыхьым и гьуэгум зыгуэр тепхуныр, Езымрэ Мэджыт ЛъапІэмрэ фи фІэщ мыхьуныр, абы (Мэчэм) дэсхэр дэпхуныр** (Зи гугъу ищІыр муслымэныгъэм и бийхэм Мухьэмэд бегьымбарымрэ абы и щэхьабэхэмрэ зэхэзехуэн зэращІарщ, лей зэрытрагъэхьарщ, ахэр, зыщальхуа кьалэр кьагъанэу, Мадинэ Іэпхьуэн хуей зэрыхьуарщ): **цыхум и диныр кьытепхыныр** (мажусигъэр пэбубыду) **букІыным нэхьрэ нэхь гуэныхьыжщ». Абыхэм кывэзэун шагъэтынукуьым** (Мэчэм дэс хьэрып мажусийхэм), **фи диным фрахуу –**

яхузэфІэкІмэ. Фящыщу диным икІыу джауру лІэжхэм фІыщІэу яІар кІуэдащ дунеггэкІи ахърэткии. Абыхэм жыхьэнэмэр я хэщІапІэш, абы зэпымыууэ хэтынуш.

218. Иман зиІэхэу, хэкум ирахуахэу Алыхьым и Іуэхум щІэбэнхэм Абы и гущІэггур яхуэфашэщ (зи гугъу ищІыр зи Іыхьлыхэри мылькури къэзыгъанэу Мадинэ Іэпхьуахэрщ) – **Алыхьыр гуэныхьгъэгъуш, гущІэгъушщ** (Жэхьш и къуэ Абдулыхьрэ и лъэпкъэгъухэмрэ Мадинэ щыІэпхьуам языныкъуэ муслъымэнхэм абыхэм къраІуэкІат гъуэгуанэм гугъуехь инхэр щызымышэчэхэм Тхьэм пщІэ къахуимыщІынкІэ хьун хуэдэу. АбыкІэ бегъымбарым щеупщІым, абы Тхьэм кьыхуригъэхаш мы Іэятыр. Ар щыхьэт зэрытехуэмкІэ, Жэхьш и къуэ Абдулыхьрэ абы игъусахэмрэ я гуэныхьыр Тхьэм къахуигъэгъуаш).

219. Ахэр уэ къоупщІ фадэмрэ майсырымрэ щхьэкІэ (майсырыр ахьшэ зэпыплъхьэу уджэгунырщ, кьыумылэжьба мыльку къэпхьэхунырщ. ХьэтІаб и къуэ Гъумар, Жэбэл и къуэ Мэхьаз сымэ, Іэнщархэм ящыщ зыкъоми я гъусэу, бегъымбар лъапІэм и деж кІуэри епсэльылІат нэхь зыгъэпІейтей Іуэхухэм теухуауэ, хуэтхьэусыхат фадэмрэ майсырымрэ зэраныгъэ инхэр кьызэрахьымкІэ. Абыхэм я упщІэхэм я жэуапу Тхьэм мы Іэятыр къригъэхаш). **ЯжеІэ** (Мухьэмэд): «ТІуми гуэныхьышхуэ пылъщ, цІыхум фейдэ гуэри кьыхуахь (шагъырыр хьэрэм щымыхьуам щыгъуэ, щІэупщІэшхуэ иІэти, абыкІэ сату зыщІхэр хэтхьыкІырт. Майсыр джэгукІэми мылькушхуэ кьыпызыххэри щыІэт, гугъуехьышхуи трамыгъэкІуадэу, хьэгъэщагъэ гуэрхэр хальхьэурэ), **ауэ зэрану къашэр нэхьыбэш** (хьэрэм ящІа нэужьщ зи гугъу ищІыр). **Аргуэру къоупщІ ахэр ягъэкІуэдыпхьэр, псапэхуэщІэу ятын хуейр зыхуэдизымкІэ.** (УпщІэр кьызыхэкІар Мухьэмэд бегъымбарым муслъымэнхэм сэдэкъэ ятын хуейуэ кьызэригъэуwart) **ЯжеІэ:** «**Фэ фызрикьунум кьыфхудэхуэрщ**». (Муслъымэнхэр мы Іэятым тету къэгъуэгурыкІуаш зыкъомрэ, сэджытым теухуа Іэятыр къальэІэсыхункІэ). **Апхуэдэу Алыхьым кьыфхуегъэнаІуэ хабзэхэр** (фызыщІэупщІа Іуэхухэр) **фегупсысын щхьэкІэ** (къалэну кьыфтехуэхэр зэІубз фщыхьун хуэдэу).

220. **Мы дунейм зыдытефхар** (мыльку кыфхудэхуам хэфтыкIа псапэр) **кыщыватыжынуш ахэрэт фыздэкIуэжынуш**. Ахэр иджыри уэ кьоупщI ибэхэм щхэкIэ. **ЯжеIэ: «Абыхэм IуэхуфI якIэлъызепхьэныр фIы дьдэщ»** (Зейншэхэм ябгьэдэль мылькур абыхэм хьэлэлу кьахуэбгьэсэбэпыныр, нэгьуэщIкIэ умыгьэкIуэдыныр). **Абыхэмрэ фэрэ фи мылькухэр зэхэфльхьэмэ, зэдэвгьэлажьэмэ, зэкьуэш фохьу. Алыхьым зэхецIыхукI зэIызыщIэмрэ зэIызыхымрэ** (ей зыщIэри фIы зыщIэри, нэгьуэщIу жыпIэмэ, ибэм и мылькум бзаджагьэкIэ хэлэбэри тэмэму, хьэрэмыгьэншэу ирилажьэри). **Алыхьыр хуеямэ, нэхь хьэлъэ кыфщищIынт** (фи пщэм гугьуехьу нэхьыбэжи кьыдилъхьэнт). **Алыхьыр инш, Iушщ.**

221. **Щхьэгьусэу кьэвмышэ мажусий бзылхугьэ Иман кьимыхьауэ** («Муслъымэн цIыхухьухэ, мажусий цIыхубз фызу кьэвмышэ, ислъамым и хабзэхэр кьабыл щымыхьуа, «ЩыIэкьым тхьэ, Алыхь закьуэм фIэкIа, Мухьэмэдыр Абы и лIыкIуэщ» жимыIауэ). **Иман зиIэ унэлут цIыхубзыр нэхьыфIщ щхьэхуит, ауэ мажусий цIыхубзым нэхьрэ, сыт хуэдизкIэ абы фитхьэкьуауэ щытми** (и дахагьэкIи, мылькукIи, кьызыхэкIа лъэпкькIи). **Фипхьухэри явмыт мажусийхэм, Иман кьамыхьауэ. Иман зиIэ пщылIыр нэхьыфIщ мажусий щхьэхуитым нэхьрэ, абы фыдихьэхауэ щытми** (и хьэл-щэнкIэ, мылькукIэ, бжыфIагькIэ). **Мыбыхэм** (мажусийхэм) **мафIэм фыхуашэ. Алыхьым фыхуреджэ жэнэтымрэ гуэныхьхэр гьэгьунымрэ. ИкIи цIыхум кьахуегьэнаIуэ и хабзэхэр, гьуазэу яIэн щхьэкIэ** («диным хуеузэщI» - жыхуиIэщ).

222. **Ахэр уэ кьоупщI бзылхугьэр фIей щыхьум теухуауэ** (Iэнас зэрыжиIэжамкIэ, ехудхэм я фызхэм «мазэ хьэщIэр» кьащыхуэкIуэкIэ, я гьусэу шхэртэкьым, уеблэмэ зы унэ щIэстэкьым. АбыкIэ бегьымбарым щэхьабэхэр еупщIати, Алыхь Иным мы Iэатыр кьригьэхаш). **ЯжеIэ: «Ар цIыхубзхэм яшэч узщ. ЗапэвгьэIэщIэ бзылхугьэхэм, ахэр фIей щыхьукIэ, фабгьэдэмышьэ** (лIыгьуэ-фызыгьуэ IуэхукIэ) **кьабзэ хьужыхукIэ. Кьабзэ хьужрэ загьэпскIыжа нэужь фабгьэдыхьэ,**

Алыхьым кьызэрыфхуиухам хуэдэу (зэбгъэдыхьэкIэ хабзэм тету). **Алыхьым фIыуэ ельагъу кьэзыгъэзэжхэмрэ** (гуэныхьу IэщIэщIахэр кьыхуагъэгъуну льяIуэхэмрэ) **кьабзэляабзэхэмрэ,** (тас-кьубгъан зезыхьэхэмрэ. Гу зыльытапхъэщ мыри: фIей хьуа цIыхубзыр хуит ищIыркъым нэмэз ищIыну (ар иужькIи ипшыныжынукуьым), нэщIыну (ар ипшыныжынуу), мэджытым щIыхьэну, КьурIэным еIусэну).

223. **Фи физхэр фи хьэсэщ** (цIыхубз Iэпкьльэпкьыр гъавэ щIапIэм ирегъэщхь, дунейм кьытехьэ цIыхухэр абы кьыщегъэщIри), **фигу кьыпыльэдэхукIэ фи хьэсэм фыкIуэ. Ауэ япэ щIыкIэ зыхуэвгъэхьэзыр** («Бисмиллахый»-кIэ щIэвдзэ, духьэфI гуэркIэ Тхьэм фельэу, псапэ зыпыль фигуркIэ жыфIэ): **Алыхьым фыфIэлIыкI икIи зыщывмыгъэгъупщэ Абы физэрыIущIэжыну** (дунейм щывлэжьахэм я пщIэр кьызэрыватыжыну). **ГъэгуфIэ (Мухьэмэд) а хьыбарымкIэ Иман зиIэхэр.**

224. **Фи тхьэрыIуэр кьыфпэрыуэу кьэвмылгытэ фIы фщIэну, Тхьэм фыфIэлIыкIыну, цIыхухэм сэбэп фахуэхьуну фи мурадмэ** («Тхьэ фымыIуэ фIы фымыщIэnumэ, Алыхьым кьалэн кьыфщищIахэр фымылэжьыnumэ, цIыхухэм фахуэмыщхьэпэnumэ» - жыхуиIэщ). **Алыхьыр зэхэзыхщ** (тхьэ зытефIуахэр), **зыщIэщ** (фи гурылхэр).

225. **Фи гум кьыбгъэдэмыкIа тхьэрыIуэм щхьэкIэ Алыхьым губгъэн кьыфхуищIынукуьым** (псальэм кьыдэкIуэу, быдагъи хэмылгу «уэлэхьи», «Тхьэ, «Хьэуэ». «НытIэ» кьывжьэдэхуакIэ). **Абы губгъэн кьыщыфхуищIыну** **фи гум кьыбгъэдэкIа тхьэрыIуэраш** (ТхьэрыIуэ хьуркьым Алыхьым и цIэ дахэхэр зыхэмыт сыт хуэдэ псальэри. Тхьэланэ пщIыну дурыскьым, кьэбгъэляагъуэмэ, КьурIэнымкIэ, мэджытымкIэ, бегъымбархэмкIэ, адэ-анэмкIэ, нэгъуэщIхэмкIи). **Алыхьыр гуэныхьгъэгъуш** («фи тхьэланэ мытэмэмхэмкIи» - жыхуиIэщ), **гущIэгъулыш.**

226. **Я физхэм бгъэдэмыхьэну** (лIыгъуэ-фызыгъуэкIэ) **Тхьэ зыIуахэр мазипIкIэ пэплээн хуейш** (Псальэм папщIэ, «Уэлэхьи, сыномыкIуэлэн» жызыIахэр. Ислам диныр кьыщымыкIуам щыгъуэ лIымрэ фызымрэ

зыгуэрхэр зэпаубыдамэ, фызым имыщIапхэ илэжъамэ, лЫм Тхэ иIуэрт ильэс, ильэситI, ильэсищ пIальэкIэ и фызым бгъэдэмышхэну. ИсIам диныр кызырыкIуэу, мы хабзэр Алыхь талэм мазиплI пIальэм хуигъэкIуащ, зи гугъу тщIа Iэатыр къригъэхри), **ауэ щIегъуэжрэ бгъэдыхэмэ, абы щыгъуэми Алыхьыр гуэныхьгъэгъуш, гущIэгъушIщ** (Тхэм и губгъэн тхэъланэкIэ лЫм е фызым кыихьынкIэ шынагъуэ щыIэмэ, абыхэм къагъээжамэ, я тхэъланэ мытэмэмри япшыныжыпхэщ).

227. **Ауэ лЫмрэ фызымрэ зэбгъэдэкIыжыпэныр я унафэ быдэмэ, ари Тхэм зэхех** (зэжраIахэр), **ещIэ** (я гурылхэр).

228. **ИрагъэкIыжахэм пIальищкIэ** (щэней фIей хъухункIэ) **заIэжъэн хуейш** (дэмыкIуэжу), **абыхэм ябзыщIыну хуиткъым Алыхьым и IэмыркIэ лъхуахэм иридзауэ щыIэ-Iамэ, Алыхьымрэ Къемэт махуэмрэ я фIэщ хъумэ. Цыхубз икIыжахэм ялIхэр хуитщ ахэр къашэжыну, зэкIужыну тIури хуеймэ. Фызымрэ лЫмрэ я хуитыныгъэр зэхуэдэщ, ауэ лЫхэм я хуитыныгъэр зыкIэ нэхь лъагэщ** (лЫхэм я къалэнщ я унагъуэр ягъэпсэуну. Ибн-Хъэббасым зэрыжиIэмкIэ, лЫхэм я пщэрылгъщ пIыпщIэр (уасэр) къэугъуеиныр. **Алыхьыр инщ, Iушщ** (и унафэ, IуэхушIафэ псомкIи).

229. **ТIэуней зэбгъэдэкIыжыну хуитщ** (къишэжыну е икIыжыну тIэуней хуит ещI, ауэ ещанэу икIыжа цIыхубзым къигъээжыну дурыскъым, нэгъуэщIым дэкIуэжу къимыкIыжауэ. Мы тафсирыр динымкIэ щIэныгъэлI псоми дурыс ящыхъуащ), **абы и ужькIэ е хабзэм тету къэбгъэнэжынщ, е, уетэнщи, бутIыпщыжынщ** (ещанэу икIыжа нэужь, бзылхугъэм мылькуу лысыпхэ псори хабзэм тету ептынщи, упыкIынщ. Абы и ужькIэ IейкIэ ухуэпсэлъэжынкъым, и пщIэр бгъэпуду). **ИкIи фэ фыхуиткъым абыхэм яхуэфшIэгъам зыгуэркIэ фыхэIэбэжыну. Алыхьым къигъэува гъунапкъэм фимытыфынкIэ тIури фышынэмэ, абы и Iуэхур щхээхуэщ. Ауэ Алыхьым къигъэува гъунапкъэм ахэр темытыфынкIэ** (хеящIэхэр) **фышынэмэ, гуэныхь пылкъым фызым и щхэ ищэхужыным** (и щхэщэхужыпщIэр къапиубыдыным). **Араш Алыхьым и**

хабзэри, фемыбакъуэ; Алыхьым кыигъэува хабзэм (хьэкъым) ебакъуэр лейзехьэхэрщ.

230. Ауэ (щэнейрэ) зэбгъэдэкъыжамэ, фызыр лым и дежкIэ хьэрэм мэхьу, лыр хуит ищыркъым (щэнейрэ иригъэкъыжа фызыр кыишэжыну), фызыр нэгъуэщылы ишэжу (дэпсэууэ) кыикъыжа иужькIэ фIэкIа. Фызыр зыдэкIуэжа (етIуанэрей) лым (дэпсэурэ) кыригъэкъыжа нэужь, а тIум (фызымрэ и япэрей лымрэ) гуэныхь яIэкъым щIэрыщIэу зэрышэжкIэ, Тхьэм кыахуигъэува гыунапкъэхэм тетыфыну ягугъэмэ. Аращ Алыхьым и хабзэр; ар Абы щIэныгъэ зиIэхэм (хуит зыхуищIхэмрэ зыхуимыщIхэмрэ кызыгурыIуэхэм) яхуегъэнаIуэ.

231. Фызхэр ивгъэкъыжа нэужь, зэрыдэсыпхьэ пIальэр щынэскIэ, е къэвгъэнэж (къэфшэж) хабзэм тегу (кызыэрыфшэжым псалъэкIэ щыхьэт фытехуэу), е фыпыкIыпэ хабзэм тегу, арыншауэ залымыгъэкIэ къэвмышэж, лей кIэлъызефхьэу. Апхуэдэу зыщIэм и щхьэм лей ирихьэжу аращ (Алыхьым и унафэм зэрытемытым кыыхэкIыу). Алыхьым и Iэятхэм фримыджэгу (фызыхуиту е фызыхуимыту кыфхуигъэнэIуахэм – апхуэдэ мыхьумыщIагъэ зылэжхэм бэлыхьышхуэ къапоплъэ). Алыхьым кыфхуищIа фIымрэ (фIэщхьуныгъэ кыфхильхьамрэ фызэриузэщIамрэ кыфхуригъэха Тхыльымрэ (зи гугъу ищыр КъурIэн льяпIэрщ) Iуцагъымрэ (бегъымбарым хильхьа Iуцагъыу суннэт хабзэ хьужахэр) фигу ивгъэль (языныкъуэхэм зэрыжаIэмкIэ, «Iуцагъ» хьужыр КъурIэным и уазхэрщ), фиузэщIын щхьэкIэ; Алыхьым фыфIэлIыкI (фызыхуитымрэ фызыхуимытымкIэ) икIи зэвгъащIэ: Алыхьым псори ещIэ (фи псапэри, гуэныхьри, щэхури, нахуэри, Абы зыри щыбгъэпщIуфынукъым).

232. Фызхэр ирагъэкъыжауэ зэрышысыпхьэ пIальэр щикIкIэ, ахэр ялIхэм яшэжынуэмэ (Iыхьыхэр) фapэрымыуэ (фи зэран евмыгъэкI нэчыхь щIэрыщIэу ирагъэтхьынымкIэ. Мыр муслъымэн псоми яхуэгъэза унафэщ, Iуэхур зэщIамыгъэплъэну, кIыхьлIыхь ямыщIыну), езыхэр хабзэм тегу зэгурыIуэжамэ («нэчыхь тэмэмрэ уасэкIэ» - жыхуиIэщ). АбыкIэ (Тхьэм и хабзэр ямыкьутэну) еуций Алыхьымрэ Къемэт махуэмрэ зи фIэщ хьухэр.

Ар фи дежкІэ нэхъ гуэныхыншэщ икІи нэхъ къабзэщ (Ар фэркІэ нэхъыфІщ, фи гур зыгъэкъабзэщ, Алыхьми нэхъ фІэдахэщ» - жыхуиІэщ). (ФэркІэ) **фІыр Алыхьым ещІэ, фэ фщІэркьым** (захуагъэмрэ къабзагъэмрэ теухуауэ).

233. **Къэзыльхуа анэхэм я сабийхэр ильэситІ ирикьукІэ быдз ирагъэфапхэщ** (мы унафэр анэ псоми яхуэгъэзаш, унагъуэм исми, икІыжами. Ауэ мыр унафэ ткІийуэ щыткьым – Тхьэм нэхъ фІэигъуэ чэнджэщү аращ. Сыт щхьэкІэ? Анэ быдзышэм хуэдэу сабий цІынэхэмкІэ ерыскьыфІ щыІэкьыми), **нэсу егъэфа хьун папщІэ. Сабийр кьызыхуальхуа адэми кьытохуэ абы (сабийм) и гъэшхэнымрэ хуэпэнымрэ, хабзэм тетү. Зыми хузэфІэмыкІын кьытехуэркьым. Кьызыхуальхуами къэзыльхуами я сабийм щхьэкІэ бэлыхь щІашэчын щыІэкьым** (я мыхьэкькІэ). **ЩІэин кьызыльысари апхуэдэщ** (абыи кьытохуэ сабийм и гъэшхэн-хуэпэныр, адэшхуэрами, лЫм и кьуэшрами, адэкьуэшрами, адэкьуэшым и кьуэрами, сабийр зэзышэлІар хэту щытми). **Тпури (адэ-анэр) зэчэнджэщрэ, ильэситІ мыхьуауэ я быныр быдзым щІачыжмэ, гуэныхь къахьыркьым** (абыкІэ сабийм я зэран ирамыгъэкІмэ). **Фи сабийр быдзышэкІэ зэвгъэпІын (дыгызэ) къэвгъуэтми, гуэныхь фиІэнукьым** (сабийм и анэм быдз иригъэфэну хуэмейуэ кьигъэувамэ, быдзышэр хуримыгъэкьумэ е нэгъуэщІ щхьэусыгъуэ гуэр щыІэмэ), **ар зыпІым, хабзэм тетү, хуэфашэр, физэрыгурыІуа пщІэр ефтмэ. Алыхьым фыфІэлЫкІ** (сабийм и хьэкьыу фарз фщыхьуахэр вгъэзащІэ) **икІи зыщывмыгъэгъупщэ фщІэ псори Алыхьым зэрильагъур!**

234. **Фящыщхэр дунейм ехыжу фыз къащІэнамэ, а къащІэнахэм** (дэмыкІуэжу) **мазипІрэ махуипщІкІэ заІэжьэн хуейщ** (апхуэдэ пІальэр Тхьэм кьыщІигъэльэгъуами Іушыгъэ хэльщ: а зэманым кьриубыдэу, уэндэгъугъэм и зэхудитІ пІальэм и деж ныбэм иль сабийр мэхьей). **ДэмыкІуэжу а пІальэр икІа нэужь, абыхэм я щхьэ и унафэ хабзэм тетү ящІыж хьунуш – фэ абыкІэ гуэныхь фиІэкьым** (загъэдэхэнуми, екІуу захуэпэнуми, щІэрыщІэу дэкІуэжынуми). **Фэ фщІэм Алыхьыр щыгъуазэщ!**

235. **Гуэныхь къэфхьыркъым** (Тхьэм игъэхьэрэмакъым) **абыхэм** (фызабэу къэнахэм) **фалыхьукIэ е фи гухэльыр фыущэхукIэ** («Удахэщ, уцIыхуфIщ, укъэсшэну гухэль сиIэщ», нэгъуэщI псалъэфIхэри уи жьэкIэ яжумыIэкIэ. «Гухэльыр ущэхуным» къокI цIыхубзым гуапэу уепсэлбылIэныр, ауэ уи гурыгъу-гурыщIэхэр хуумыIуэтэныр). **Алыхьым ещIэ фэ фигу апхуэдэ къызэрыкIыну**р (зи псэр мыхъуапсэ щыIэкъым), **ауэ ахэр щэхуу къэвмыгъэгугъэ** (къэшэн IуэхукIи, кIэлъыкIуэнкIи) **икIи абыхэм Iэдэбу фепсалъэ, нэчыхь евгъэтхынуи фыпымыхьэ, КъурIэным щыгъэува щыгъуэ пIалъэр фIэмыкIауэ. Зыщывмыгъэгъупщэ фи гум ильхэр Алыхьым зэрищIэр, фыхуэсакъ** (фыщышынэ) **Абы икIи зэвгъащIэ: Алыхьыр гуэныхьгъэгъуш икIи гущIэгъулыш** (Зи жыIэмыдэIуагъэр нахуэ зыщIам бэлыхь трилхьэну Тхьэр епIэщIэкIыркъым, атIэ хуеушэху абы и мыгъуагъэр).

236. **ФемыкIуэлIа, нэчыхь уасэр евмыта щIыкIэ** (цIыхубзыр къыщашэкIэ пIыпщIэу иратыну уасэмкIи зэгурымыIуауэ) **фи физхэр ивгъэкIыжмэ гуэныхь къэфхьыркъым** (Лыхэм щIыхуэ гуэри къыфтехуэркъым. Iэнщархэм ящыщ гуэрым Бэну-Хьэнифэ лъэпкъым къыхэкIа бзылхугъэ къишат, иратын хуей уасэмкIэ зэгурымыIуауэ. А бзылхугъэр лыгъуэ-фызыгъуэкIэ емыIусауэ ирагъэкIыжырти, аращ мы Iэатыр къехыным щхьэусыгъуэ хуэхъуар). **Къащхьэпэн мылкъу** (хьэпшып гуэрхэр) **тыгъэ яхуэфщI – хуэщIауэ псэум – хузэфIэкIым хуэдиэ, тхьэмыщкIэми и къарум дэхуэм хуэдиэ, хабзэм тегу. ЦIыхуфIхэм я дежкIэ ар хьэкъщ.**

237. **Лыгъуэ-фызыгъуэкIэ фекIуэлIэн ипэ фи физхэр ивгъэкIыжмэ, нэчыхь уасэмкIэ фызэгурыIуамэ, фазэрыгурыIуам и ныкьуэрщ ефтыну**р (дэмыкIуэжу зэрыщысыпхьэ пIалъэ апхуэдэм иIэкъым. Ибн-Хьэббас къызэрилъытэмкIэ, нэчыхь уасэм и ныкьуэр лIым итын хуейщ цIыхубзым лыгъуэ-фызыгъуэкIэ емыIусами, а тIур унэ нэщIым заулкIэ щызэгъусамэ), **ямыгъэгъуу щытмэ** (уасэр) **ирагъэкIыж цIыхубзым е нэчыхьыр зи IэмыщIэ илIым** (Мы Iуэхум теухуауэ динымкIэ

еджагъэшхуэхэм жаIэхэр шызэтемыхуи кьохъу. Къэбгъэлыагъуэмэ, Иибн-Хъэббас къелъытэ Iэятым зи гугъу ищIыр, нэчыхьыр зи IэмыщIэ илбыр цIыхубзым и лъэныкъуэу. Хъалиф цIэрыIуэ Хъэлийрэ нэгъуэщI зыкъомымрэ нэхъ трагъэчыныхъ нэчыхьыр зи IэмыщIэ илбу къэлъытапхъэр физ икIыжым илIрауэ. Ар кыхош Iэятым «физ икIыжым и «лIым къритыжыпхъэ уасэр хуимыгъэгъумэ» зэрыжиIэм. Мыпхуэдэ мыхъэнэм иIэщ мы Iэятым – уасэр псори физ ирагъэкIыжым ират хъунуш. Ауэ еджагъэшхуэхэм нэхъ яфIэкъабылщ цIыхубзыр зыми щIэмьдэуэу, уаси хуэмейуэ икIыжыныр). **Бгъэгъуныр Тхъэм фIэлIыкIыныгъэм нэхъ пэблагъэщ** (уасэ Iуэху кыхамылъхъэныр, зым адреим худичыхыныр, зэрылътэныр – араш Iэятым и кыхуеджэныгъэ нэхъыщхъэр). **Фяку дэля фIыр зыщывмыгъэгъупщэ** («лIым, хузэфIэкIмэ, уасэр псори итынщ, фызым езым къылъыс уасэм и ныкъуэр игъэгъунщ» - жыхуиIэщ). **Алыхьым фэ фщIэр елыагъу.**

238. **Фи нэмэз уахътитхур, псом хуэмыдэу курытыр зэрыблэвмыгъэкIыным фыхуэсакъ** (муслъымэнхэм я къалэн хъуа нэмэзитхурщ зи гугъу ищIыр. Тхъэм и унафэщ а нэмэзхэр тэмэму, я уахътым къитIасэу, я гъээщIэкIэри хабзэ ткIийхэм тету зэфIэгъэкIыпхъэу. Ику итыр нэмэз псоми яхигъэлъэпIыкIащ. Ауэ дэтхэнэра курыткIэ узэдженур? Муслъымэн еджагъэшхуэхэм абы теухуауэ я Iуэху еплъыкIэхэр зэтехуэркъым. Языныкъуэхэм къалъытэ курытыр пщэдджыжь нэмэзым техуэу, шэджагъуэми, ичындыми, уеблэмэ ахъшэмми тезыгъахуэхэр шыIэщ. Пэжыр Алыхьым ещIэ!) **Алыхьым и пащхъэм жыIэщIэу фит** («Нэмэз шыпщIкIэ гурэ псэкIэ уи къалэныр бгъэзащIэу Тхъэм и пащхъэм иувэ» - жыхуиIэщ).

239. **Шынагъуэ фихуэмэ** (нэмэзыр фщIы) **лъэсу е фемыпсыхыу** (хабзэхэм кызырагъэувым хуэдэу тэмэму, рукуухъ, сэждэ хуэдэхэр бгъэзащIэу нэмэзыр пщIыныр шытыкIэм къемызэгъмэ, мы фарз лъапIэр бгъэзащIэ хъунуш лъэсу узэрыкIуэм хуэдэурэ е псэушхъэм утесу, къаблэмкIэ уи гупэр гъэзами мыгъэзами. Псом хуэмыдэу ар щынэрылыагъуш зауапIэм Iутхэм я деж). **Шынагъуэр фщхъэщыкIмэ, Тхъэр фигу къэвгъэкIыж**

(«нэмээ уахътитхум я фарзхэри суннэтхэри Тхьэм тэмэму хуэвгьээшцэ» - жыхуицэ), **япэм фымышцэу Алыхьым зэрывигьэщцэм хуэдэу.**

240. **Фящыщхэр дунейм щехыжкцэ, уэсят къащцыпхьэщ къащцэна физхэр ильэскцэ зыхэпсэукцын кьыхуагьэнэну, (унэм) щцэагьэжкцынуи хуимыгу. Ауэ езыхэр щцэжкцэ, фэ гуэныхь кьыфтехуэркьым (мыбдежым Тхьэм захуегьазэ лцэм кьыщцэна и цыхьыхэм), езыхэм хабзэм тету я щхьэм хуащцыжа унафэмкцэ («дэжцэуэжыну зэрэцэщцэжкцэ, щцэиныр гуэшыным и гугьуехьхэм зэрыпкцэуэтамкцэ» - жыхуицэ).** **Алыхьыр гущцэгулыщ, псоми щыгьуазэщ.**

241. **Ирагьэжкцэ физхэм ялысыпхьэщ зыхэпсэукцын мыльку, хабзэм тету. Ар Алыхьым фцэлцыкцэ (щышынэхэм) я дежкцэ хьэжкцэ (зи гугьу ищцыр циман зижэхэрщ).**

242. **Апхуэдэу Алыхьым кьыфхуегьэнахуэ и цэйтхэр (фи кьалэнхэр, фи щхьэгьусэхэмкцэ фи боршхэр), зыхэщцыкцын папцэ (фи фарзхэмрэ кьалэнхэмрэ, фи диным фэжкцэ фцэуэ хэлхэмрэ фызыхуриджэхэмрэ зэхэвгьэжкцын щхьэжкцэ).**

243. **Уэ пщцэжкцэ, а лцэныгьэм щышынэу, мин бжыгьэжкцэ зи псэупцэр зыбгынахэр? (Тафсир зыщцэахэм я нэхьыбэм зэрыжэжкцэ, Кьуэжкцынцэ Курьытым и Даурэдан щцыналгьэм емьнэ уз кьыщыхьэяти, щцэри, цыхухэр абы ицэпхьукцэ, ицэанэ ахэр Тхьэм зэтригьалцэри, иужькцэ кьыгьэхьужащ, Тхьэм и унафэм узэремыбэжкцэуэфынур япхькцын, яцэуэтэн щхьэжкцэ): Абыхэм Алыхьым яжрицэ: «Фыцэ!» (Апхуэдэу зэрыжэжкцэу, ахэр лцэщ).** **Ицэанэ Абы ахэр кьыгьэхьужащ. Алыхьым и гущцэжкцэр кьалэцэсат (я жьцэмыдэуагьэм кьыхэжкцэу игьэлцэахэр, гущцэжкцэу яхуищцэри, дунейм кьытригьэхьэжат, тобэ кьахьыжын папцэ), ауэ цыхухэм я нэхьыбэм ар зыхащцыкцыркьым (фцэщцэ ящцыркьым).**

244. **Алыхьым и диным фыщцэжкцэ (мы псалгьэхэр нэхь зыхуэжкцэзар Мухьэмэд бегьымбарым и цумэтхэрщ. «Цэныгьэм фыщымыщцэ, мохэр зэрыщышынам хуэдэу, циман зижэ муслымынэри Алыхь цэуэхум псэемыблэжу**

хэлэжыхышхэщ» - жыхуиІэщ) **ИкИ зыщывмыгэгъупщэ: Алыхьым** (псори), **зэхех, ещІэ.**

245. **Хэт Алыхьым щІыхуэфІ езытыфынур?** (Алыхь Иным щІыхуэфІу кьелытэ Иман зиІэ муслъымэнхэм я лэжыгэгъфІхэр). **Ар Абы хуэдэ куэдкІэ кыхуигэгъэгъуэнущ** («псапэу итар» - жыхуиІэщ. Зэригэгъэгъуэнур зыхуэдизыр Езы Алыхь Иным фІэкІаи зыми ищІэркьым). **Алыхьым (ерыскьыр) икИ зыІэщІеубыдэ икИ еутІыпщ, фэ Абы и пащхэ фихэжынущ** (фи лэжыгэгъэхэм я пщІэр Ахьрэтым кыщывгъуэтыжынущ).

246. **Уэ пщІэркьэ Муса и ужькІэ (Муса лІа нэужь) ИсраІилым и щІэблэм шыщхэм (нэхь цІыхуфІхэм) я бегьымбар гуэрым зэрыжраІар: «Паштыхь кьытхуэгъакІуи, дэ Алыхьым и диным дыщІээунущ» - жаІэу. Абы кьажриІэжаш: «Зэуэныр фи пщэ кьыдэхуэрэ, фымызэуэжмэщэ?» Модрейхэм жаІэ: «Алыхьым и диным дауэ дыщІэмызэунрэ, ди ляхэм дыкыштрахукІэ, ди бынхэр шыттрахкІэ?» (абыхэм я бегьымбарыр кьагэгъугъат, пащтыхь яІэ зэрыхуу, Тхьэм хуэжыІэщІэу, я цІыхубзхэмрэ сабийхэмрэ яхьумэжу щІадзэну) **Ауэ зэуэныр я пщэ кьыщыдалхьэм (я бегьымбарыр Тхьэм яхуельэІури, пащтыхь кьахуигэгъэлэгъуат, зэуэныр фарз кьыщашІат), ахэр куэд кьэмынэу, икІуэтыжаш (зэуэныр ямыдэжу). Алыхьым ецІыху пцІыупсхэр («Зи щхьэм лей езыхыжхэр»).****

247. **Я бегьымбарым кьажриІаш: «Мис, Алыхьым ТІалут пащтыхь кьыфхуищІаш»** (ТІалут и цІэ дыдэр Кьейс и кьуэ Щаулт, зэрылгэгэшхуэм щхьэкІэ абы журтхэр ТІалуткІэ кьеджэрт. Ар Екьуб бегьымбарым и кьуэ Бинямин ищІэблэт). **Абыхэм жаІэ: «Дауэ абы дэ унафэ кьызэрытхуищІынур, тетыгъуэр абы нэхьрэ дэ нэхь тхуэфашэу, мыльку щІагъуи имыІэу?»** (ТІалутыр, пцІы хэмылгу, мылькукІэ бейхэм ящыщтэкьым. Арат и лъэпкэгъухэм кьыщІамыдэр).

(Бегьымбарым) **яжриІаш: «Алыхьым ар кьыфхишри тепщэ кьыфхуищІаш, и щІэныгъэми и кьаруми хигэгъухуаш** (А зэманым

Исраилхэм яхэттэжым абы хуэдэу губзыгээрэ зи ІэпкълъэпккІэ пІашэрэ. Абыи кышымынэу, Талутыр зихуэдэ щымыІэу лІы бжыфІэт) **Алыхьым зыхуигъэфашэм тепщэгъуэр ирет.** (Алыхьыр и ІуэхушІафэхэмкІэ зыми е чэнджэщыркьым, сыт ищІысри хэт нэхъри нэхьыфІу ещІэри). **Алыхьырщ псомкІи такІуэр** (гушІэгъумкІи, ерыскьымкІи, щІыхьымкІи. Исраилхэм ягугъаш ТалутІ тхьэмышкІэ гуэру, я кьэухьым кьиубыдакьым Тхьэр зи тельхьэм фІыгъуэ псори мардэншэу зэрылтысыр), **ещІэ** кьэхъуари кьэхъунури).

248. **КъажреІэ я бегьымбарым:** «Ар зэрытепщэм и щыхьэту (Торэтыр зыдэлъа) пхъуантэр кыфхуокІуэж, Алыхьым кыбгьэдэкІа гупсэхугъуэмрэ Муса, Хьэрун сымэ къашІэнахэмрэ дэлъу (Муса и башыр, и вакытІыр, Хьэрун и башыр, и пыІэр, уафэм кьрагъэха ерыскьыр зэрылтам щыщ зыдэлъа пхъуантэр Исраилхэм, анэмэту зэІэпахыурэ, куэдрэ яхъумат) **Ар мелыІычхэм кьахьыж** (Еджагъэшхуэ Іибн-Хьэббас зэрыжиІэжамкІэ, пхъуантэр мелыІычхэм уафэм кьрахьэхыжри, цІыхухэм ящыщ куэдым яльагъуу, Талут и пащхьэм щагъэуат). **Фэ Іиман фиІэмэ, ар фи дежкІэ нэщэнэщ** («Талут фи фІэщ хьун папщІэ» жыхуиІэщ).

249. **Талут и дээр щІыгъуу ежъа нэужь, жиІаш:** «Алыхьым псыежэхымкІэ фигъэунэхунуш. Абы хэфыр си гьусэжым, хэмыфыр си гьусэщ – ІэгукІэ кьыхэзыхыу ефахэм къащинэмышІауэ» (Талут Кьудус мэджыт лъапІэм и деж щежъат, цІыху мин блыщІ хуэдиз и гьусэу, ауэ а псори зэуэным дахэ-дахэу хуэмышьэзыру, куэдыр кьарууншэу, сымаджэу. Ахэр Джалут кыщилъагъум, шэч кытрихьэжакьым езым текІуэныгъэр кьызэрихьыным. ЕпІэщІэкІыу и дээр зэуэным хуигъэпсащ. Махуэр хуабэ дыдэт. Талут и цІыхухэр кьыхуэтхьэусыхащ псы зэфэну яІэр зэрымащІэмкІэ. Абы щыгъуэ псыежэхымкІэ ахэр Тхьэм зэригъэунэхунур яжриІакІэт). Ауэ (нэхьыбэр) **псым хэфаш, мащІэ дыдэ фІэкІа кьэмынэу.** Дзээшэмрэ **Іиман зиІэу игьусахэмрэ псым зэпрыкІа нэужь** (я мащІагъымрэ Іэщэншагъэмрэ щалъагъужым) **абыхэм жаІаш:** «Дэ нобэ дапэлъэщынукуьым **Джалутрэ и дээрэ» Алыхьым и пащхьэ**

зэрихъэжынуур зи фIэщ хъухэм жаIащ: «Гуп мащIэ дапщэ Алыхъым и IэмыркIэ дзэшхуэм ятекIуа». Алыхъыр шыIэныгъэ зиIэхэм я гъусэщ.

250. Джалутрэ и дзэмрэ шаIушIэм, абыхэм жаIащ: «Ди Тхъэ, шыIэныгъэ къыдэт, ди лъэр гъэбыдэ, джаурхэм датегъакIуэ!» (Джалутрэ и дзэхэмрэ тхъэнапэхэм яхуэпщылI мажусийхэт, абыхэм ятекIуэну ТIалут игъусэхэр Тхъэ лъапIэм щельэIум, а лъэIур Абы зэхихащ икIи къыгъэщIэхъуакъым).

251. Алыхъым и IэмыркIэ абыхэм ахэр ирахужъэжащ, Дауд бегъымбарым Джалутыр иукIащ (ТIалут и дзэм хэтт Дауд бегъымбарыр. IэщэкIэ фIыуэ зэщIэуэда дзэм и пашэ ДжалутIыр, зигъэщIагъуэу, «Хэт и закъуэу къыспэувыфыну?» - жиIэу къыщыджэм, Дауд абы и мывэдзымкIэ ириутIыпща мывэр, Алыхъым и IэмыркIэ, и лIапIэм техуэри, дзэпщ Iэлыр къызэфIэщэхаш. Ар щалъагъум, Джалут игъусахэр, щтэри, щIэпхъуэжащ. Апхуэдэу щыхъум, ИсраIилхэм зэдэурэзыуэ я дзэпщү Даудыр хахаш. ЩIэныгъэлI Кэлбийм зэрыжиIэжымкIэ, Джалут иукIа нэужь, Дауд пащтыхъу ИсраIилхэм яIащ илъэсиблкIэ. Апхуэдэу лъэпкъым и дзыхъ зригъэза ИсраIилхэм зэи яхэтакъым). **Алыхъым абы (Дауд) тепщэгъуэмрэ Iушыгъэмрэ къритащ** (Пащтыхъыгъэмрэ бегъымбарыгъэмрэкIэ зэуIуу Тхъэр зыхуэупса нэхъапэхэм щыIакъым, ахэр икъукIэ зэпэлэщIэурэ лъэпкъхэр къэгъуэгурыкIуаш), **Тхъэм игъэдурыса щIэныгъэм хуэдизи къыбгъэдилъхъаш.** (Алыхъыр Дауд къыхуэупсат IэщIагъэ хъарзынэкIи. Абы афэ джанэ фIы дыдэу ищIыурэ, ищэрт. ЗэраIуэтэжымкIэ, Дауд и пщIантIэпскIэ кымылэжъа ерыскъы зэи зыIуигъэхуакъым. Зэбур Тхыль лъапIэри Тхъэм къыхуригъэхаш. Дауд макъ дахэкIэ – апхуэдэ макъ телъыджэ зиIа мы лъахэм зэи исакъым – Зэбурым еджэрт, цIыхухэр иузэщIырт) **Зы лъэпкъым адрей лъэпкъым зыщикъумэжыфын папщIэ Тхъэм хэкIыпIэхэр кыгъуэту щымытамэ, щIыр мыхъумыщIагъэм зэщIищтэнт** («Муслъымэнхэр, Тхъэр къакъуэувэурэ, я бийхэм ятемыкIуатэмэ, джаурхэм Иман зиIэхэр зэтраукIэнт, жылагъуэхэри мэжджытхэри зэтракъутэнт» - жыхуиIэщ). **Алыхъым кыгъэщIахэм гущIэгъу яхуешI!**

252. **Апхуэдэщ Алыхьым и Іэят пэжхэри, дыкьыпхуоджэ** (ныпхуедгъэха хьыбархэм). **ИпэжыпІэкІэ уэ** (Мухьэмэд) **лЫкІуэхэм уащыщ.** («Зи гугъу тщІа къэхьугъэхэр, Тхылым иту ныпІэрымыхьахэр, яІуатэуи зэхыумыахэр щажепІэкІэ, уэ лЫкІуэхэм уазэрыщыщыр цІыхухэм хьэкъ ящыхъунщ» - жыхуиІэщ).

Псальщхьэхэр

Пэублэ псалъэ

Іэл-Фатихьэ (Пэублэ) сурэр.....

Іэл-Бэкьэрэ (Жэмыр) сурэр.....

Религиозное издание
Шиха Гали ибн Мухамад

Хазин
(Тафсир (толкование) к Корану)
Первый, второй жуз